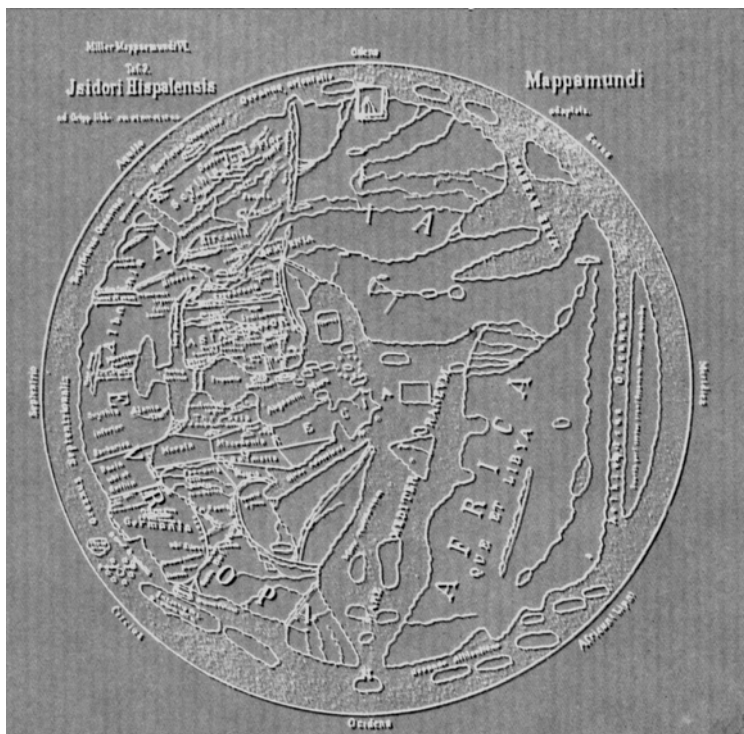

Sebestyén László: Őstörténeti tanulmányok

Tanulmányairól

A tanulmányok egy része (A Kárpát-medence népei a hunok bejöveteléig, a Szkíták—hunok—magyarok, A magyar őstörténeti felfogás az 1100 évfordulón) megjelent, egy részét S. L. korrigálta és megjelenésre szánta (Beszéljünk a magyar Atilla-opera szereplőiről, A rovásírásról), hármat pedig (A magyar vezérkor, Régmúltunk nyomai a dél-kaukázusi térségben, A vezérkor és a Kárpát-medence népei) magnó-, illetve videokazettáról írtunk le.

Sebestyén László a témáról meghívott előadóként rendszeresen előadásokat is tartott.

Minden előadására újabb kutatással készült!

Ha ezt a tanulmánykötetet az írások rendjében sorban olvassa az érdeklődő, akkor világosan látja majd, hogy a Kézai megjelenése óta eltelt több mint húsz évben mennyi új adatot kutatott és könyvtárazott ki S L., és hogy mennyiben bővült vagy nyert kiegészítést a Kézai.

A magyar vezérkor¹

Tisztelt Hallgatóság, kedves ideáti magyarok!

Nagy önbizalommal tölt el az, hogy ilyen szép számmal ülnek itt velem szemben Tulajdonképpen talán még azokat az előzetes várakozásaimat is felülmúlja a szép számú hallgatóság, amelyek úgy bennem éltek, ha arra gondoltam, hogy ezen a kontinensen mennyi komoly mű született meg az elmúlt húsz-harminc esztendőben a magyar régmúlt feltárása érdekében, és ennek megfelelően itt széles olvasóközönség is lehet, sok hozzáértő ember, aki rokon érzülettel és lélekkel kapcsolódhat ahhoz a mondanivalóhoz, amellyel én ide önök közé is eljöttem.

Kétségtelen, teljességgel igaza van az előttem szóló Andrekovich Péternek, hogy ez a korszak, a X század, az Árpádtól Szent Istvánig terjedő társadalmi-politikai idő a legnagyobb homályban van a magyar história kutatói és írói munkásságában

Miért van ez? Egyrészt valamiféle szakadék tátong az Istvánnal megnyíló korszak és az őt megelőző időszak között. A krónikásaink, amennyiben a X századról közölnek valamit, azt a legtöbb esetben nyugati krónikások munkáiból veszik át Javukra kell azonban mondani azt, hogy noha némi rosszallással írnak arról, hogy a magyarok hadjárataik során mi mindent követtek el a külföldi szerzetes krónikások feljegyzései szerint, de ugyanakkor az igen lényeges állításoknál szembefordulnak a külföldi krónikásokkal, mert végül is az az István utáni Magyarország egy középkori nagyhatalom volt, és annak

¹ A magyar vezérkor – A New Yorkban, 1988 április 10-én tartott előadás a Püski-Corvin Könyvesház szervezésében, egész Amerikát átívelő előadó-körút egyik állomásán Hangkazettáról jegyeztük le. Az élő beszéd "sutasága" különösen a kérdezők szövegein érződik. A hallgatóság kérdéseit és hozzászólásait *dőlt betűvel*, S L. előadását és válaszait álló betűvel szedtük Nem stilizáltuk.

az érdekeit azért mindenféle mendemondákon is alapuló állításokkal nem lehetett csorbítani A múlt század hatvanas éveiben egy Szabó Károly nevű történészünk, aki Kolozsvárott volt egyetemi tanár, már irt egy könyvet erről a korszakról Valami hasonló érzés töltötte el őt is, mint engem, majd erről be fogok számolni, elég az hozzá, felpanaszolja a múlt század hatvanas éveiben, hogy egyre többet hallani, sőt olvasni is azt, hogy nyolcszáz-nyolcszázötven éves magyar nemzet. Nyolcszáz-nyolcszázötven éves Magyarország Tehát ezértől számították Az én figyelmemet is valami hasonló meglepetés irányította erre a korszakra, mert megjelent egy Történelmünk a jogalkotás tükrében című vastagmunka Magyarországon a 70-es évek elején, és ez ilyesmivel vezeti be az Istvánnal induló korszakot

A korai feudális államban az államalapításkor megjelenik a jog, és ez a jog némiként tartalmazza az előző korszaki ösközöségi társadalomból fennmaradt és még élő szokásokat. Ebben a megállapításban két dolog az, ami abszolút kifogásolható. Az egyik az, hogy csak akkor jelenik meg a jog a történelemben, amikor megalakul az állam. Ezt az államalapítást Istvántól számítják. A megelőző korszakra pedig azt mondja, hogy ösközöségi korszak. A magyarság – ezt talán szükségtelen is mondanom – rendkívül korszerű, a maga idejében a hadászatban legmagasabb szintű, és mondhatni, akkor verhetetlen hadi szervezettel és fegyveres felkészültséggel jelent itt meg, ugyanakkor egy olyan magaértő és együtt tartó társadalom állt a nyugatra vagy délre vonuló hadseregek mögött, amelyik az akkor szükséges iparral, élelemmel és belső társadalmi nyugalommal és fegyelemmel volt képes fedezni ezeket a nagy hadi vállalkozásokat

Legelőször, ha már a joggal kezdtem, engedjék meg, hogy az akkori időből kihámozható köz- és magánjogi tényekről tegyek említést Mindenekelőtt, noha önök biztosan ismerik, engedjék meg, hogy felolvassam első írott alkotmányunkat, amely Anonymus krónikájában maradt reánk.

Nem is a Kárpát-medencében született, hanem vagy Levédiában, vagy Etelközben. Öt pontból áll.

1. szakasz: Ameddig csak az ő életük, sőt az utódaiké is tart, mindig Álmos vezér ivadékából lesz a vezérük.

2. szakasz: Ami jószágot csak fáradalmaik árán szerezhettek, mindegyiküknek része legyen abban.

3. szakasz: Azok a fejedelmi személyek, akik a tulajdon szabad akaratukból választották Álmost urukká, sem ők maguk, sem fiaik soha semmi esetre ki ne essenek a vezér tanácsából és az ország tisztségeiből.

4. szakasz: Ha valaki utódaik közül hűtelen lenne a vezér személyéhez vagy egyenletlenséget szítana a vezér és rokonai között, a bűnösnek vére omoljon, amint az ő vérük omlott az esküben, melyet Álmos vezérnek tettek

5. szakasz: Ha valaki Álmos vezér és a többi fejedelmi személyek utódai közül az esküvel kötött megállapodásokat meg akarná szegni, örök átok sújtsa

Ez az eddig ismert első magyar alkotmány legalább ezerkétszáz esztendő

Felhívom a figyelmüket egy görög történetíróra, Theophylaktosz Szimokattának hívják, a 600-as évek elején írt, világtörténetet is, neki van néhány olyan becses megállapítása mirőlunk, amely felér Tacitusnak a germánokról szóló véleményével. Először is megvilágítja azt, hogy miért vagyunk mi turkok. Tudniillik azok a bizánci császárok, akikkel nekünk a honfoglalás előtt és már a Kárpát-medencei korszakunkban is kapcsolatunk volt, VI. Bölcs Leó és fia, Biborbanszületett Konstantin turkoknak hív bennünket, és az országunkat Turkiának. Azt mondja ez a pszichopata, Bizáncból nézve a világot és onnan gondolkodva, "*a tőlünk keletre lakó perzsák, a tőlük északra lakó hunokat turkoknak szokták nevezni*" A másik sarkalatos megállapítás, ami ide, az én témámba vág az, hogy "*igazságos törvényekkel kormányoztatnak*" A harmadik a vallásukra vonatkozik,

„szentnek tartják a tüzet, tisztelik a levegőt és a vizet, himnuszokat zengenek a földnek, de egyedül csak azt imádják és tekintik istenüknek, aki a mindenséget teremtette, s ennek áldoznak lovat, ökröket és juhokat"

Ez a megállapítás azt jelenti, hogy a magyarság egyistenhívő volt. Ipolyi Arnoldnak teljességgel igaza van, aki az isten szó használatáról igen gazdag példákat említ. hogy az olyan kifejezések, hogy *teremtő isten, teremtő istenem, boldog isten,*

én istenem vagy az esküformák, ami Baján esküjében is megvan, és még pápai feljegyzések és nyilatkozatok is vannak arra, hogy "*magyar módon tett eskü*", például IV. László király így esküdött harmadszor magyar módra, fel is rótták neki. Szóval az, hogy az *isten nyila üsse meg*, vagy az égre-földre esküvésnek a különböző módjai, amit talán némi pejoratív értelemmel szoktak mondani, hogy égre-földre esküdözött, de mindenesetre ez hajdanában és valamikor rendkívül komoly, nagy hitelt érdemlő nyilatkozat volt annak a részéről, aki esküdött.

Most visszatérve a jogra Regino prümi apát, akinek a feljegyzései alapján fogadja el a magyar történettudomány a honfoglalás évét is, mert ebben a krónikásaink különböznek, Anonymus 884-et mond, Kézai 872-t, Thuróczi 744-et és a Képes Krónika 677-et. Szóval ez a Regino, aki történész is volt, ez azt írja rólunk, hogy "*náluk a legnagyobb vétek a tolvajlás*" Kézai általában "*szkita törvényt*" mond, Thuróczi „*törvényes szkita szokást*", Anonymus "*törvényes szokást*" említ csak, a szkítát nem teszi bele. A szkíta egyébként nagyon fontos, mert nemcsak arról van szó, hogy Anonymus a magyarságot teljességgel szkítának tekintette és a hunokat is, hanem akkor a honfoglalás idején a környező országokban író szerzetesek szkítának nevezik a magyarokat.

De visszatérve a joghoz. Kézai hagyta ránk egyedül és úgyszólván kizárólagosan, amit aztán a későbbi krónikák is átvettek, hogy milyen módon kormányoztak bennünket ebben a X században. És őtöle tudjuk azt, hogy minden jelentősebb, az egész országot érdeklő eseménynél vagy döntésnél összehívták – a mai fogalommal szólva – az országgyűlést, a nemzeti gyűlést. Kézai *communitas*nak használja, nevezi ezt a formát. Szabó Károly, aki lefordította Kézait, ő "*községnek*" mondja, "*amikor a magyarokat még Géza idejében községben kormányozták*" Ugye, volt ez a vérszerződési öt eskü pont mint alapvető alkotmány, amikor Zalánt leverték az Alpárnál. akkor 34 napig tartó országgyűlést tartottak Pusztaszeren. Egyébként ha valaki nézi a XIX-XVIII. századi vagy még régebbi időszakokat is, voltak országgyűléseink, amelyek fél évig is eltartottak Volt ilyen országgyűlés, én csak azokat mondom, amelyeket

tudunk, de ez feljogosítja az embert arra, hogy azt mondhassa, hogy igen sok esetben volt ilyen közös érdekű nagy tanácskozás és döntéshozatali alkalom. Ugye, Árpád halála után tizenhárom esztendő volt a fia, Zoltán (Zsolt), ömelléje – ezt még Anonymus is megírta – országbírókat választottak Találgatja a magyar történettudomány, hogy kik voltak ezek. Szabolcs személyében erősen megállapodnak többen is, ugyanakkor Anonymus szerint megválasztották a hadsereg mindenkori vezetőit, Lehel, Bulcsú és Botond személyében Tanácskozás volt az augsburgi ütközet után, vagy akkor, amikor Benedek pápa a keresztény foglyok szabadon bocsátását kérte, s ebben így írja Kézai, "az egész község nem adta beleegyezését" Az utolsó amiről tudunk, amiről feljegyzés van, Géza, amikor utódául nevezette ki Istvánt és ezt elfogadtatta. Nagyon lényeges, hogy a keresztény államalapításkor tulajdonképpen egyszemélyi királyi vezetés korszaka nyílt meg az országban. Ugyan királyi tanács volt István és a későbbi uralkodók körül, de az első időszakban ezek elsősorban az idegenből jött lovagok voltak és a korábbi nemzetségi és törzsi vezetők azok csak amolyan ha a mai fogalmat használom, tanácskozási joggal, tehát nem döntési joggal vettek részt a királyi tanácsban Nagyon lényeges dolog, és Szabó Károly vitatkozva korabeli történészekkel is kijelenti, hogy nálunk a bírói és a végrehajtói hatalom egymástól külön volt választva. Árpád fejedelemsége idején is ez volt a helyzet, ő tehát csak a hadseregnek volt a vezetője, mellette két bírói tisztség volt, a gyula és a horka vagy karha. Ezek származási, vérségi alapon öröklődtek, mert például Kál horkának a fia lett horka minőségben Bulcsú. Vagy ugyanígy az erdélyi gyulák is egymástól örökölték a horka-karha tisztséget. Kézai rendkívül erőteljesen hangsúlyozza az eljárási szabályok között azt, hogy ez az úgynevezett országközség, ez a nemzetgyűlés visszahívhatta a gyulát is és a horkát is abban az esetben, ha nem látták el jól a feladatukat. Tehát itt be kellett számolni. Hogy ez mennyire törzsek feletti hatalomnak számított, erre engedjék meg hogy szó szerint is felolvassam Kézai Simonnak a véleményét

„Aki az országközség határozatát kellő indokolás nélkül nem tartotta meg, azt vagy a szkíta törvény

alapján vágatták ketté, vagy veszett állapotoknak tették ki, vagy csúf szolgaságra vetették."

Ez a három ítéletnem volt erre az esetre. A veszett állapotoknak való kitétel az feltétlenül jelenthette azt, hogy az ütközetekben a forró és halált megvető magatartást kívánó helyzetekben kellett az illetőnek helytállania. Ha pedig az ember Strabónnak a Kaukázus menti népekről szóló mondatait olvasa, akkor még arra is kell gondolnia, hogy száműzték az illetőt. Vagyis ez a nemzetgyűlés a nyolc törzs felett, mert a nyolcadik volt a kabar, ez olyan legmagasabb állami szintű jogkörrel bírt, amit mindenképpen a törzsi vezetőknek respektálniuk kellett. Tudok én is arról, hogy ebből a korszakból vannak, akik törzsi ellentétekről beszélnek. De komoly alapja ennek nincs – ha gondolunk a X századbeli imponáló magyar hadi magatartásra és eredményekre, akkor valószínűtlennek kell gondolnunk, hogy olyan belső bomlás lehetett volna, amelyet mai fogalmainkkal akár polgárháborúnak is lehetne nevezni.

Most arra a formára pedig, hogy hogyan tanácskoztak Tulajdonképpen a Szent István halála után Aba Sámuel és a Péter másodszori uralkodása idejéből van nekünk a Képes Krónikából egy nagyon érzékletes és lenyűgözően érdekes tudósításunk. Ezt szeretném felolvasni. Ez 1060-ban lehetett, amikor Endre halála után a testvére, Béla lett a király. Az is lehet. Hogy a királyválasztás alkalmából.

„A kegyes király Magyarország-szerre kikiáltókat is küldött, hogy minden faluból két-két ékesen szóló vént hívasson a királyi tanácsba. Ennek hallatára nemcsak azok jöttek Fehérvárra a királyhoz, akik hivatalosak voltak, de mind a parasztok, a szolgák és a magyarországi köznép egész sokasága. Látván a király, a püspökök és mind a főemberek a rengeteg sokaságot, megfélemlettek, hátha rájuk rontanak. Behúzódtak hát a városba és őrizték. A köznép azután előljárókat rendelt magának, ezek számára fából állványt emeltek, ahonnan az emberek láthatták és hallhatták őket. Az előljárók aztán szószólókat küldtek a királyhoz és a főemberekhez, mondván"

– Ezt is fölolvassom de szerintem ez egy célszerűsített utólagos magyarázat, mert egy ilyen forradalmi fellelkesülésben lévő tömeg ilyen követelésekkel nem áll elő –

"Engedd meg nekünk, hogy atyáink szokása szerint pogány módra éljünk"

ez rendben van

„Hadd kövezzük meg a püspököket, ontsuk ki a papok véréit, öldössük le a deákokat"

– hallottam ilyet harminc évvel ezelőtt más összefüggésben

„Akasszuk fel a dézsmaszedőket, romboljuk le a templomokat, törjük össze a harangokat. Ennek halatára a király megszomorodott és háromnapi haladékat kért, hogy gondolkozzék a dologról. Ezalatt a nép elöljárói a magas állványokon ültek és gonosz verseket mondtak a hit ellen a népnek ez tetszett, helyeselte úgy legyen, úgy legyen"

Mondjuk az ember józan paraszti ésszel is el tudja gondolni azt, hogyha valamilyen sokadalom összejön és tanácskozik, annak kell, hogy legyen valami formája. De mondjuk, erről nekünk ilyen beszédes, ilyen hiteles híradásunk ez ideig a Képes Krónikán kívül nem volt hogy ott szabályos tanácskozási lehetőség volt, mert a szószóló felállhatott az állványra, és nyilvánvalóan, aki vitatkozott vele, vagy egyáltalán hozzászólt a témához, az is állványról beszélhetett. Tehát egy kialakult tanácskozási rend volt, és bizonyára ez lehetett a helyzet Pusztaszeren is és az összes többi alkalmon, amit én említettem. Azért hadd mondjam el hogy verték le őket. Hadd olvassam fel!

„Mikor azután harmadnapra a választ várták, a király parancsára fegyveres katonák rontottak rájuk, közülük némelyeket megöltek, elöljáróikat a magas állványról leszórták és eltiporták, a többieket megkötözték, keményen verve korbácsolták, és így ölve, kötözve, korbácsolva is csak alig csillapíthatták le a lázadást a katonák"

Kicsit megfordítom a sorrendet és csak annak kifejezésére, hogy milyen politikai érdeklődés és közéleti izgalom volt

az országban Péter uralkodása idején, amikor másodszor került uralomra, Aba Sámuel leverése után. Hadd olvassam fel I. Endre, tehát a Béla előtti testvérnek az uralomra jutását

"Egész Magyarország nevében ünnepélyes követséget küldtek Oroszországba Andráshoz és Leventéhez, szólván hozzájuk Egész Magyarország híven várja őket és készségesen hallgat rájuk az egész ország miként királyi nemzetségre Vazulnak voltak a fiai Csak jöjjenek haza Magyarországra és oltalmazzák meg a németek dühétől"

Tudniillik Henrik segítségével jött be Péter

"Esküvel fogadták meg azt is, hogy mihelyt bejönnek Magyarországra, mind a magyarok egy lélekkel hozzájuk gyűlnek és uralmuk alá vetik magukat. András és Levente azonban attól tartott, hogy valami leplezett kelepce ez, és titkon követeket küldtek Magyarországra. Mikor aztán Újvárba érkeztek, amit Aba király épített, íme csapatostul özönlött hozzájuk mind a magyar sokaság, és ördögi sugallattól felgyűlva megátalkodottan követelték Andrástól és Leventétől, engedjék meg, hadd éljen az egész nép pogány módra"

Itt viszont látni, hogy akkor is tudtak politizálni, azt mondja

"Meg is engedték nekik, hogy kövessék szívük óhaját, hogy menjenek és vesszenek el ősatyáik tévelygéseiben, különben nem harcoltak volna Andrásért és Leventéért Péter király ellen "

Elhoztam Endrének a törvényét. Azért ő is kemény fiú volt.

„Megparancsolta, hogy minden magyar avagy jövevény Magyarországon ki a szkítiai ősi pogány szokást el nem hagyja, Jézus Krisztus igaz vallására nyomban vissza nem tér, és nem hallgat a szent törvényre melyet a dicsőséges István király adott vala, feje és jószága vesztével bűnhődjék"

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, hogy a kereszténység ellen beszélek. A magyar múltat szeretném közelebb hozni, és érzékeltetni azt, hogy a fellelhető források alapján mi-

lyen politikai közgondolkodás és tanácskozási rend, közjog uralkodhatott az akkori magyarság életében.

A valláshoz vissza kell még térnem. Ugye, azt egyértelműen elfogadhatjuk, hogy egyistenhívők voltak. Kevesen tudják, hogy a VIII. század közepéről van hivatalos adatunk, a kazáriai és korezmiai metropolitáknak a püspökségi nyilván tartása és kimutatása nyilván korábról eredez, de ez a feljegyzés a VIII. század közepéről való, hun és onogur püspökségek voltak a Krím-félsziget környékén, a Fekete-tenger partja mentén. Erőteljes misszió lehetett már akkor Arrán püspöke 551-ben lefordította a Bibliát hun nyelvre Ez az adat azért fontos. mert egyrészt bizonyítja, hogy írásuk volt, másrészt azt, hogy amikor a magyarság ide bejött, akkor a kereszténységgel is már kellett találkoznia. Sőt találkozott a manicheizmussal! (*Taps*) Fotiosz nevű bizánci pátriárka 995-ből azt írja. Hogy a Kijevnél és a Kijev környékén lakó turkok az eretnek manicheus vallásnak a hívei (*Taps*) Fehér Mátyás A magyar inkvizíció története című könyvében még közmondásokat is említ annak bizonyítékául, hogy kétségtelenül élhetett itt a manicheizmus. Ilyen idézetek vannak tőle. közmondás- említések. hogy „*Táncol, mint Manó a cserta tetején*”; vagy „*Amikor még Manó is a bőrében járt*” Ez különösen komoly közmondás, mert 290-ben Krisztus után ezt a Manit Koszróv szasszanida uralkodó elevenen megnyúzatta, a bőrét szénával, szalmával kitömte, és városról városa hurcolva a kitömött bőrét fára aggatta elrettentésül. Tehát az, hogy „*amikor még Manó is a bőrében járt*”, ez kísérteties visszhangja ennek a keserű sorsnak, amit ez a próféta megírt.

Bent vagyunk a Kárpát-medencében, teljesen közismert dolog, hogy Bulcsúnak a keresztapja Biborbanszületett Konstantin volt. 948-949-ben mehetett a császárhoz, vele volt Árpád unokája a mai történészek Tormást mondanak, valószínűleg Termes vagy Termetes, Tormás az nem valószínű de Tormacsunak írja a császár. Azután 952-ben ment az erdélyi Gyula és ő egy püspökkel is tért vissza, aki már térített. Erre komoly nyomok vannak. Az első [szerzetes]rendek alakítása templomok létesítése, úgyhogy ez nem vitatható.

Na most ugyancsak hadd hivatkozzam szakemberként is és történészként is Fehér Mátyásra, aki a mágusok, a sámánok – [azt mondja, hogy nem talált feljegyzést csak úgy, hogy mágus, még II. Endre idejében [sem] de [azért nevezi sámánoknak mégis, mert Szamasz isten papjai Sumériában sámánok voltak. Tehát ő nem a mágus fogalmat használja, annak ellenére, hogy a magyar nyelvben a mágozs szóban érzi ennek a visszamaradott lecsapódott változatát Azt írja, hogy Újgúriában is él ez a szó, hogy mágozs, és ez azért figyelemre méltó, mert ott a manicheizmust államvallássá tették (*Taps*)

Lehet, hogy önök sokkal tájékozottabbak énnálam, mindeusztára azt kibányászta Fehér Mátyás, hogy ezek a gyógyító sámánok, ezek a mágusok rendkívül korszerűen vizsgáltak és gyógyítottak. Eret néztek, érverést a szem szivárványhártyáját. vizeletet vizsgáltak az ürülék sűrűségét. a mellre tapasztották a fülüket, és úgy hallgatták a tüdő és a szív munkáját. Gözöléssel. fürdőkkel gyógyítottak; a 30-as évek tele voltak a Kneipp-kúrával és a természetgyógyász irodalommal; és hát csinálták a mieink is abban az időben. Az inkvizíciós kihallgatások jegyzőkönyveiből szedte ezt össze Fehér Mátyás.

Izgalmas dolog, hogy kiket találtak itt a mieink, kik éltek itt a X században. És ebben a leglényegesebb a székelység ügye. Tudniillik a hun-magyar kapcsolatban ha vita van, és még van vita, akkor olyan forrásokra hivatkoznak, amelyek egyáltalán nem tudnak a székelyekről. A magyar krónikák viszont igen. Azt mondja Kézai

"Maradt volt még a hunokból háromezer ember, akik a krimhildi csatából futással menekültek. s félvén a nyugati nemzetektől, Csigle mezejére vonultak, s ott magukat nem hunoknak, hanem székelyeknek nevezték."

Háromezer férfit mond. A krimhildi csata az Atilla halála utáni nagy csatára, ütközetsorozatra vonatkozik. Atilla 453-ban halt meg

A Hármaskönyvben. a Verböczi-féle Tripartitumban, amikor a felsorolást nézi az ember, hogy az ország népei kik és hol laknak, az van a székelyekről

„Vannak nemes kiváltságolt siculus-ok az erdélyi ré-

szeken, akik a szkita nép első bejövetele óta ott laknak, s akiket mi romlott szóval szikulinak nevezünk.”

Mit mond Anonymus?

„A Kórogy vizénél Árpád hadai elébe mentek, ott fiaikat túszukul adták, és együtt foglalták el Pannóniát.”

Most Kézai mond egy érdekes dolgot

"De nem Pannóniában telepítették le őket, hanem az ország keleti részén, a blakikkal együtt, akiknek, mint mondják, a betűit használják"

A román történetírás ezeket a blakokat azonosítja az oláhokkal, tehát az akkor oláhnak nevezett románsággal. De mondják is. Hogy a magyarok őtőlük tanulták el az írást. De székely írás, rovásírás önáluk nem volt és nem lehetett.

Most van a magyar történet írásnak egy szenzációja. Előzményként azt kell megmondanom, hogy egy Marjalaki Kiss Lajos nevű, különben kitűnő történészünk 1929-ben megjelent munkájában azt írta, hogy akárhogy rázzuk a rostát a szitát, azért egy göröngy mégiscsak fennmarad az, hogy ott voltak Erdélyben. Most nem arról van szó, ha ott voltak, ott voltak. Szóval nem akarunk hamiskodni, azonban - nem voltak ott. Most milyen új bizonyíték van? Először is előkerült egy Johannes Schöner nevű német tudósak 1523-ból egy térképe, amit nem ő talált ki akkor, hanem korabeli térképek alapján készítette el ezt az 1523-ban napvilágot látott térképet. Ebbe bele van rajzolva a Magna Hungária, tehát a régi Magyarország, ahogyan középkori tudósok is neveztek a régi Magyarországot, például Viterbói Gottfried, Barbarossa Frigyes császárnak az udvari jegyzője, és a Magna Hungaria mellett ezen a térképen be van írva egy kicsit balra a magyarok akkori lakóhelye mellett az, hogy Blaki. Biztosan elkerült ide Rásonyi Lászlónak a munkája *Hidak a Dunán*. Teljességgel kifejti ennek a ténynek az elméletét és logikáját és adatolását.

Tudnak önök a Tarihi Üngürüsz című munkáról, Blaskovits József aki ezt lefordította magyar nyelvre, itt lesz Clevelandben a jövő hónap közepén. Idős ember, csodálatos nagyszerű dolog, hogy át tudott jönni az Óceánon. Erről a Tarihi Üngürüszről, azok számára, akik nem olvasták, hadd

mondják el annyit, hogy Vámbéry Ármin turkológus a múlt században Isztambulban kapott egy török nyelvű magyar történetet (Tarihi Üngürüş, ez törökül van, azt jelenti A magyarok története), ezt hazahozta, átadta az Akadémiának, és Budenz ebből lefordított száz oldalt, de nem találta kellőképpen érdekesnek, és ez ott volt a Tudományos Akadémiának az irattárában a ritkaságok között. Lelkes emberek ezt kibányászták, és a következő derült ki, hogy II. Lajosnak az egyik apródját a mohácsi ütközet után a törökök magukkal vitték, ez ott kitűnően megtanult törökül, és amikor II. Szulejmán jött Magyarország elfoglalására, 1543-ban, amikor Fehérvárt bevette, ez az ember Terdzsülhan néven vele jött mint tolmácsa. És ez rábukkant egy latin nyelvű munkára, a magyarok történetére, és a szultán iránti hódolatból lefordította török nyelvre. Ezt ültette vissza [ugyanarra] Blaskovits, aki egy érsekújvári magyar ember, Budapesten végezte az egyetemet, Németh Gyula tanítványa volt, és 45 után a prágai egyetemen volt turkológus, és vagy huszonezter diákot nevelt, amíg szolgálatban volt, magyarul tanított.

Csak a székelyek miatt mondom el, ebben a krónikában a következő van. Hogy az Atilla halála utáni ütközetben az Aladár párt győzött, őt Erdel bánjává – így fordítja – nevezték ki, és az ő népét akkoriban szikurinak nevezték A magyar történetesek forráskritikailag ezt az adatot még érintetlenül hagyták, de engedjék meg, hogy én közöljem önökkel, hogy a magyarságnak van egy ilyen krónikás forrása. És ez lényegében nemhogy ellentétben állna Kézai Simon krónikás állításával, vagy Anonymuséval, mert Anonymus azt is mondta, hogy a székelyek Attila király népei szóval nemhogy ellentétben állna, hanem nagyon komolyan alátámasztja és megerősíti ezt.

Most az avarok A Nesztor Krónikából való az a mondat, hogy "*eltűntek, mint az obrik, hírük-hamvuk sein maradt*" Obornak, obrinak hívták az avarokat Egy Hodinka Antal nevű szlávistánk, egy kitűnő tudós már [1]906-ban megjelent könyvében közölte, hogy ez a Bug menti avarokra vonatkozik. Honnan is tudta volna Nesztor, hogy például a Dunántúlon lévő avarokkal mi lett? A Bug mentiekre vonatkozott. Annál is inkább, mert ugye, olyan 802-803-ra kell tenni azt az időszaka-

kot, amikor legalábbis Magyarország nyugati részén és [a mai] Ausztria területén élt avarok felvették a kereszténységet, és a frank-római birodalomba tartoztak bele Nagy Károly alatt. Attól fogva a század úgyszólván minden évtizedéből vannak az avarokról feljegyzések. Ott vannak Aachenben, ott vannak Verdunben 843-ban, amikor felosztják a Nagy Károly-i birodalmat. A salzburgi kancellária 870-ből ír az avarokról, hogy adóznak, mint egy csoportban, közösségben, tartós társadalmat kifejezően élő népcsoport fizet rendszeresen adót. A Fuldai Évkönyvek írja 903-ban, hogy a kereszténnyé vált avarok a magyarok hatására visszatértek a pogány vallásra. Kevés adatot mondtam csak, tömegével vannak, kérem, adatok Fehér Mátyást említettem, ő a nyugati magyar hadjáratok egyik legfőbb okának azt tartja, hogy az avaroknak Nagy Károlyék által ellopott kincseit, tizenöt társzekényi arany ékszer és mindenféle ékesség volt, hogy ezeket visszaszerezzék. Ezt csak úgy, par tangentein, hadd említsem meg, hogy a magyar hadjáratoknak egy elfogadható módon ez is lehetett az oka [...]

A Nemzeti Múzeumban megnéztem a Magyarország története állandó kiállításon azt, hogy mi van írva a hadjáratainkról. Félreértés ne essék, nem szándékom innen hazafele köpködni, ott még bátrabban is szoktam beszélni, mint itt kint, de ugye, egybevetek történelmi álláspontokat, és nem lehetek tekintettel arra a történészre, aki azt a feliratot elkészítette ott, és azt magyarok és külföldiek egyaránt nézhetik a Nemzeti Múzeumban. Azt mondja "*Kalandozó hadjárataikkal kezdetben egész Európát nyugtalanították, de a X század végére az itt talált népekkel összekeveredve beilleszkedtek új környezetükbe*" Mint hogyha meg kellett volna őket nemesíteni (*Nevetés*), jobb hajlamúvá formálni és alakítani. Kérem szépen, angolul is ott van. Nem állok jól a kiejtésemért, de felolvasom, t.i.k kicsit vastagabbnak érzem, mint a magyar szöveget "*In the beginning of eleven century they disturbed the whole continent with their raids they intermingled themselves with the here living peoples and the they integrated themselves in the territory*". Erről a korszakról ez van.

Nekem van még egy gimnazista lányom, és használ a történelem tanulásánál egy *Világtörténelem évszámokban* című

otthon megjelent könyvet, 1982-ben adta ki a Gondolat Kiadó. Ebben a következő van ugye, az évek vannak, és mellette az események

„896 – A magyarok Árpád és Kurszán vezetésével megszállják a Kárpát-medencét, az új hazából rabló hadjáratokat indítanak Európa fejlettebb területeire (kalandozások)”

„955 – A magyarok augsburgi vereségével véget ér a barbár támadások kora Nyugat-Európában.”

– Nesze nektek, magyarok!

Mi volt itt? Először is ugye a honfoglalást katonailag elő kellett készíteni és be kellett biztosítani. A katonai előkészítésnek az első jelentős nagy ténye a bizánci szövetségben háború a bolgárok ellen. Ez azért fontos magasabb összefüggésben is, mert Simon cár olyankor támadta meg Bizáncot, amikor délről támadták az arabok. És a magyar segítséggel volt módja neki megverni az arabokat. Ez egy világhistóriai tény, hogy ebben az összefüggésben vált lehetségessé. Ez ugyan 894-ben volt, de a mieink seregeit már 861-ben és 862-ben is ott lehet találni a bécsi erdő körzetében Karlman keleti frank kormányzó Németh Lajos nevű apjával szembefordult és a magyarokat hívta segítségül – 861-862! Leírják a külföldi források, hogy hogyan találkozott Cirillel is és Metóddal is, egy nagy magyar királyt írnak vagy magyar hadseregnek a vezetőjét. Elég az hozzá, hogy Metód közvetített a magyarok és Szvatozluk között, aminek a következményeként 881-ben a magyarok Szvatozlukkal együtt harcoltak a frankok ellen. Az európai hadjáratokba való tulajdonképpeni bekapcsolódás onnan datálható hogy Bajor Arnulf a magyarok segítségével német-római császár lett, és Berengár itáliai királlyal szemben kérte a magyarok segítségét. Ez 899-ben volt. Szeptemberben verték meg a magyarok a Brenta folyónál ez a híres brentai ütközet, ötezren voltak, a húsz-huszonöt ezres a berengári hadsereget, ez nagyon le van írva ez az ütközet, nem dicsekvésből mondom félreértés ne essék, nagyon jó taktikával dolgoztak a mieink. Hadd mondjam el, hogy hátrálnak visszafele, közben gyűlt Berengárnak a serege, a mieink békés elvonulás fejében ugye, több mindenre hajlandók lettek volna. Berengár látva a

két sereg közötti nagy számbeli különbséget, semmilyen alkuba nem ment bele. A Brenta folyó egyik partján táboroztak a magyarok, a másik partján az itáliaiak, és éjszaka a mieink átmentek, és tönkreverték az álmukból fölriasztott berengári csapatot. Abban az esztendőben, decemberben, tehát 899 decemberében meghal ez az Arnulf és ő annak fejében, hogy a mieink segítették őt császárrá válásában és az ellenfél Berengárt megverték, ő elismerte Pannónia magyarok által való elfoglalását Ez azért fontos, mert a frankok az avarok megtörése után egész Pannóniát frank területnek minősítették. Ennek az Arnulfnak a halála után a fiához, a gyermek Lajoshoz fordulnak a mieink, és ő nem volt, hajlandó elismerni. Annak idején úgy volt, hogy akivel szerződést kötöttek, és az elhunyt, akkor azt meg kellett erősíteni az utódjával. Nyilván valamilyen régens tanács – mai fogalommal – lehetett körülötte, a gyermek Lajos körül, nem togadták el. És még egy sajnálatos dolog történt, hogy 902 [904]-ben Kurszán vezért tanácskozáásra hívták, és orvul megölték embereivel együtt. Ez egy példátlan dolog. A magyarok ugyan intéztek egy kisebb méretű, úgynevezett megtorló hadjáratot bajor földre, de igazi nagy háború nem lett belőle. Azzal is magyarázható ez, hogy időközben ugye, itt a Kurszán halála után belső rendezést kellett végrehajtani, és tulajdonképpen az a kettősség, hogy a kende és a gyula, mert gyula lehetett volna annak előtte Árpád. Árpád lett most már az egész törzs feletti hatalomnak a feje és az ország tényleges vezetője. Ennek a politikai, társadalmi és elhelyezkedési ügyei miatt nem tört ki komoly háború. Hanem a dalainceek, az Elba melletti szláv népcsoport hívta 906-ban a magyarokat, mert a szászok megtámadták őket, és ezt követően bajorok, szászok, frankok, thüringiaiak, svábok, alemannok, tehát a teljes németiség szinte, mert ők is törzsi keretekben éltek akkor, nem volt teljes és egységes Németország szó sem volt róla óriási támadást indítottak a mieink ellen, hogy felszámoljanak bennünket. Ez 907-ben volt, Pozsonynál volt a nagy ütközet. Három oszlopban jöttek, a Duna partján kétfelől és középen pedig hajóhaddal. Olyan fölényes győzelem volt, hogy attól fogva a magyarok kiterjesztették a határukat az Enns-ig. Ez a határ oly hosszú ideig fennállt, hogy a

mai Bécs területén is még 1047-ben csak a határ őrgrófnak a kastélya állt

Tudni kell, hogy egyáltalán nem véletlen, történelmi előzményekkel is magyarázható, hogy a mieink elmentek egészen az Enns-ig. Tudniillik a 800-as évek végén is az Enns-től felénk – már onnan, Magyarországról beszélek, tehát földrajzilag – eső területen nagy avar és hun népcsoportok éltek. A hunoknak a fő szállásterülete, és mondhatni fővárosa, amit Oklan Telan hun vezető alapított, Tulln város. Ez körülbelül harminc kilométerre van Bécestől. Ezek ott voltak, egyházi nyilvántartások vannak róluk. Tehát rokon népek éltek ebben a zónában, és az avarok határa is az Enns-ig terjedt kétszázötven esztendeig korábban. Tehát egy politikai örökségnek a természetes folytatásának tekinthető ez, hogy a mieink egész odáig mentek (*Taps*)

Győrffy is azt írja ez után a pozsonyi győzelem után, hogy ettől kezdve "*elszabadult a pokol*" Tudniillik ez a magabizó és fölényesen országot birtokló magyar törzsszövetség elviselhetetlennek tartotta azt, hogy ezt az országfoglalást bárki is meg akarja kérdőjelezni, és ki akarnak innen bennünket szorítani. Egészen 913-ig minden esztendőben tavasztól ősziig hadjáratokat vezettek a magyarok, főként bajor területre.

A változás akkor kezdődött, amikor nem ennek az említett Arnulfnak a leszármazottja, de egy ugyanilyen nevű bajor herceg Magyarországra szökött, és akkor a mieink kötöttek vele egy megállapodást, mellyel 917-ben vissza is segítették a trónjára, hogy a magyarságnak, a magyar hadseregeknek teljesen szabad átjárásuk lehet bajor területen. Ugyanilyen megállapodás született 906-tól a csehekkal, és ilyen megállapodás Berengárral 904-ben, és ez a megállapodás érvényes volt 950-ig, a bajorokkal a megállapodás 938-ig. Úgyhogy a magyar hadjáratok mind arra vezettek, Itálián és Bajorországon át. Az itáliai szövetség adón alapult. Tíz véka ezüstöt fizettek minden esztendőben, az megfelelt 37 kiló ezüstnek, kb 30 kiló arany. Figyelemre méltó dolog, hogy az akkori magyarok vallási felfogása szerint is szükség volt ilyen nemesfémre, mert pénz formájú kis kerek fémlapocskákat nyomtak belőle, ezt tették az elhunytaknak a szemére. Ez egy régi ősi hagyomány.

Egyébként magyar régészek becslése szerint, Bálint Csanádra hadd hivatkozzam, általában egy férfinak vagy egy nőnek az öltözködéséhez és lovának a fémmel való díszítéséhez fél kiló nemesfémre volt szüksége. Amikor az első jelentősebb vereség érte a magyarokat 933-ban Merseburgnál, Widukind szász történétíró azt írta, hogy a lovak díszítményei terhükre voltak.

Külön szeretnék beszélni a úgynevezett augsburgi vereségről. amelyről az a fáma, hogy a magyarok akkor annyira megtörttek, és annyira elgyámoltalanodtak, hogy attól fogva nem mertek Nyugatra semmiféle hadjáratot viselni. És, hogy teljesen tönkrementek őket. Krónikásaink dicséretére legyen mondva, hogy beszélnek egy *olyan* seregestről, többnyire Botondot említik vezetőjéül, amelyik *ott* kint helyben megtorlta a vereséget és épségben hazatért. A XIII. században írott korabeli forrásokra támaszkodó Bajor Krónika a következőképpen írja le az ütközetet. Most abból a vonatkozásból említem, hogy mijük volt a magyaroknak.

„Sur vezérnek a pajzsán volt egy nagy keresztje, azt levették. és abból készítettek egyházi kelyhet A pálastját a mindenkori bajor vezető ünnepélyes alkalomkor vette fel.”

Tehát amit Gardezi mond hogy a

„magyarok bátrak, jó kinézésűek, ruhájuk színes se-lyemszövetből készült, fegyverük gyönggyel kirakott és ezüsttel bevont és fényt [pompa] kedvelők”,

ez a nyugati források szerint is helytálló megállapítás volt.

Azt mondja ez a krónika, hogy a nyakláncokból és a subájuk, szűrük szegélyén csüngő arany csengettyűkből három font mennyiséget egyházi célra adott Eberhard gróf: Ebersperg várának az ura, tudniillik az elfogott magyarokat *oda* kísérték, a többit magának tartotta meg. Szóval ékesen, gondosan és látványosan öltözködtek. A lovaknak a szügyénél, a vezetők lovainál mindenképpen fém védőborítás volt. A nyílról az első komoly feljegyzések Kr. e. 600-700 körül valók, ez a szkíta nyíl akkor nyolcvan centiméter hosszú volt, a magyaroké már másfél méteres [90-100 cm-es] És százötven méterre pontosan lehetett célozni, mesterlövészi módon, általában négy-öt száz méterre hordott. Volt náluk fokos, kopja, és nem volt födetlen

a tejük. Widilkind írja, hogy látszott, ahogy jönnek a lovasok és csillog a sisakjukon a nap tehát valami fém sisakjuk is volt, mindenkinek. Vezeték lovat vittek, hat-hét-nyolc ló is tartozott egy emberhez.

Tudniillik ezek a hadjáratok úgy kezdődtek, hogy jött egy követség, valamelyik ellenlábassal szembeni harchoz a magyaroknak a segítségét kérte, szabályosan megállapodtak, ezek adtak kalauzt, aki vezeti a magyarokat, és túszoikat is adtak kölcsönösen, ami garanciát jelentett, hogy megtartják a megállapodást. A szövetséges területén semmit nem csináltak, a mieink, szabályosan vonultak nagy rendben, tehát nem egy mindenfelé lopni és rabolni akaró csorda volt, hanem egy szövetséges hadsereg, amelyiknek megvolt a megállapodás szerinti feladata. Nyilván ki volt kötve a jutalom és a zsákmány is. A Berengárral és később utódjával. Hugó királlyal kötött egyezmény alapján például kevés hadjáratot kellett Itáliába vezetni. Rendszeresen adóztak ezek. Ha baj volt, akár a római arisztokráciával szemben. akár Burgundi Rudolfal vagy Provence-i Lajossal mint trónkövetelővel szembeni hadjáratban mindig a magyarokhoz fordultak

Sőt még a mórok ellen is küldte őket ez a Hugó, erről került elő most egy híradás [Ibn Hayyan]. Cordobáig mentek le a Pireneusokon át. A francia területen való hadjáratoknak a legfőbb oka minden esetben az volt, hogy a Karolingok és a burgundok között trónkövetelési esetek voltak, és a magyarok a Karolingokat támogatták. Hogy ez azért van-e, mert Nagy Károlynak az anyja avar volt, én nem tudom. Elég az hozzá, hogy a mieink a Karolingok mellett álltak.

Kétségtelen, hogy Taksony idejében már csökkentek ezek a hadjáratok. Mai fogalommal a magyarságnak ez a minimum hatvan [110] esztendeig tartó fölényes hadviselése és ereje kihívás volt a nyugatiak, főként a németység számára. Kialakult közöttük az egység, elsősorban I. vagy Nagy Ottó uralkodásával [uralkodása idején], aki német-római császár is lett. Nem volt azonban olyan fölényes ez a németység akkor a mieinkkel szemben, mert például ha az a 955 évi augsburgi vereség olyan megsemmisítő lett volna, akkor önekik be kellett volna ide jönni. Azután visszatérve arra, hogy lehettek-e itt törzsi ellen-

tétek a törzsszövetségen belül? Ha lettek volna, egész biztos, hogy lett volna, aki bejön segíteni valamelyik felet. Amint [történt] például Szent István halála után, mert még Szent István megvédte az országot, őellene is volt 1030-ban egy nagy német támadás, de ő megverte a németeket. A frank-római történelmi igényt. birtokjogot akarták mindig érvényesíteni. Salamon idejében például Salamon elfogadta a hűbéresi viszonyt az őt trónra segítő német császárral *szemben*, úgyhogy az akkori pápa meg is rőtta érte, hogy hogy tehetted te meg azt, hogy hűbérül adtad az országot, mikor a te országod a Vatikánnak, Rómának a hűbérese? Hétszer jöttek így be, amikor ellentét volt minálunk a trónviszály következtében

De Árpádtól Szent Istvánig ide nem tette be a lábát senki sem!

Ez elég mechanikus magyarázat szinte. egy logikus magyarázat arra. hogy komoly ellentét itt nem lehetett Mint ahogy ami hadjáratainkat, ha innen nézem a dolgot, mifelőlünk, a mi hadjáratainknak is adott lehetőséget, okot és feladatot, hogy követek jöttek, hogy tessék, segítsetek engem ezzel vagy azzal szemben

Bizonyosan lesz sok kérdés, azzal szeretném befejezni, mert majd sok minden előjön később, hogy egy Orosius nevű spanyol szerzetes-krónikás azt írta 417-ben, hogy "*a hunok nemrégiben foglalták el Pannóniát, és az ő országukat Hungáriának nevezik*" Ez a "*nemrégiben*" 375-től számít. Tehát a Duna-medencében élő magyarságnak az országát európai krónikás feljegyzés szerint 417-től Hungáriának hívják.

(Taps)

Kérdések és feleletek

Tisztelt előadó úr, szeretném megkérdezni, hogy Vajay Szabolcs munkájáról, a Kalandozások koráról mi a véleményed, és ő magáról is hallanunk pár dolgot

Egy rendkívüli könyvet írt Vajay, 1968-ban Mainzban jelent meg. Én a könyvével ebben a *Kézai védelmében* című írá-

somban foglalkoztam. Ha jól tudom, elsőnek Magyarországon, mint ahogy – ezzel azért hadd dicsekedjem – Padányiról ez ideig én írtam otthon egyedül (*Taps*) Ha már ilyen szerénytelen vagyok, hogy ezt megemlítettem, akkor hadd szóljak egy-két szót arról is, hogy ha Magyarországon jobb lehetőségek nyílnak meg a könyvkiadás számára, akkor talán elérkezhetik az az időszak, amikor a sok csodálatos nagy munka, mint a Fehér Jenő Mátyásnak a munkái, vagy mindenekelőtt talán a Dentu Magyaria [Padányi Viktor könyve] is megjelenhetik. Én magam azon leszek, hogy ebből valóság legyen (*Taps*)

Vajay Szabolcshoz még azt szeretném mondani, hogy a munkája már áthatotta eléggé a magyar történettudományt, mert szerintem Györffy is és több megszorítással Kristó Gyula nem foglalkozott volna úgy az elmúlt másfél évtizedben – és szerintem az én könyvem után is – ezzel a korszakkal, a hadjáratainkkal, ha nincsen Vajay Szabolcs munkája, és nem áll mögötte Gina Fazoli olasz történésznő, aki az olasz viszonylatokat, aki az Itáliával való szövetségi korszakot nem tálja fel olyan tiszteletre méltó módon [...] Tulajdonképpen én azért is választottam Clevelandbe igyekezve és utána Londonba a vezérkornak valahogyan a felmutatását, mert hivatalosan is nyolc esztendő múlva lenne a magyarság 1100 éves második bejövetele. És valószínű, nem alaptalan, ha azt mondom, hogy erről a korszakunkról való ijedt és elfogult, öncélú, és a politikai összefüggésekre, tehát hogy szövetséges hadjáratok voltak, tekintet nélküli krónikások híradásai teheték a magyarságot Európa mostoha gyermekévé, és a XX században is kulminálhatott ez a rólunk való rossz közérzet és vélemény, ezt Trianon és Párizs dokumentálhatja

Ha most a magyarság igen jelentős értelmiségi kiáramlása következtében számos nagyszerű emberünk itt, az amerikai kontinensen, de az európai országokban is tudatosítja magában azt, hogy nagyon jó alkalom lesz az 1100 évforduló arra, hogy tárgyian felmérjük es közreadjuk a véleményünket, akár szembesítve is a nyugati tankönyveknek és krónikáknak az állításaival, akkor egy nagy missziót végezhetünk itt a népünk érdekében (*Taps*) A lármafát én szeretném most ezen az utamon is minél jobban megforgatni és megrázni (*Taps*)

Szvatopluk szerepéről kérdeznék Ha jól emlékszem Anonymus vagy valaki azt írja hogy Árpád Szvatoplukkal úgy bánt, mint egy hűtlennel Vajjon ez a kifejezés belefér-e abba a hadjáratba amikor Szvatopluk... És sokkal korábban létezett, tehát amit Anonymus írt, hogy, Szvatoplukot hogy vesztegették meg a magyarok, az egyáltalán nem fedi a valóságot Tehát, hogy Szvatopluk miért volt hűtlen Árpádhoz?

Ez azon alapulhat, hogy ugye, én említettem, hogy Metód püspök közvetített Árpádék és Szvatopluk között, vagy még Álmos és Szvatopluk között, mert ugye, ez 881-ben volt. Most a mi bejöveteleinkre erre az árpádira két uralkodó álláspont van Az egyik, amelyik kezd halványulni és kezdi az erejét veszíteni, az, hogy a besenyők elől menekültünk. Sokkal valószínűbb az, hogy valami kriminális természeti katasztrófa lehetett ott a dél-orosz sztyeppéken. Ha visszagondolunk arra, néhány évvel ezelőtt a televízió sugározta Közép-Afrikáról az iszonyú szárazságról a képeket, az állatok elhullásáról és az embereknek a meneküléséről, akkor elfogadhatjuk azt, hogy egy fő oka lehetett annak, hogy a mieink ide bejöttek a Kárpát-medencébe, amelyiknek a csonka országban gondolkodva a negyedrésze folyókkal, tavakkal és árvizekkel volt borítva, árterekkel, az egész akkori Nagy-magyarországban gondolkodva pedig a területnek az egynolcada. Tehát ez egy kivételesen alkalmas hely volt egy nagy állattartó nép számára ahhoz, hogy egy valamilyen száraz időszakból és területről kijöve itt kitűnő legetőt és megélhetést találjon.

Szvatoplukhoz visszatérve a legrealisabb híradást Kézai Simon adja Szvatoplukról. A Püski kiadta Püspöki Nagy Péter pozsonyi történészünknek Nagymoráviáról szóló irását, Kézaira hivatkozik, aki lengyelnek tartja Szvatoplukot. Ez a Szvatopluk név ebben a formában, ahogy mi használjuk és ismerjük, és Stur fogalmazása szerint ez, mert a német krónikák például Zwentibálnak, más kollégák pedig Zwatopolunak [Svatopolug-nak].

Miért fordultunk mi szembe vele?

Miért lehet hűtlennek tekinteni?

A Metóddal való közvetítés után szövetségesek voltunk, és együtt harcoltunk velük a frankok ellen, de mikor Árpádék területet kértek tőle, ő ezt megtagadta. És akkor fordultak a mieink szembe vele. Tudniillik kényszerűségből területre volt a mieinknek szüksége.

Az a jelképes területkézés, ami ugye, rá van írva a fehér ló mondája, az tulajdonképpen a pogány szerződéskötésnek a rítusa volt. És nemcsak a magyarokkal kapcsolatos.

Úgyhogy már a régi perzsáknál, Hérodotosztól is tudjuk volt azt, hogy aki vizet és fűvet kért, az tulajdonképpen bejelentette a jogát arra a területre.

Köszönöm de én nem fogadom el azt, hogy Szvatopluknak bármiféle szerepe vagy területe vagy birtoka lett volna a mai magyar, vagyis a Nagymagyarország területén. Ez nem ott történt. De Radnai Egyed azt írja, hogy Árpád meg is büntette Szvatoplukot, és Szvatopluk Passauba vitte elébe a kenyeret és a sót, kegyelemet és békét kért.

Én nem mondtam, hogy Magyarországnak mely területén volt Szvatopluk.

Én a Püspöki Nagy Pétert azért említettem, mert ugye, a Dráva és a Száva közötti területen gondolja Nagymoráviát, és Kézai is alátámasztja ezt, mert Kézai szerint legfeljebb a mai Csongrád megyéig nyúlhatott fel északra ez a terület, tehát semmiképpen sem fogta be sem az Alföldet, sem pedig a Dunántúlt

A bolgár szlávoknak a jelenléte viszont Erdélyben is és az Alföld egy részén is kimutatható. Zalán futásáról szóló eposz, az a Zalán, akiről az eposz is szól, az a bolgároknak volt a helytartója.

Szeretném újra megkérdezni az előadásban említett vlahokkal kapcsolatos témát, hogy lényegében mikor szerepelnek először az európai krónikákban, melyik évszázadban, és hogy milyen néphez tartoztak, kik

voltak azok, tényleg a románokkal kapcsolatosak vagy micsoda?

Egész pontosan nem értem a kérdést Hogy az európai feljegyzések szerint mikortól vannak?

Hányadik századtól lehel róluk hallani?

Azt szeretném mondani hogy a blahok és vlahok két különböző tészta Két fogalom. A blahok nem azonosak a vlahokkal akiket oláhoknak mondanak. A blahoknak semmi közük sincs [hozzájuk]

A rómaiak pásztorai, tehát a Dunántúlon itt maradt pásztorokat is vlahoknak nevezik. Az pásztor jelenthetett. Ami azokat a vlahokat [illeti], a magyar nyelv a mássalhangzótorlódást nem szíveli, ezért nem vlah, hanem oláh lett belőle, az oláhról ugyanaz a Kézai, aki azt írta, hogy nem Pannóniában telepítették le – mármint a székelyeket –, hanem a blakkal együtt az ország keleti részén, akiknek mint mondják a betűt használják. Ez a Kézai felsorolja a balkán népeit is, és a görögök mellett például megemlíti egy ulahusz nevű népet is. És ez vonatkozhat rájuk. A magyar történettudomány, például a millennium idején írt Jancsó Benedek egy csodálatos nagy könyvet, ő minden forrásnak az elemzésével és felhasználásával 1180 előtről nem talált semmi nyomot arra, hogy az oláhság az Al-Dunától északra jelen lehetett volna. Tehát 1180 előtt a mi történetírásunk szerint ők nem találhatóak az Al-Dunától északra. Az Kunország és Besenyőország alatti terület, és Beszarábia egy kun vezérnek, Beszarabnak a nevét viseli. Mi körülbelül ezen az állásponton vagyunk (*Taps*)

A blahok a szkíták felett éltek abban az időben, még szanszkrit nyelvet beszéltek

Ma már világosan megszokott, mind tudományos, mind köznyelven értendő kalandozások és kalandozók kora. Nagyon megragadta a figyelmemet hogy az én

testvérem kijelentette, hogy igenis a kalandozások időszakában a magyarok igyekeztek meglátogatni azokat a helyeket ahova ezeket az elrabolt avar kincseket vitték. Na most akkor konklúziót kell levonnunk elsősorban, hogy ez nem egy kalandozásnak minősült, hanem ez egyszerűen megtorló háborúnak. Mi jellemzi ezt? A feljegyzés szerint Nagy Károly az akkori püspökségek és helytartóságok között nagykeblűen szétosztatta az avar kincseket. Amelyek többek között elsősorban álltak drága fegyverekből és különböző kegytárgyakból amely a vallásukhoz tartozott. Majd többek között álltak különböző szolidusokból legfőképpen, amelyeket mind a bizánci adófizetők mint, mint 80 ezer solidust évi fizették, mármint adót, ezzel szemben az avarok nem bántották őket, sőt katonailag meg is védelmezték, hogy ugye az adót ki tudják fizetni. Van egy bökkenő, egy kérdés. Azok a területek és útvonalak, amelyek Nagy Károly idejében léteztek és voltak, ahova is Nagy Károly szétosztatta ezeket a kincseket, a legnagyobb érdekesség folyamán én, aki ezeket a területeket átjártam, részbeni foglalkozásom ez a dolog, kérem szépen, az általam megállapított dolog az, hogy ahol is az úgynevezett kalandozó magyarok jártak az a térkép egy és ugyanaz. Mert közben voltak már olyan klastromok, amelyek később épültek, Nagy Károly után, azokat a magyarok nem túrták fel és a legérdekesebb, azokat csak kikerülték, vagy megadóztatták. De még a legérdekesebb dolog az, hogy amelyeket ezekből a székesegyházakból, ami megmaradt kincsek, amelyet nem olvasztottak be, nem formáltak át, azokat elhozták a magyarok, de ami keresztény volt azt otthagyták, mert még máma is ott van. Én átjártam ezeket a helyeket, és ezek a térképek roppantul egyeznek! Azért ragadta meg a figyelmemet az a bizonyos verzió, hogy igenis, a magyarok bejövetele után elkezdődő kalandozások folyamán az elrabolt avar javakat visszaszerezték. Ez valójában nagyon is fennálló még. Ezeket a darabo-

kat láttam Göttingen, Drezda, Bonn, majd utána Genf három darab avar selyemmel arannyal hímzett kötőt rövid kaftán gallérosat őriznek egy volt a göttingeni egyetem múzeumában, de az onnan elkerült a II. világháború után. Kérdeztem, sajnos nem tudnak róla, hogy hol van. Ezek még léteznek. Még azt a kijelentést is sikerült megszerezniem egy ottani történésztől, hogy igenis nem minden lett tulajdonképpen beolvasztva és átformázva, mert voltak kisebb-nagyobb hercegecskék, akik megkapták ezeket a kis darabokat, és ezt mint győzelmi talizmánoknak őrizték később is, így maradtak fenn. Ennyit erről a bizonyos visszaszerzésről Tulajdonképpen elsősorban megtorló hadjárat volt, és nem kalandozó.

Csak sajnálni lehet, hogy szegény Fehér Mátyás nem él. Felhívom a figyelmét *Az avar kincsek nyomában* című könyvére. Ő nagyon gondosan sorra veszi az ütközetek helyeit, és Nagy Károly végrendeletéből indul ki. Huszonegy olyan fő hely volt a végrendelet szerint, ahova jelentős értékben adott az avar kincsekből. Amint az is tudnivaló, hogy ennek az adományozási hevületének a gyümölcse lett az, hogy Német-római császárrá koronázták. Ugyhogy én is elfogadom ezt az indítékot, az avarok mindenképpen a magyarok mellé szegődhettek, mint ahogy St. Gallenben egy avar pap tolmácsol a magyaroknak Ez hiteles dolog. Hogy az avarok itt voltak ez kétségtelen, és feltehetően fölhívhatták a figyelmet arra, hogy ezekért a dolgokért pedig, barátaim el kell menni, vagy testvéreim nem tudom, mit mondhattak. Ennek ellenére, hogy én ezt egy figyelemre méltó oknak találok, de kizárólagosnak talán nem merném állítani, mert történelmi tények bizonyítják azt, hogy szövetségkötések alapozták meg ezeket a hadjáratokat, és azok összefüggtek az akkori Európa-politikának a legjelentősebb rugóival.

Az előadóúr említette hogy A Nemzeti Múzeumban rabló; hadjáratként van feltüntetve a kalandozások ideje. Én is láttam ezt, sőt azt is láttam hogy egy tányérkában egy csomó Árpád-házi dinár van, és az

van odaírva, hogy ennyit kellett fizetni egy magyar jobbágy felszabadításáért. [...] És még egy: Megvan-nak nekem az otthoni középiskolai történelem köny-veim, amiben egy oly örületes magyartalan, és a ma-gyarságot lejárató, izléstelen írások szerepelnek [...]

Hogy milyen településformák lehettek I. Endrének [a ren-delete], ugye 1047-ből való. Azt mondja, ez az első pontja a Parancsolat és rendeletei című kimutatásban városok, mezővá-rosek, faluk építsék meg ismét a ledöntött és elpusztult temp-lomokat, Tehát három lényeges. modernnek mondható tele-pülésformát említ már I. Endre. Most egy arab utazó hetvenkét városról beszél Magyarországon az 1050-es évek körül. Ez meg is felel ennek az I. Endre-beli törvénynek, rendeletnek. Ez a Vata-felkelés következtében elpusztult templomoknak a fel-építését kéri, városokban, mezővárosokban és falvakban Azt szeretném mondani, hogy Pallasz a XVIII század végén járt Baskíriában, és már tavasz elmúlt, nyár elején ment, több falu-ba is bement, és a házakat, istállókat zárva találta, mert a nyári legeltetésre a falvaktól általában maximum ötven kilométeres távolságra mennek el. Kiment a legeltető települőhelyre is, amit ugye a fű növése és elfogyasztása szerint váltogattak, és azt tudta meg, hogy általában minden baskír gazdának volt vagy húsz lova, és amikor vonultak tavasszal ki a tanyára, ugye, a magyarság tanyás települése ennek a korábbi nagyál-lattartó és félnomád korszaknak a gyümölcse és következmé-nye, és teljesen egyedülálló Közép-Európában. Megvan az ál-landó települési hely, amely sem a magyarországi éghajlati vi-szonyokat ha nézzük. sem pedig a dél-orosz sztyeppe területét, a nagy téli időszakokat, elképzelhetetlen állandó település nél-kül. Télen hazamentek. Úgy vonultak a baskírok, a félnomád formára jellemző, elől ment a ménes, aztán a csorda és a nyáj. és utána szekerekkel mennek ők, és vagy sátorban laktak kint, vagy pedig nádból húztak szárnyékot maguknak. Ezt mond-hatnám a településre. Közismert, hogy Matyar [Madzsar] vá-rok romjait ez a Pallasz lefényképezte. Jekaterinburgot ennek a köveiből építették fel az oroszok

Mi a lehetőség, hogy odahaza így tanítsák a történelmet? Ezt akartam kihozni, hogy mit tudtok ti csinálni, hogy ne ilyen középiskolai könyvek jelenjenek meg odahaza?

Egyébkém nehogy félreértés legyen, a Nemzeti Múzeumban nincs azért ilyen vaskos mondat, ugye, amit én említettem *"A kalandozó hadjárataikkal kezdetben egész Európát nyugtalanították, de a X. század végére az itt talált népekkel összekeveredve beilleszkedtek új környezetükbe"*

Azt, hogy a barbár hadjáratok kora véget ért, azt egy *Világtörténelem számokban* című könyvből idéztem.

Én ezt újságban kipellengéreztem, és úgy látszik, ezt megváltoztatták. Ugyanúgy, mint a dinároknak az izéje, ennyit kellett fizetni egy jobbágy felszabadításáért.

Köszönöm szépen!

A hazai történelemtanító könyvek mindig magyarázatra szorulnak.

Az úr kérdezte, hogy nem tudtok-e csinálni valamit odahaza, hogy a mai történelemkönyvekben ne aljassítsák le a magyart, hogy szégyellni kelljen! Próbálj erre válaszolni!

Én is azért írtam a munkámat, úgyhogy a Tankönyvkiadó adja ki a megrendeléseket a tankönyvek írására, én nem kaptam még semmi tankönyvre megbízást.

Nincs rá lehetőség, hogy ellenvetéseket csináljunk?

Szeretném megkérdezni, hogy milyen nyelven beszélek a kalandozó őseink? Egy-egy csatáról voltak feljegyzések a barátok között a klastromban, és ott olyan

sok szép, szabatos kifejezés van, amit még ma is használtak a katonáink

Én csak a Lászlónak a kérdésére, a vlah dologra, nekem úgy rémlik, hogy a László Gyula professzor amikor Vancouverben járt akkor megemlítette hogy tulajdonképpen valaki kiderítette, hogy ezek a gulahok [?] voltak akik a - török törzsszövetséghez tartoztak. Nem tudom, hogy helyileg hol, de valószínű, hogy tényleg egy török féle nép lehetett, mert akkor ilyen alapon, ugye, a székely-magyar rovásírás lényegében nagyon nagy hasonlóságot mutat a török rovásíráshoz. Lehet, hogy tényleg volt egy ilyen gulah [?] nevű török nép. Szerintem sem a románok őseiről volt szó. Valószínű.

Mindenképpen a guláhokra gondolok én is, tájékozott erdélyiek teljesen egyértelműen ezen a véleményen vannak, hogy ezek a goláhok. Egy dolgot meg kell említenem. A magyar történettudományban valósággal döbbenetesen még mindig az a vélemény általános, hogy a kabarok más nyelven beszéltek, mint a magyarok. Egész egyszerűen rossz a fordítás. Görögül a nyelv *glolla*, a nyelvjárás *dialektosz*. Mint ahogy dialektusnak is mondjuk a mi nyelvünkben is, átvettük, meghonosodott idegen szó. Arany János már a múlt században egy tanulmányában felhívta a figyelmet rá, hogy vigyázat, mert nem arról van szó, hogy eltanulták a kabarok a magyarok nyelvét, a magyarok meg a kabarok nyelvét, mert nem is lehetett elképzelni, hogy abban a nagyállattartó és legeltető korszakban harminc-negyven év alatt két nép eltanulja egymásnak a nyelvét. A nyelvjárást tanulták el! Aranynak ez a tanulmánya, ő abszolút görögös volt, Arisztophánészt fordította, a *Madarakat* és még más munkáját. Ezt a tanulmányát a Szépirodalmi Kiadó néhány évvel ezelőtt megjelentette, az én lányom lektorálta a könyvet, úgyhogy frissiben el is olvastam.

Jó hogy mondtad, Laci bátyám, a dialektust és a nyelvjárás dolgot, mert, szerintem nem szabad annyira

ra szentírásnak venni ezeket a dolgokat, amit fölirtak a bizánciak, vagy akárhol, hogy ez tulajdonképpen [...] támpont a magyar nyelvnek a milyenségére a hun-foglalás korában. Csak egy példa erre. Körülbelül egy hónappal ezelőtt kezembe került a Ritka Könyvek Könyvtárából egy angol krónika, azt hiszem, 1660 körül írta egy angol szerző, s benne van egész Európa országok szerinti történelme, földrajza dióhéjban. Magyarországot végigolvastam, és nagyon sok érdekes dolog, van róla. Ugye, 1660 körüli adatok, az illető még járhatott is Magyarországon, és különböző régi hagyományokkal még találkozhatott. Ezt írja, hogy nagyon objektív, nagyon jó adatai vannak, és sokat írt, de az egyik mondata, és itt ír a magyar temperamentumról, a magyar népet jellemzi, hogy például az a legnagyobb sértés, ha valakit gyávának neveznek, és akkor ennyi meg ennyi ellenséget meg kell ölteni, és akkor tárgyalhatnak vele. És azt írja, hogy a magyar nyelv a klavirnak [szlavónnak?] egy dialektusa, szláv nyelvnek tartja. Azt írja, hogy nem egészen olyan, mint a lengyel, egy' kicsit különbözik tőle. Ennyire objektív történész, vagy utazó leírását még 1660-ban is így kell, így lehet elfogadni, akkor nem lehet készpénznek venni teljesen azért egy 200 évvel előbbi adatot sem. Nagyon vigyázni kell, hogy milyen várat építtek egy ilyen kis megállapításra.

Nem tudom, hogy van-e Magyarországon egy egyetemen turkológiai tanszék, vagy önálló intézet?

Van.

Őn azt írja, hogy két éven belül megváltozik a Földnek a véleménye erről a korról, ugyanakkor saját lánya vagy most a megjelent középiskolai könyvekbe ugye a László Gyulának az elméletéből semmi sem került bele, szóval hogy gondolja vagy hogy gondolják elérni azt, hogy két év múlva az adatokból leg-

alábbis a köztudatba és külföldre belekerüljön?

Őn Kézai keresztül a hunokkal kapcsolja össze a magyarokat, de hogy a Kézai 730 honfoglalása nem inkább a László Gyula avar-fajta honfoglalása volt-e?

Kézai 872-t ír a második bejövételre. Köszönöm, egyébként nagyon jó volt, amit mondott. Meg kell ismételnem, hogy én mit mondtam. Nem azt mondtam, hogy nyolc év múlva meg fog változni, csak hogy törekedünk arra, akik külföldön vannak vagy odahaza, hogy ezt a missziót elvégezzük. Nézzük meg, hogy mit írnak annak az országnak a tankönyvei rólunk, ahol élünk. Ahol a magyaroknak most óriási diaszpórájuk van. Sajnos. Hátha fel lehet használni ezt az időt. Nagyon jó, amit mond a Zoltán, de például azért egy régi feljegyzést ugye, mégiscsak figyelembe kell venni, ha másért nem, azért, hogy megcáfolja az ember, hogy nem így van. De nagyon érdekes, hogy az arabok, akiknek a kereskedői járták ugye, ezeket a tenger feletti vidékeket, jártok Kazáriában, jártak a baskíroknál, ezek praktikus emberek voltak, ezek adtak-vettek ezeknek tárgyalni kellett, beszéltek emberekkel szóval olyan életszagú és hitelesnek mondható tudósításaik vannak, amelyek nem mondhatók el – mondjuk – csak egy tudósról. A nyelv miatt, azt mondja Ibn Fadlán, hogy a kazárok nyelve nem török. Különbözik attól. Azt mondja, hogy a bolgárok nyelve olyan, mint a kazároké. Én mindig csodálkozom azon, hogy miért beszélnek bolgár-török nyelvről. Sajnos nem ismerem bolgár forrást, most már utána kell nézni. Egy bolgár történelemkönyvet elemeztem, abban nem volt szó a nyelvről. Gosztonyi Kálmán elmúlt nyolcvanéves, amikor meghalt. Sesztin professzor tanaszékén. a Sorbonne-on volt docens Sumir-magyar etimológiai szótár és nyelvtan címen 75-ben könyvet adott ki. Nyelvtani része van és 920 szót vet egybe húsz nyelven. Ő azt mondja, ő nagyon épít erre az Ibn Fadlan-féle tudósításra, és a kazár nyelvet egy szkíta nyelvnek tartja és tekinti, és ilyen értelemben tekint a ma még élő, egzisztáló nyelvnek a különben elvesztett szkíta nyelvet, amelyik a kazár nyelvvel is azonos és

előzményét a sumirban látja. Nem akarok felvetni olyasmit, ami vitára adhat alkalmat, csak ebben az összefüggésben azt szeretném mondani, hogy az olyan tudósítás, amely kereskedők, gyakorlati emberek írásából maradt fenn, az általam mindig figyelemre méltó. Egy Jakut nevű utazó például IV. Béla idejében elment Alekóba, ott egy mohamedán iskola volt, akadémia, és ott talált Magyarországról odament böszőrményeket, mohamedánokat, ezek Taksony, idején jöttek be a régi Bolgáriából, abból a Bolgáriából, amelyikben 920-ból még egy Álmos nevű vezetőjük volt. Ők akkor vették fel a mohamedán hitet. Azt mondja ez a diák ott Alekóban, ennek a Jakut nevű arabnak, hogy van vagy harminc falunk amelyik fölér városokkal. Ugyanazt a nyelvet beszéljük, mint a magyarok, ugyanúgy öltözködünk, mint a magyarok, együtt harcolunk az ellenségeikkel kivéve, ha a magyarok ellenségei muzulmánok. Ez azért is érdekes jogilag, hogy a magyarok adtak külön jogot nekik, hogy itt vagytok, itt éltek, de ha vallási atyjafiátokkal kerülünk háborúságba, akkor nektek nem kell harcolnotok. Csodálatos dolog! A XIII században. A legkomolyabb tudósítás mirőlunk egy Dzszajháni nevű arabtól 870-ből származik, aki megírja, hogy sok szántóföldünk van, és falvaink vannak. És látta hogy a magyarok raknak be gabonát görög hajókba a kikötőkben.

Vannak-e újabb adatok Attila halálára vonatkozóan és Imre halálára vonatkozóan, mert szerintem ezek mindig olyan homályosak? A másik kérdésem, hogy a Vazul megvakítása a beözönlött nyugati kultúra eredménye volt, vagy milyen körülmények közt történt?

A görögök [bizánciak] tízezer katonát vakítottak meg. Tízezer embert! Az a Szász Henrik [Konrád] Nagy Ottónak a testvére, aki a magyarok szövetségésétől Arnulftól 955-ben elfoglalta Regensburgot, és aki felakasztotta Bulcsút, Lehelt és Súr, az előtte férfiatlanította abban az esztendőben az aquilleai érseket, és megvakított ugyancsak valami jelentős egyházi méltósági embert. Most nem ugrik be az agyamba a

neve. Nem nálunk találták ki. Al-Muqadaszi arab azt írja a magyarokról, hogy nem bántják a foglyaikat, sőt ha sebesültek, gyógyítják is.

Egy Alonstraku nevű német 920-ban megjelentetett a Niebelungen-liedenről egy kétkötetes nagy munkát és azt írja 920-ban, hogy „*a magyarok tanították meg Európát a vendégszeretetre*”. Aztán azt mondja, hogy mi – a saját népéről mondja – megkínóztuk, vagy felakasztottuk a foglyainkat, és ő is azt mondja, amit ez az al-Muqadaszi, a magyarok a foglyaikat nem bántották, sőt ha sebesültek voltak, ápolták. Azt mondja Bonfini a rólunk szóló munkájában, hogy „*sok rosszat összeírtak a magyarokról, de azt senki nem állította, hogy a férfiak, vagy a nők szemérmét megszejtelenítették volna.*”

Atilla és Imre haláláról nem tudok újabbat. Imréről több mindent hallani, azt is, hogy ugye besenyők ölték meg, hogy nyargaltak vele egy erdőben, halálra nyargaltatták és így tovább. Nem tudom. A rendkívül okos, tájékozott és toleráns Padányi például Szent Istvánt vétkesnek tekinti Vazul megvakításában.

A Heltai krónika leírja, hogy Gizella és az idegen grófok, hogy nehogy egy Árpád utód kerüljön a trónra, hanem Péter, egy összeesküvést Istvánnál, a mérnyelő elejtette a tört és azt mondta róla az illető, a Vazul biztatta föl őket, István megbocsátott nekik, de ők felhasználták arra, mert tudta, hogy nem volt trónörökös, menesztett egy futárt Nyitrára, és ők vakították meg. Ott van a Heltai krónikában leírva. Gizellának a rokonai vakították meg Vazult hogy nehogy ő kerüljön trónra, és ahogy leírja Vaszary Kolos hercegprimás, István menti meg a két fiút és így tudták az Árpá-ház fönntartását biztosítani 1301-ig. Ez a valóság.

Mielőtt kérdeznék, visszatérek egy kifejezésedre. A foglyok szabadon bocsátását kérte a pápával –Benedek pápa, igen – Ez beleillik abba, amit az előbb mondtál, hogy nem is nagyon akartak hazamenni,

mert Magyarországon fogolynak is esetleg jobb soruk volt, jobban bántak velük.

Ez nem alaptalan, erre van feljegyzés, például Priszkosz rhétornak is azt mondja a hun udvarban egy volt görög, hogy ő itt szabadabb ember, és elmondja, hogy milyen előnyei vannak, hogy Atilla udvarában lakik

A kérdésem pedig az, belekapcsolódva a manicheizmusba.

Van nekem valami följegyzésem, valami kivágásom könyvből, hogy a manicheisták sokkal, elsősorban is egy professzor azt írja, hogy a manicheizmus abban az időben sokkal keresztényibb volt, mint az akkori kereszténység. És az elterjedtsége sokkal nagyobb volt, mint amennyit ismerünk. A magyarországi vonatkozásukban a manicheisták sokan voltak, mert még Szent Gellért is kibocsátott ellenük pásztorlevelet, és ami nagyon érdekes, beleillik a zaftos kifejezésekbe, valahol valamelyik történész megjegyzi, hogy fönmaradtak azoknak még az imádságaik és káromkodásaik is. Szerintem azok a káromkodások valószínűleg jó paraszt kifejezések voltak. Szóval a manicheizmusról esetleg, ezekről valamit még, hogy mennyi lehetett, milyen elterjedtségnek örvendett Magyarországon, mert Európában is és Ázsiában is nagyon nagy volt. Újguriában uralkodó vallás.

Az a helyzet, hogy a magyarok olyan széles gyepű övezettel vették körül az országot, és olyan fölényesek voltak katonailag, hogy amikor még a térítések előtt ugye kifejezőbb lehetett a kintről, a Kárpát-medencén túlról hozott vallásoknak az aránya, ezért erről feljegyzések, tudósítások nincsenek, a saját feljegyzéseinket, rovásfeljegyzőket pedig elpusztították, illetve az idő vasfoga megette, mert ugye, a fa nem marad meg. Arányokról nem tud az ember. Azután olyan korszak volt, hogy egy mohamedán vagy egyáltalán bármelyik uralkodó vallásnak a képviselője méltóságán aluli dolognak tarthatta,

hogy vizsgálja, elemezze, tanulmányozza és beszéljen is arról, hogy ennek vagy annak a népnek milyen a vallása. Erről alig van valami. Ugyanúgy, mint ahogyan szinte feltűnő, hogy a Nyugat-Európát évtizedekig járó magyarokról semmiféle, mondjuk társadalmilag hitelesnek tekinthető feljegyzés és kép nincsen. A bizánciakról és az arabokról megmondták, hogy hogy öltözött meg hogyan beszélt, meg hogyan gazdálkodott. Valahogy mintha hiányzott volna ezeknek a szerzetes krónikásoknak ebbéli műveltségük. Illetve ebben a korban ilyen látás nem volt. Mint ahogy egy időben a történetírásban is az uralkodott, hogy megmondták, hogy ki mikor volt uralkodó, milyen hadjárata volt, de sem a gazdasági életről, sem mondjuk a szociológiai képről egyetlen sor sincs a régi munkákban. Ez a fogyatékos megvolt, és azért teljesen tanácstalanok vagyunk, ilyen külső adatokból, már amik korábbról vannak, próbálja az ember összeállítani. Vagy hely- és családnevekből, kiszólásokból, tehát a néprajz segítségével és a mesék elemzésével tudunk valamit kihozni abból, hogy mi lehetett. Hiteles tudósítás Nyugat-Európából nincsen.

1988

Beszéljünk a magyar Atilla² -opera szereplőiről

Századunk negyvenes éveiben már tíz Atilla-operáról tud Szász Béla huntörténete Köztük az 1846-ban írt Verdi-művet nem is oly régen mi is láthattuk a Margitszigeten. Ha szövegírója nem hagyja cserben 1812-ben tervezett munkájánál, Beethoven géniusza is megszólaltatható lenne napjainkban a sok híres alkotó sorában Aminthogy fűződik Atilla-ihletésű zenei alkotás a mi Liszt Ferencünk nevéhez is, A Hunok csatája mű 1857-ből

Hosszú volna elszámolni a róla írt színműveket is S ezek szerzői sem akárcik. Sorneille például 1668-ban elkészült Attila hun király című tragédiájával Egyszer talán ismerteti ezeket valaki nálunk az operák mondanivalójával együtt, még ha a külföldi művek szemlélete nem is mind tetszenék nekünk

Itt van most viszont a mi hazai nagy vállalkozásunk

Szörényi Levente zenéje, Nemeskürty István szöveggönyve és Lezsák Sándor verses betétei, egészében a rockopera műfajában életre kelő mű. Első színrevitelének napjáról is tudunk már augusztus 20-án lesz.

Jó volt ennek az operának már a beharangozása azzal kezdték, hogy a még csak várható közönségtől javaslatot kértek az alkotók a szereplők kiválasztásához. Szeretnék – írták –, ha a produkció létrehozásának az egész folyamata közüggé válna

² Beszéljünk a magyar Atilla-opera szereplőiről. – Kéziratból. 1993 augusztus 20-án volt az Atilla ősbemutatója a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon, Nemeskürty István szöveggönyve alapján, Lezsák Sándor verseivel, Szörényi Levente megzenésítésében S L. a bemutató előtt látta – az alkotóknak a leendő nézőkhöz szóló felhívásában – a szereplők operabeli nevét, és ezzel kapcsolatosan leírta észrevételeit, mely megjelent: Attila-rejtély – Birodalmi érdekek, Heti Magyarország, 1993 30 sz. Sajnos, a címet és a szöveget is átírták. Az eredetit közöljük.

Szerintem is közügy ez az opera. Zenei és eszmei eseményként azzá teszi az István, a király-t követően az újabb történelmi mondanivalója, szinte mint valamely zeneműsorozat folytatódó része.

Kár hogy a szövegekönyv a nyilvánosság számára még ismeretlen, mert közügy számba menne az is ha erről ugyancsak beszélhetnénk. Hát hogyan, ha meggondoljuk, mennyire elhátáról bennünket mai történéseink legtöbbszörének véleménye nemcsak Atillától, de népétől, a hunoktól, szkitáktól is. Egy olyan ország népét, amelynek fiai között napjainkban is feltűnően nagy számban vannak Atilla és Csaba nevűek. köztük világrangú sportolók is, s ahol Csaba helységet szintén számosat lehet felsorolni

Ez az opera szinte bravúrosan fölé nő, fölé nőhet a tudósi kétértelműségeknek, valószínű még sokágú zsilipeket is nyitva a régi és új értelmezéseknek Azt a feladatot mindenképpen be kell töltenie, hogy hun dolgokban történelmileg a leghitelesebb legyen, mert a magyaroktól, egy magyar műtől ezt mindenképpen elvárhatja a világ, nem szólva ebben persze főként magunkról

E föltétlen hitelesség iránti igény jegyében hadd adhassam közre néhány észrevételemet az alkotók javaslatot kérő felhívásából megismert operai szereplőkről Olyan emberként ezt talán mindenképpen megtehetem, aki a második világháború utáni nemzetietlen korszakban szint egyedülien és látványosan kiálltam a hun-magyar kapcsolat túlzó és bántó tagadása, a magyar hunkrónika hiteltelenné tétele ellen, noha ezért nyilvános visszhangot – egy minden magyar érdekű ügyben ellenséges indulatúnak bizonyult népszabadságos sajtóbetyár mérgezett nyilatát kivéve – nem kaptam.

Hogy elkésett volna a vállalkozásom, ha már a betanulás fázisában lévő operáról tudunk? Nem lenne az, két okból sem. Egyrészt főként nevek, címek és rangok hitelességének a vitatásáról van szó, esetleges változtatásuk érintetlenül hagyhatná a szöveget, a zenét s a dalok szövegét egyaránt, kivéve kismértékben Onegesios és Oktar esetében, másrészt minden nyilvános törődés, érvelés csak növelhetné a közönség sőt még az érintett szakmák érdeklődését is

Az opera következő szereplőire tennék észrevételeket

Attila úr, a hunok és germánok fejedelme

Onegesios hadvezér, a görög „hun”

Oktar germán törzsfő

Rugila udvarhölgy

Bigila, bérgyilkos bizánci diplomata

Nemere hun törzsfő

Lássuk. láttassuk legelsőbb Atillát, még a jobb megismertetés szándékával is.

Atilla úr, a hunok és germánok fejedelme

Mindenekelőtt nem nevezném őt semmiképpen sem fejedelemnek, bár az alkotók bizonyosan nagyon megfontolták ezt a címet, hiszen elűt mind a magyar krónikák, történelmi munkák, mind a külföldi írások király, nagykirály megnevezéseitől. Magyarabbnak gondolták talán vagy így vélték egyenlőséget tenni a hunok-germánok párhuzam kedvéért? Tekintve, hogy a gótoknak (mert germánokként elsősorban róluk lehet szó) változó megnevezésben saját fejedelmeik, királyaik voltak hun alávetettségük idején is.

Atilla azonban már nem törzsi fejedelem volt, első az egyenlők között, hanem egyeduralkodó Nem így még elődei, Balamber és Karaton vagy a 400-ban egyenesen fejedelemnek (regulusnak) titulált nagyapja, Uldin Ugyanígy a már inkább nagyfejedelmi hatalmú apai nagybátyjai, mint Oktár vagy az őt éppen közvetlenül megelőző Rof (Roas, Ruga)

Címe megítélésében az irodalom elsőrangúan eligazít.

A nála 448-ban járt Priszkosz rhétor egyértelműen a szkíták nagy

királyának minősíti, akinek udvarában – mint megjegyzi – a szkíta királyok egész hada nyüzsgött. A vele egy időben ott-tartózkodó nyugatrómai követ, Rómulosz is így jellemzi: soha sem Szkithia, sem más ország fejedelmei közül senki ily rövid idő alatt oly roppantot, mint ő nem művelt, hogy egész

Szkithián kívül az Óceán szigetén is uralkodik, s a rómaiakat adófizetőivé tette.

Uralmi területe nagyságát a francia Thierry Amadé is látja e birodalom, ha kiterjedésre fölül nem múlta, vetekedett a római birodalommal

A mi Kézaink, hun krónikánk írója érzékletes képet hagyott ránk

„örseinek első csapata Sicambriától (Óbuda) kezdve sorjában, amennyire egyik kiáltása a másikig elhallhatott, Németország Colonia (Köln) városáig szokott vala éjjel-nappal állani, a másik Litváig, a harmadik a Don folyó partján, a negyedik Jadra (Zára) dalmáciai városig állomásoz vala, kiknek riadó szavából a világ négy része megtudhatta, mit csinál Ethele, vagy mily táborozással foglalkozik"

A gótok történetét Atilla halála után száz évvel, Cassiodorus azóta elveszett műve alapján megíró Jordanes is fejedelmeket, uralkodókat lát alattvalóiként, s éppen a gótokéit, akik – mint írja – úgy uralkodtak, hogy egyszersmind a hunok királyának, Atillának uralmát is szolgálták. Nekik még a rokon vizigótokkal szemben sem lett volna szabad megtagadni a harcot, mert az úr akaratát, még ha rokongyilkosságot parancsol is, teljesíteni kell.

Ezt a jellemzést is Jordanesnél olvashatjuk

"Atilla, az összes hunok ura és majdnem egész Szkithia népének a földön egyedüli uralkodója, az összes nemzeteknél bámulatos hírnévre tett szert"

Kétségtelenül elismerő szavak, noha ez a szerző nem szerette sem Atillát, sem a népét. Tulajdonképpen ő adott tápot nagyhírűvé vált munkájával későbbi célzatos rossz híréhez, lényegében még e soraival is ez volt a férfiú, kire a végzet bélyegét ütötte, ki a népek rettentésére s a világ rendítésére született. Mert ki mást visszhangozna a XIX. században író, az egyébként kevés rokonszenvezők közé sorolható Thierry Amadé, mint az idézett VI. századi elődöt e név, Atilla, az emberiség emlékezetében Nagy Sándor és Caesar neve mellett vívott magának helyet. Ezek hírüket a csodálatnak köszönhetik, ő a réműletnek

Beszédes különböztetés Az ilyen helyzetre lehet megvilágításul találó a mondás nem a mi kutyánk kölyke. Azért persze köszönjük meg Thierrynek – többek mellett – a *Heldenbuch Etzels Hofhaltung* eme szövegének közlését

"volt Magyarországon egy nagyon híres király, kit Atillának neveztek Soha, sehol nem akadt hozzá hasonló. Gazdaságban és nagylelkűségben senki sem ért fel hozzá. Tizenkét koronás király szolgálta, tizenkét herceg leste parancsait, harminc gróf, lovagok, nemesek és számtalan fegyveres is. Ez a király annyira igazságos és emberséges volt, hogy párjára találni sem lehet".

Mint minden hősmondának, ennek a mélyén is élmény és meggyőződés rejtezik, amelyet következetesen megőrizhetett a népi emlékezet.

Ha már most végül azt néznénk, mely népnek vagy népeknek volt hát királya Atilla, ebben perdöntőnek tekinthetők egy, a temetésén állítólag elhangzott gyászének sorai, illetve hogy ennek Cassiodorus által való megörökítésekor, tehát az 500-as évek elején ezt hogyan tudták A verset ránk hagyatkozó Jordanes szerint a koporsót körül lovagló harcosok énekeltek ezt a verset.

Nem hinném, hogy sokan volnának hazánkban a ma élők közül, akik találkozhattak e becses emlékkal, földízem ezért dr Bokor Jánosnak 1908-ban Brassóban megjelent magyar fordításában

*A hunok királya, Attila
Mundzuk fia
A legvitézebb népek ura
Aki előtte nem hallott hatalommal
Bírta a szkíta és germán királyságokat
Sőt, rémületben tartotta
A városokat elfoglalván
A római birodalom két császárságát
És hogy a maradék is el ne pusztuljon
A könyörgések által engesztelődve
Évi adót fogadott el.*

*Mikor pedig a szerencse
Kedvezéséből mindezt véghez vitte
Nem ellenséges seb és nem is
Övéi ármánya folytán
Hanem népe sértetlenségében
Örömök közt vigadva
A fájdalom érzése nélkül hunyt el.
Ki vélné ezt halálnak,
Amelynél senki sem gondol bosszúra.*

Volna mit elemezni és magyarázni e mindenképpen inkább a két római császárság érdekeit és szemléletét tükröző fogalmazású szövegen, de ehelyt ezt most ne tegyük, pusztán azt fogadjuk el az Atilla halálához e legközelebbi idejű gyász-énekből, hogy Atilla a hunoknak volt a királya s egyben bírta a szkíta és germán királyságokat, vagyis ezeknek is az ura volt.

Atilla, a hunok királya, a szkíta és germán királyságok hatalmas ura

Ez a hármas cím lehetne tehát Atilla egyik hiteles címe, méltósága: Saxo Grammaticus-féle.

Kínálnak még ugyancsak hiteles rangot a magyar krónikák is.

A királyi címre magára egyértelmű már a magyar Anonymus jelzője: nagyhíres és igen hatalmas Attila királyról” szól. A Képes Krónika (1358) szerint a hunok „*a médek, gótok és dánok királya*” A Budai Krónika (1471) idevágó szövegét lásuk teljes egészében „*címzését ugyanis (már Atilla) ilyen tormaiban íratta Atilla (így), Isten kegyelméből Bendekuz (k-val) fia, aki Engaddiban született, a nagy Nemroth unokája, a magyarok médek és gótok királya, a földkerekség félelme és Isten ostora.*”

Thuróczi krónikája (1486) "a hunok, a médek, a gótok és dánok királya”

Feltűnő, hogy számos magyar krónikaszerkesztő és szakértő általában gazdag jegyzetanyagában ezeken a felsorolásokon, talán mert komolytalanoknak véli átsiklik, így kivételnek

tartom Kristó Gyulát, aki ismeretem szerint egyedül tesz megjegyzést rájuk a Képes Krónika új fordításában a 64 jegyzetében. Elutasítja, s igen kurtán: Atilla királyi titulusa a krónikás koholmánya.

Sietve ideírom hogy én nem mernék ilyen bátor lenni, még ha oly alapos tudású történész volnék is, mint ő. Sokkal inkább rávetném magam az új nyomra, különösen a méd vonatkozásúra. Kézai Krónikája említi ugyanis például hogy

"Ethele a viselet módjában és alakjában (öltözködésében) mind maga, mind nemzete a médok módját tartja vala".

Honnan vehette ezt Kézai, még ha csak elterjedt divatra hivatkozna is?

Érdekes adatokat újságotl Atilla udvarában Rómulosz, a már idézett nyugat-római követ is Priscosnak íme:

"nem igen távol van a médok földje a szkitákétól (hunokétól), akik benyomultak a médok földjére Vaszhik és Kursik vezetésével, kik a királyi szkitáktól valók és sok nép urai voltak:" –

Említendő, hogy ez a hadjárat még e követ korában történt, 395-ben mert – mint mondta –, e vezetők később szövetségzés végett Rómába jöttek. De ugyanígy benyomultak a hunok a méd földre 441-ben is. Emellett nagy számban éltek száuromata néven odatelepített médek a Volga és a Don mentén is.

Miért ne lehetett felettük királyi címe Atillának?

Ami pedig a dánokat illeti? Thierry Atilla-könyvében is olvashatjuk hogy a szászok nagy népszövetségének területe az Északi-tengerig és Jütlandig nyúlt el, és magában foglalta a szintén hun fennhatóság alá tartozó Dániát is. Tegyük e történelmi tény mellé az 1200 körüli fantasztikus dán történetet, amelyben a hunok Hun nevű királyuk alatt harcolnak a dánokkal.

Erősíti krónikáink hitelét, ha a régi magyaroknak volt saját hun hagyományuk. A csak nálunk ismert és használatos Bendegúz név ezt például már önmagában bizonyossá teheti. Már csak azért is, mert két krónikánk (eltérő értelmezésben) említi.

Imígyen a Képes Krónika

„amikor Csaba Szkítiába érkezett, Bendekuznak, nagyatyjának tanácsára, akit mint mondják, egészségesen talált, de nagyon megöregedve, Korozmiából vett magának feleséget”

A török nyelvből magyarra visszafordított Tarihi Üngürüs krónikában a valószínűbb generáció-változat így hangzik

„Sziddija (Szkithia) tartományának volt egy uralkodója, aki Hunor fiainak a nemzetségéből származott Atilusz király nővérének a fia volt, Bendekusznak hívták, s így Kabának (Csabának) rokona volt... Aztán Kaba Bendekusz királlyal találkozott, egymás hogy léte felől tudakozódtak, hol nevettek, hol pedig sírtak örömeikben”

Én mindkét, csak magyar krónikás adatot, lenyűgöző fontosságúnak találok, úgyis mint eredeti hun hagyományunk ma annyira szilárdnak látszó tagadásának kitűnő cáfolatát.

Ezek után az Atilla-opera szerzőinek ezt a változatot is merem ajánlani Atilla címeként a hunok, médek, gótok és dákok királya.

Utóvégre egy magyar szerzésű mű nyugodtan érvényesítheti több magyar krónikásunknak a véleményét, az állítását.

Onegesios hadvezér, a görög "hun"

Az Atilla után méltóságban e második ember szerintem nem csupán hadvezér volt. ezért nem jó ez a címe, ami ennél még fontosabb, nem volt görög, s így csupáncsak idézőjelesen hun, hanem született hun volt Ezt a tényt pedig nagy megfontoltsággal kell eldönteni, mert más-más szöveget kell a szájába, illetve dalt az ajkára adni egyiknek is, másiknak is aszerint, hogy nemzetére ki is valójában.

Onegesios személyére már Priscos követi jelentésének – tudtommal – első magyar nyelvű fordítója, Szabó Károly is részletesen kitér. Mindenekelőtt részletesen leszögezi, hogy ez az elnevezés nem személynév, hanem méltoságnév, amint nem az Bíborbanszületett Konstantinnál a magyar gúlász (gyula) és

karkhász (horka) sem, vagy éppen a napjainkban általános miniszter szó sem.

Értelmét, jelentését Szabó Károly még a görögből fejti meg: *egesios*, szerinte vezérjelentésű, az előtag *on-* pedig hont vagy hunt jelöl, ily módon *hon-* vagy *hunvezér*nek érhető méltóságnévnek olvasandó.

Vámbéry Ármin a török *oni-ijiz* szóra épít. Szerinte jelentése 'tizek gazdája, hatalmas, nagynevű'

A század leghíresebb német hantörténésze, Franz Altheim (*Attila und die Hunnen*, 1951) érdekes módon Vámbéryt folytatja, mert elfogadja az *on-ijiz*-t. 'tizes' kísérete van értelemben. Úgy látszik, a mai német tudományban oly általános ebből a szóból kiindulni, hogy a Priscos követi jelentését 1955-ben fordító Ernst Doblhofer Onegesios neve mellé zárójelben mindig odateszi Hunigais. Összecseng ezzel Jelentésében a magyar Attila és hunjai kötetben a gótok élén Itáliába betörő Radagais neve, akit Váczy Péter pogány szkíta vezérnek nevez.

A két méltóságnév-elemzés egyikéből sem következethető tehát a görög származásra utaló elnevezés. Más okból sem Onegesiusnak van ugyanis egy testvére, Priscos szerint Szkottasz nevű. Szintén tekintélyes ember a hun előkelők között. Elemzi Szabó Károly az ő nevét is. Úgy találja, hogy az összetett *szk* betű a hellénben meg nem lévő *s* és *cs* hangot fejezi ki, így a Szkottasz, elhagyva a görögösít *asz-t*, olvasható Csot-nak vagy Csát-nak is, ezáltal még magyar értelmű szót is lát benne,

Ebbe persze ne menjünk bele, de azt említsük meg, hogy ez a Szkottasz nem is tud csak hunul (Mellesleg a bátyjáról, Onegesiosról sem említődik, hogy görögül tudna). Kitészik ez abból, hogy

"magam mellé véve a barbárok nyelvét jól kitanult Rusztikioszt – írja Priscos –, elmentem Szkottaszhoz Onegesios jelen nem létében (az akatziroknál volt Ellákkal), neki, mint testvérenek, még inkább kell annak javára munkálkodnia"

(császárukkal tárgyaló követnek szerették volna megnyerni).

Közli Priscos a testvér voltát megerősítő szkottaszi választ is

"ne kételkedjeteK, hogy Atillánál csak annyit szólhatok és tehetek, mint testvérem s azonnal lóra ülven, Atilla sátrának vágatott"

A már idézett Altheim is hunnak tartja Szkottaszt, egyenesen a hun Szkottásznak, der Hunne Skotta (latinosan Skotta) néven nevezi

A magyar Váczy Péter jelzője alapján is a testvérek hun család fiai: „Atilla barbár udvarmesterének, Onegesiosnak egy sirmiumi fogoly római fürdőt épített” – írja.

A múlt századi Thierry más véleménye méltóságneve görög hangzásán alapszik: „Onegesios, kinek görög neve elárulja eredetét, de ki a hunoknál növekedett” – mondata vall erre.

A legfőbb tanú, Priscos azonban szólhatna ennek a főembernek esetleges görögségéről, mint ahogy említi ezt egy általa hunnak nézett, ám őt hellénül üdvözlő görögről, amikor kijelenti róla, hogy e szkíta született görög.

Kételyosztatók Onegesios saját szavai is, ahogyan a követi meghívást elhárítja:

„az én hazámban (nem azt mondja ebben a hazában) nektek is többet használhatok, mintha a rómaiakhoz mennék és azáltal kitenném magam annak a gyanúnak, hogy a király terveit keresztezem”.

Még tovább

„azt gondolják, hogy esenghetnek a rómaiak annyit előtte, hogy elfeledkezzék szkíta neveltetéséről, asszonyairól és gyermekeiről s azt hiszik nem tartja nagyobbnak Atillánál a szolgálatot mint a rómaiaknál a gazdagságot?”

Priscos az Onegesios nevet azért használhatta, mert az onijiz az ő fülének így hangzott – Altheim ezt véli –, vagy mert szerepét görög szóval így értelmezte. Bármint van, súlyos érve a fordító Szabó Károly történész megállapítása:

„elképzелhetetlen hogy a vérségi rendszerben élő hunoknál a második ember idegen lehessen.”

Egyértelműen kijelenthető, hogy Onegesios hun nemzetbeli főember volt és nem görög „hun”.

Nem tudok igent mondani a hadvezér megjelölésre sem. Más-más hatáskörrel illetik a történészek is. Kettő sincs közülük együtt aki ugyanazt mondaná beosztásáról, legfeljebb hasonlót mondanak

Váczy Péter hármass szereppel jellemzi hun fejedelem, udvarmester, Atilla major domusa. Thierrynél főminisztere, első minisztere. Alföldi Andrásnál hadvezére. Kiss Béla híres Atilla-könyvében nagymarsall, kancellár

Én Bartal György magyar jogtörténészre szavazok aki a Nagy úr, Bíró címet vallja.

Szerinte a párthusoknál a Surena volt a király után a legfőbb állami tisztség, amelyet Atilla idejében az Onegesis nevezet, a várkunoknál (avarok) a Jogúr, a magyaroknál a Nagy úr Bíró vagy Nádor név alatt ismerünk. A frankok nagybírája, Grand Juge-jük, Maior domusuk átvétel a hunoktól, ugyanaz a személy, mint a magyarok nagybírája, nádora (Kézai szerint Recto, vagy Judex) s mint Etelénél, a frankoknál is egyszerűsmind fővezér, a király, a fejedelem főtanácsnoka, válaszainak szerkesztője.

Ilyen szerep és hatáskör tükröződik Priscos tudósításából is. Onegesios szerkeszti még például Atilla választát a bizánci császárnak, ő tárgyal küldöttségükkel rabok kiváltásáról, ő megy Ellákkal az akatzirok megrendszabályozására, de az ő vezetésével tört be 441-ben egy hun sereg a későbbi Szerémségbe.

Legátfogóbb címe ily módon magyar példában és értelmezésben *Nagy úr Bíró* vagy *Nádor*. E kettőből lehetne választani.

Oktar germán törzsfő

Ezt a germán törzsfő megjelölést akár sajtóhibának is tartatnám oly mértékben látom tévesnek.

Cáfolatul lássuk elsőként a legrégebb ismert kútfőt, Jordanes véleményét:

„Atilla atyja Mundzuk volt, akinek testvérei voltak Octar és Roas akikről azt beszélik hogy Atilla előtt a hunok fölött uralkodtak, hát nem mindazok fölött akik

fölött ő maga”.

Váczy Péter Oktar és Ruga (Rua) Atila anyjának, Mundzsuknak voltak a testvérei, ők tehát kétségtelenül a nagyfejedelem (Karatonról van szó) nemzetségéhez tartoztak. Atilának még egy másik nagybátyjáról tudunk (anyai ág) ezt Aj-Barsnak, vagyis Holdpárducnak mondták. Lehetséges hogy már Oktar és Ruga megosztották egymás közt a hatalmat. Az ő idejünkben már elérik a hunok terjeszkedésük legnyugatibb pontját, az Északi-tengert s Ruga az, aki Aetiustól megszerzi Pannóniát. Az előbbi 430 körül, a másik 434-ben halt meg. Kétségtelenül hun ez az Oktár, görög írónál Ouptar.

Jordanes szerint a Rajna völgyében érte a halál egy burgundok elleni ütközet előestéjén. Ha germán törzsfőként dalolna az operában, szövege és dallama föltétlenül változtatásra szorul.

Rugila udvarhölgy

Már szóltunk Atila egyik nagybátyjáról, akinek eredetileg Priscosnál Ruas, Jordanesnél Roas, Theodoretosnál Rólasz a neve. Azért eredetileg, mert Szász Béla szerint Mommsen egy távoli nyugati forrás, meglehetősen önkényes korrekciójával Ruga, illetve Rugila név mellett foglalt állást, és ezt az ófelnevet Ruga szóval veti egybe, amelynek aztán Rugila a kicsinyített alakja lenne. Hasonlóan a Wulfila (farkasocska) szóképzéshez. Láttuk, hogy magyar történészek is, így a feljebb idézett Váczy Péter főként a Ruga alaknál állapodott meg. A különben kitűnő Harmatta János Atila apjának (Mundzsuk) és két testvérének (Oktar, Ruga) a nevét a gót nyelvnek ajándékozta. Lehetséges volna, hogy a gótok külön neveket adtak volna a felettük uralkodó hun vezetőknek? A mi Bendegúz elnevezésünk alapján, s bizonyos, hogy ez lehetett az igazi hun név, ez valószínűsíthető. Krónikáink is Ethele, Ethela néven említik Atillát. S ha ehhez hozzágondoljuk az Etelköz helynevet, ország nevet, ahonnan Árpád magyarjai közvetlenül a Kárpát-medencébe jöttek saját névanyagunk nyomán is izgalmas kutatási tér nyílna számunkra.

Rugilához visszatérve, hogyan s miként tartozhat e sokféle bizonytalanság Szörényi Leventéékre? Úgy, hogy nem jó, megtévesztő ez a Rugila udvarhölgy elnevezés. Hát még ha ez is gót, germán? Nincsenek is már ezek túl sokan? Hol van például masszagéta, szkíta személy? Higgyünk Procopius adatának is, hogy Atilla a szkítáknak és masszagétáknak a seregeivel ment Aetius ellen, s tartsuk észben Jordanes félreérthetetlen törekvését, hogy a gótok történelmi nagyságának növelése érdekében azonosítja őket a náluk sokkal nagyobb létszámú néppel, az egykori gétákkal. Atilla királyi címeinél, ha nem sokalltam volna a változatokat, nem hagytam volna el azt a forrást sem, hogy a masszagéták és dákok királya. Mert van ilyen is.

Más név volna célszerű e Rugila helyett. Ha meghagyják, Atilla mindkét apai nagybátyját kirekesztik a hunszágból s a valóságos történelemből is.

Bigila, bérgyilkos bizánci diplomata

Valójában ő csak felbujtó, a vérdíj eljuttatója Atilla udvarába, s tervezett átadója miniszterük, a herélt Khrüszafiosz utasítására. Bérgyilkosnak Edekont szemelték ki, ő azonban leleplezi őket. Hogyisne, hiszen Atilla unokatestvére ő, Roasnak, Rofnak (Tiszaroff?) a fia, a nagy király egyik leghívebb embere, annak halála után is a hunok egyik töretlen képviselője. Az ő fia, Odoaker lesz a megdöntött nyugat-római császárság után tizenhárom esztendeig Itália első uralkodója.

Az aljas görög terv és benne Bigila leleplezése kínálgató lehetőség az államférfi Atilla megítélésére. "*E pillanatban karóba húzatnálak, étkül vettetnélek a hollóknak*" (mennyire magyar szólásként hangzik ez) kiált rá Bigilára, "*ha a követi jogot nem tisztelném*" Priscos hiteles tudósítását halljuk, olvassuk e szavakban, a sokféle ráfogással befeketített Atilláét, aki ezek szerint különb elveket vallott, mint az általunk kényszerűen megismert XX századi politikusok.

Nem hiteles a jelző Bigilia neve mellett.

Nemere hun törzsfő

Ezúttal semminémű változtatásra nincs okom, s így javaslatom sem.

Oly érdekesnek látom azonban – legalább a műben – egy Nemere nevű hun törzsfő felbukkanását, hogy magamtól is kíváncsian kérdezem csak nem a hunok és magyarok őseként krónikáiban tisztelt Nimródot jelenítik meg valamiképpen általa? Mert Ipolyi Arnold vélekedése, hogy Nemere hegy és szél, egyáltalán a Nemere elnevezés Nimródot jelezheti a székyek által még megőrzött ősi magyar mondából. Hagyományból. Ha a szerzők is e magyar mitológias sugallatban alkottak, izgalmasan tehetik maivá krónikásainknak a legmeszebbi múltba világító emlékezeit.

Az új magyar opera szereplőire elmondott észrevételeimet teljességgel a biztos történelmi adatokra építettem. Nem okvetetlenkedtem, semmiképpen sem a kákán is csomót keresés mániája hajtott. A szerzőkkel való együttérzés éh és él bennem, hogy minél hibátlanabb mű lásson az ő tehetségükből napvilágot. Ehhez az is szükséges szerintem, hogy a helyes magyar történelmi szemlélet és látásmód szintén érvényesüljön benne. Mert ez létezik. Igaz, főként a régmúltunkról való ismereteinkben inkább csak művekben, elszórtan, sajnálatosan még elrejtve, elfeledten is. Különös viszont, hogy él közérzetünk ben, még közfelfogásunkban is a nyugat-európai népekétől eltérő megítélésünk a hunokról, Atilláról, abban legalább hogy számunkra nem gyűlöletesek. Adósak vagyunk abban, hogy keveset tudunk róluk. Oly fontos ismeret sem él például köztudatunkban hogy országunknak az egész világon használt nevét is tőlük örököltük. Bizonyosság erre Paulus Orosius katalán szerzetes Kr.u. 417-ben irt *Világkrónikájának* ez a sora:

"Pannónia európai ország, amelyet nemrég a hunok foglaltak el, és amit ez a nép saját nyelvén Hungáriának nevez."

Ha ellentétesek a véleményeink, beszéljünk hát az Atilla-opera szereplőiről.

Szkíták—hunok—magyarok³

Nemigen találkozhatunk ma olyan történéssel hazánkban, aki ezt a három népnevet együtt említené, különösen olyan értelemben és céllal, hogy ezek között szoros egymásutániság, egymásból eredés lehetne. A magyarságnak a sziták-ról és a hunokról való leválasztása a múlt század második felétől tapasztalható. Hogy megértsük az okát, a szkíták eredet-magyarázatát kell először látnunk. Mindenekelőtt tisztában kell lennünk azzal, hogy a szkítákkal való rokonságért érdemes volt versengeni, kivált az indoiráni, indoeurópai népeknek, hiszen, különösen az utóbbiak, a mindenkori kultúrák élén gondolták magukat. Hogyan is tartozhattak volna más néphez a szkíták, akikről azt írta Ephorusz a Kr. e VI. században, hogy a "*fűjtató, a kétágú horgony és a fazekas korong feltalálója a közülük való Anakaroi volt*"; vagy Hésziodosz (Kr. e VII. század) szerint "*szkíta találta fel a rézöntést*". Aiszkhülosz (Kr. e 525-456) állítja, hogy "*az acél szkíta jövevény az ő világukban*".

De nemcsak az, mondja Higinusz (Kr. e 31-Kr. u 14), mert az ezüst felfedezője is szkíta volt. Akármint van, német nyelvészek kisütötték a múlt század első harmadától kezdve, hogy a szkíták egy nomád iráni nép nyelvét beszélték, ők maguk is iráni nép. Legyünk jóhiszeműek, s tekintsük állításaikat a tiszta tudomány eredményének, viszont azért nézzük is meg, miből mire jutottak. Főként három tudósi munka érdemleges. Kaspar Zeuss: *Die Deutschen und die Nachbarstamme*, München, 1837; W. Thomaschek: *Kritik der altesten Nachrichten über den skytischen Norden*, Wien, 1888 és Karl Müllenhof: *Über die Herkunft und Sprache der pontischen Scythen und Sarmaten*, Berlin, 1892. Sikerült elérniük ez írásoknak, hogy a

³ Szkíták—hunok—magyarok – Megjelent: Az Első (Szegedi) iskola Előadásai és Iratai, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kiadványa, Zürich, 1993, 39 1: Kapu, 1995/9 I. rész, 1995/10-11 II. rész, 1995/12 Pontosítás és kiegészítés. Az 1995-ben javított, legutolsó változatot közöljük.

bizánciak s általában a régebbi írók általános felfogását, hogy ti a szkíták a népvándorlás kora óta föltűnt, különféle urá-
altaji vagy másképp turáni népekkel, hunokkal, turkokkal, ma-
gyarokkal, kunokkal stb. voltak valamiféle rokonsági viszony-
ban, most felváltotta az iráni eredet tudata és hite.

A korábbi felfogás megváltozása főként nálunk rendkívül
föltűnő, ha meggondoljuk, hogy míg még a múlt század elején
is a szkíta múlt kutatása és magyarázása a magyar történettu-
domány fő ága volt, addig ez írásokat követően, mint valami
múló divatot, elhagytuk, s lomtárba hajítottuk tudományos
életünkéből.

Annak ellenére történt ez így, hogy tudósi felvértezett-
ben egyáltalán nem voltunk felkészületlenek Nagy Géza ré-
gészttörténészünk meggyőzően bizonyította a német nyelvés-
zek véleményének gyenge lábon állását, azt, hogy nagyon
gyér, többé-kevésbé eltorzított és többféleképp is magyaráz-
ható nyelvmaradványokra építették állításukat. E szavak közt
van vagy 10-12, jelentés szerint is ismert szó, 10 mondai és
istennév, a többi személynév, földrajzi és népnév. Ma már
szükségtelen is idézni Nagy Géza szavankénti és helytállóan
bizonyult elemzéseit, célszerűbb az e századi német tuda-
ományból idézni, így M Wasmer szkítakutató eredményeit a
Reallexikon der Vorgeschichte XII (1928) lapjairól Összefog-
lalása szerint a szkíta-iráni nyelvrokonság igazolására mind-
össze csak 6 olyan szóalakot tudott felmutatni, amelynek ere-
dete szerinte is bizonyítottan látszott

E szavak az Enáeresz, Ojórputa, Paralátaj nép-, azaz
törzsnevek, továbbá a *-pcirt*, *-ksais*, és *-aria* személynév ré-
szek Ez bizony kiáltóan szegényes eredmény, mondja nagy-
szerű tudósunk, Mészáros Gyula a *Chattiak és skythák* című
könyvében, 1938-ban. De még hozzáteszi, hogy a hatból az
oiorputa kiveendő, mert szarmata eredetű. Jegyezzük meg,
hogy Nagy Géza az összetett szó *-pata*, 'ölni'-t jelentő szóré-
szét a sumérből eredeztette.

Azt talán nem is kell említenem, hogy mi nem a dicsősé-
gért versengünk, bár sumer ügyben ez nagyon is kijár nekünk,
helyesebben e rokonságot, összefüggést vallóknak. Elegendő a
társadalmi és életformabeli hasonlóságokat, egyezéseket em-

líteni, azt, hogy a szkíták lovas, nyilas nép voltak, vallásukban a természeti erőket tisztelték, a tűz, a föld, a víz, a nap volt tiszteletük tárgya, szövetségkötésük módja a vérszerződés volt lovat áldoztak, lóval temetkeztek, a hadisten képében kardot tiszteltek, a meghódolást mint nálunk is, a föld és a víz átadása jelképezte.

S ha a honfoglalás idejebeli bizonyítékokat keressük, krónikákból, feljegyzésekből, törvényekből igenis egész csokorra valót tudunk csak hirtelenében is fölmutatni Kezdjük mindjárt Anonymusszal. Ő teljesen azonosította a szkítákat a magyarokkal, mikor ezt írta:

„a hungarusok igen vitéz és hadi viszontagságokban felette hatalmas nemzete eredetét a szkíta nemzetből vette, amelyet saját nyelvén dentumogernek neveznek”.

Kitűnő meglátás az itt is előadó Endrey Antalnak a véleménye, hogy Anonymus ezt senki külfölditől nem vehette, ez csak régi magyar hagyományból eredhet. Bizonyítja a dentumoger szó, melyről senki nem tesz említést nincs rá külföldi forrás Azért fontos ez, mert történészeink szerint a szkíta vonatkozást egyszerűen Regino prümi apáttól vette át s innen merítette a magyarok szkíta eredeztetését.

A későbbiekben válik fontossá, a hun összefüggések tárgyalásánál, hogy Anonymus a magyarokat a hunokkal együtt szkíta népnek tekintette A szkíták első királyától származtatta Attilát és az Árpádokat is. Ezt sem vehette külföldi forrásból, de azért azt ráfogják, hogy a Magógról magyarra állítást ötletként Sevillai Isodorusból meríthette.

De mit szóljunk a komoly tudósnak számító, a cordobai egyetemen tanult II. Szilveszter pápa állításáról? Ugye, tudjuk, a koronát ő küldte Istvánnak. Nos, ez a pápa III. Ottó német császárt dicsőítő iratában ezt mondta

„Mienk, mienk a római birodalom. Erőt ad gyümölcsben Itália, katonát adó Gallia és Germánia, s nem hiányzik nálunk a szkithák hatalmas királya sem”

Minket, a mi népünket értette a szkítákon.

A Vata-féle lázadás leverése után I. Endre két törvényben is utal a magyarok régi vallására. Legelsőbb megparancsolta, hogy:

„minden magyar avagy jövevény Magyarországon, ki a schythiai ősi pogány szokást el nem hagyja, Jézus Krisztus igaz vallására nyomban vissza nem tér és nem hallgat a szent törvényre, melyet a dicsőséges István király adott vala, feje és jószága vesztével bűnhődjék”

A 4. paragrafus is idefér

„A szentségtelen scytha szokásoktól és hamis istenektől forduljanak el és rontsák el a bálványokat”

Az első pont területi vonatkozású mert szkítiait mond, a másik már meghatározás szkíta szokást nevez meg. A Gellért-legendában is szkíta bálványokról szólnak. A Képes Krónika a hunokról szólva így fogalmaz *„mihelyt egy szkíta elesett, Attila nyomban másikat állíthatott helyére”* Aquileja ostromakor így jellemzi Attilát *„szkíta észjárással parancsot adott, és egymillió vitézétől egy-egy nyeret kélt”* Ezzel egyben a hunok szkítaságát is jellemzi, illetve vallja.

Nemkülönben Kézai sem. Őtöle többek között ezt olvashatjuk:

„Keve kapitányt szkíta módon ünnepélyesen eltemették az országút mellett, hol kőbálvány van felállítva”

A régi vallás szívósságáról még szólhatunk; Szent László törvénye pedig az első dekrétum 22 fejezetében így védekezik ellene

„ki pogány módra kutak mellett áldoz, avagy fának és forrásnak és kőnek ajándokot ajánl, akárki legyen, egy ökörrrel bűnhődjék érte.”

Ily okból is a papoknak ugyanacsak kijárhat még 1114-ben is Lőrinc esztergomi érsek ugyanis így rendelkezik

„Minden kanonok a klastromokban, minden káplán az udvarokban tudományos nyelven, azaz deákul beszéljen, és senki semmit meg ne tartson a pogány vallásbeli szokásokból, mellyet aki cselekszik, ha tette nagyobb, 40 nap tartson különös pönitenciát, ha kisebb, megveretve hét nap böjtöljön.”

Azért Taksony és Géza alatt nagyobb vallásszabadság volt, legalábbis Pilgrim püspöknek a VII. Benedek pápához 974-ben írott levele szerint, ha némiképp talán dicsekvő is, erről tanúskodik

„Mert maguk a magyarok, ámbár még egy részük a pogányság bilincseiben van, a mindenható Isten kegyelmének munkája által senkinek alattvalóik közül nem tiltják a megkeresztelkedést, sem a papokat nem gátolják, hogy bárhova menjenek. Hanem oly egyetértők a pogányok a keresztényekkel és oly barátságosan vannak egymással, hogy beteljesedni látszik Ézsaiás jövendölése a farkas és a bárány együtt legel az oroszlán szénát eszik.”

Szkíta-ügyben lássunk még egy pápai véleményt, immár későbből. II. Pius pápa 1501-ben kiadott Cosmographiájában írja:

„Azt tartják, hogy a Duna partját lakó hungarok is a szkíták neméből valók.”

Históriailag hogyan lehetséges ez? Kezdjük azzal, hogy már Hérodotosz szerint is hazánkban éltek szkíták. A Kr. e VI. században jelenhettek meg itt. Tárgyi kultúrájuk a Kr. e VI-III. században keletkezhetett a Kárpát-medencében, ezt jelzi vaszablák sorozata, 25 bronztükrő, 67 vastokos, húsznál több állalalakos tegezdísz, 23 bronzcsörgő, több száz nyílcsúcs, vastörök és kardok. Ezek Bakay Kornél adatai, s nem tartalmazzák az árpádi magyaroknak a szkíták fémkultúrájára és fém-tárgyaira, így az aranyszarvasra emlékeztető, velük azonos rézgészeti hagyatékát.

Sokkal fontosabb összefüggés, hogy a magyarságnak ugyanott van a bölcsője, a koronként feltalálható helye, ahol hun-szkíta népek éltek. Nagyon érdekes, hogy a szkíták nyomai a Közel-Keleten és Kis-Ázsiában lelhetők fel a legrégebb időktől. A – mondhatni – legizgalmasabb adat C Plinius Secundustól ered az első századból Azt állítja, hogy a szkíták azonosak a régi világ arameusaival. Szó szerint ezt mondja

„a szita népet, kiket a perzsák szakának neveznek, általában az ókori arámiához állítják a legközelebbi nemzetnek”.

Nemzeti nevüket nem is a görögöktől ismerjük, hanem az asszíroktól: asguzai is-ku-za a nevük, a *z c*-nek ejtendő. Ha ez így van, nem is lehet valószínű, hogy a görög szkütha szó bőr-ruhást jelent, s hogy ily módon minden, a Fekete-tengertől északra lakó népet a mostohább északi tájban szükséges bőr-ruházatáról neveztek kivétel nélkül szkítának.

A C Plinus Secundus által említett időben, korban Szíria lakóinak arámi volt a neve, s Szíria ekkor magában foglalta Palesztinát. Júdeát. Föníciát, Babilóniát. Mezopotámiát. Kilikiát, Anatókiát. Én magam külön is felfigyeltem a Kr. e. 240-ból való, Plinius V. könyvében olvasható tudósításra. Ez így hangzik:

„Philoteria ama tó mellett fekszik, melybe a Jordán nevű folyó beömlvén ismét kiömlik a rónaságra, az úgynevezett szkíták városa körül”.

Nem lehet céлом e rövid órában teljes szkíta történelmet adni. Annyit még, ami a velünk való kapcsolatot illetheti, hogy a Kr. e. VII. századtól a III. századig róluk olvashatni a legtöbbet a Fekete-tengertől a Kaukázusig, illetve a Kaszpi-tengerig terjedő területen. E térségbe a Kaszpi déli részéről, az Arax folyó mellől jöttek fel, ahová Szíria és Média területéről II. Sargon asszír uralkodó (Kr. e. 722-705) végleges hódítása után húzódhattak. Nagyon fontos tény, hogy a Kr. e. VI. században igen nagy számban telepítettek médeket a Fekete-tengertől északra. Több adat is szól arról a Kr. utáni első századból, hogy hunok és szkíták a Kaszpitól keletre és nyugatra található. Ide húzódtak vissza később a megdöntött pártusok szkíta népekbeli szövetségeseikkel. Így jöttek innen ki később a kazárok is, akikről később lesz szó.

De most nézzük a hunokat. akikről szintén leválasztanak bennünket a mai historikusaink, holott a szkíta kapocs is elveszít egy fontos láncszemet ezáltal. E vizsgálódásunkban nem hagyható figyelmen kívül, hogy bennünket, magyarokat korszakonként szkítának, turknak, hunnak neveztek az esedékes források írói. Hogy miért lettünk turkok, arra Theophilactos Simokatta nyújt felvilágosítást a VII. századból:

„A perzsák a tőlük északra lakó hunokat szokták turkoknak nevezni”.

Menander ugyanebben az időben ehelyt szakákat mond. A szaka elnevezés, mint ismeretes, a szkítát jelenti a perzsáknál, illetve jelentette.

Hogyan függhet össze a szkíta és a hun? Erre Priszkosz rétor megmaradt és Biborbanszületett Konstantin művében megőrződött követi jelentése nyújthat számunkra megvilágító tényeket Világtörténetileg Priszkosz tekinthető az Attila-kori hun birodalom legjobb ismerőjének, mert személyesen járt Attilánál. Felnőtt korú férfi volt, szónok és bölcsész, jó megfigyelő Evagriosz egyháztörténész így emlékezik meg Priszkosz munkájáról:

"Ez időben támadt Attilusznak, a szküták királyának nagyhírű háborúja, melyet körülményesen és legokszzerűbben leír Priszkosz szónok" Ezt a részt, a háború leírást mi nem ismerjük. De nem kerülheti el a figyelmünket, hogy ebben az idézetben is szkíták királya szerepel. Egy királyt nem illethetnek olyan jelzővel, mint egy, térség népsokadalmát, amelyikről csak azt tudni, hogy bőrruhája van, s ezért így is lehetséges elnevezni. Tudniuk kell, kellett a címét Idézzünk akár félmondatokat is a követi jelentésből, amelyben váltakozik a szkíta és a hun megnevezés és nem véletlenszerűen, hanem fontos, tudatos tartalommal, az érződik, mintha a szkíta konkrét nép, nemzet volna, s benne ugyanúgy a hun is, valahogy annak megfelelően, ahogyan Attila címében benne volt az, hogy a hunok, a médek, a gótok, a dánok királya. Ily konkrétan érződik benne a szkíta is, amint Priszkosz azt is mondja, hogy Attila udvarában "a szkíta királyok egész raja nyüzsgött"

Tudunk róla, hogy más-más nevű szkíták voltak az ún királyi szkíták, a földművelők, a nagyállattartók, még ha ezek az elnevezés-különbségek akár csupán a görög tudósítók szemléletéből fakadó jelzős nevek voltak is, mint például melanklének, fekete zekések, gelonok, vidámak, vígak vagy az arimaszpok, egyszerűen, ami valójában vaksit, gyengénlátót jelenthetett, mintha azt gondolta volna, aki így nevezte el őket, hogy olyan gyengén lát, mint egy félszemű

A Tarihi Üngürüs is különböztet népen belül, amikor Hunor népéről azt írja a Pannóniába indulás előtt

"látták, hogy Hunor népéből tízezer ember gyűlt össze, és nem rendkívüli teremtvényekből is kétszáznyolcvanezer férfi gyülekezett össze"

A fordító, Blaskovits József, kiváló turkológus, ezt úgy értelmezi, hogy Hunor népe rendkívüli, azaz nem közönséges, átlagon felüli, előkelő és vitéz nép. E hasonlat annyiban nem vág feltétlenül ide, hogy ebben nincs népnévbeli különböztetés.

Mindenesetre lássuk, hogy Priszkosz miként tudósít úgy, hogy a szkíta megjelölés nem tartalmatlan, valódi tájékoztatásból eredő, szokványos jelző csupán.

"Ismét jött követül egy, a háborúban nagy tetteket mívelt szkíta férfit, Edekon"

A fordító, Szabó Károly egyébként Egyeknek érti és olvassa Edekon nevét, elhagyván a görögösít *on*-t, s *gy*-vé téve a görögben hiányzó kettős mássalhangzót. Majd tovább, Rusztikiosz követségi tagról mondja:

"ki velünk együtt jött a szkíta földre" "A követség nemcsak a rómaiaknak, az unnoknak is javukra lesz"

A követség vezetőjének arra a válaszára, hogy a rómaiaknál szkütha nemzetbeli szökevény nincs, Attila így felel
„Míg a rómaiak és unnok közti viszályok ki nem egyenlítettnek addig semmit nem vásárolhatnak”.

Vagy Priszkosz egy megjegyzése:

„Éppen akkor Onegesziosz Attilász öregebb fiával az akatzir nemzet ellen volt kiküldve, mely szkütha nép s Attilász által hódított meg” „Lányok fogadták Attilát szkütha dalokat énekelve Bort hoztak, mi a szkítáknál a legnagyobb megtiszteltetés jele”. Beesteledvén... "Amint a lak kerítése körül sétálék, egy ember, kit öltözékéből szkütha barbárnak gondoltam, hellén nyelven üdvözölt, vagyonos szküthának látszott, szépen volt öltözve, s feje körös-körül le volt nyírva"

Maximonosz ajándékot ad a hun főembernek, mondván,
"ha egyezséget szerzend a rómaiak és unnok között". Erre a válasz "Azt gondolják, elárulja urát, elfeledkezik szkütha ne-

veltetéséről? Priszkosz írja a legidősebb Attila-fiúról "az akatzirokon és a szkütha tenger melléken tanyázó több nemzetben uralkodott"

A várható perzsiai hadjáratról szólva igen érdekes megjegyzést tesz a görög követség egy tagja, Rómulosz, mert olyan ismeretet tulajdonít a hunoknak, amellyel nem rendelkezének, ha nem volnának egyben szkíták is Halljuk Rómuloszt:

„Nem nagy távolságra esik Szküthiatól a médok földje s ismerik is az unnok ezen utat, mert egykor oda be is ütöttek s benyomultak a médok földjére”.

Ettől az V. századi benyomulásról, amely már 800 évvel ezelőtt is volt – a római követség idejétől számítva –, Hérodotosz így tudósít:

"Meotis tavától Phasis folyójáig és a Colchokig harminc napi útja van egy jól menőnek. Colchisból pedig nincs messze átkelni Médiába, hanem csak egy nép van közöttük a saspirok. Az ezeken keresztülmenők Médiában lehetnek. A scythák azonban nem törtek be ezen a részen, hanem egy föllebbi, sokkal hosszabb úton kanyarodva, jobbukon lévén Kavkáz hegye. Itt a médok megütközvén a scythakkal és meggyőzötven a csatában, megfosztatták uralmuktól. A scythák pedig egész Ázsiát foglalták el"

E példákat még folytatni lehetne, s végig az derülne ki, hogy az akkori görögök a hunokat valóban szkíta népnek tartották. Ez annál is inkább így igaz, mert a Kr. e. III. századig élt görögök, Hérodotosz, Hekataiosz és a többiek mind, akik a szkítákról írtak, még a Földközi-tenger mentén létesített görög gyarmatokból közvetlenül szemlélték az akkor még szkítáktól benépesített területet, szkíta földet és népeket láttak, most azonban legfeljebb a Krim félszigeten éltek még szkíták és a Kubán vidékén, a Kaszpi-tenger két oldalán. Vagyis itt már nem érvényesülhetett a Krisztus előtti évszázadokban kialakult szemlélet. Itt már tudni kellett ténylegesen, diplomáciai érintkezésekből, közvetlen személyes tapasztalatokból, hogy szkíták-e a hunok vagy sem.

Ugyanezt mondhatjuk azokról a turkokról, akiket a perzsák korábban hunnak szakának. szkítának tartottak és neveztek, s a bizánciak. éppúgy keverve a megnevezéseket, mint a hunok esetében, mindig-mindig a szkíta megjelöléssel is élnek. Jó példát szolgáltat erre például Menander a VII. századból, aki azért is mérvadó ismeretű személy, mert nyilatkozata szerint a gétáktól. tehát egy szkíta néptől származik. Ilyen tudósításairól tudunk:

„A turkok fejedelmének követe. Mániák – korábban szogdiai fejedelem volt, – szkíta betűkkel és nyelven irt levelet vitt Jusztinosz császárhoz”.

Itt a kultúra megjelölése a fontos.

Menander két bizánci követségben is járt a turkoknál. Kr u 569-ben és 576-ban így számol be az elsőről, amikor ismereti a tüztiszteleti szertartáson átesett küldöttség fogadását: *„tömjénágakkal tüzet gyújtván szkíta nyelven valami barbár igéket mormoltak”.* E jelentés magyar nyelven megjelent szövegéhez azt a lapalji megjegyzést fűzte a szerkesztő szerző, hogy *„Menander, mint más bizánci írók is, gyakran azonosítja a turkokat a régi szkítákkal”.* Azok után teszi a magyar munka ezt a megjegyzést, hogy Menander tudósítása így kezdődik: *„Miután a turkok. akiket régen szakáknak neveztek, követeket küldtek a béke ügyében Jusztinoszhoz”.* Tehát Menander tudja. hogy ezek szkíták, annál is inkább, mert ő géta származású, s feltehetően ezért is került be a küldöttségbe, amelynek nem ő a vezetője, hanem egy Zimarchos nevű görög.

A második követségjárásról. ahol a vezető Valentinosz, így tudósít Menander:

„Valentin elindult kísérőivel és 106 turkkal. Akkortájt ugyanis már régebbi idő óta turkok tartózkodtak Bizáncban, akiket ebből az alkalomból küldött oda népük. Úgyhogy mindezekből az úgynevezett turkok törzséből összegyűlt százhat szkíta férfi”

Itt álljunk is meg. Ugyanaz a felváltva használt névmegjelölés, mint Priszkosznál. Emellett az is figyelemre méltó, hogy a bizánci udvarban összegyűjtött, tehát nyelvükről, népükről közvetlen ismeretet szolgáltatató személyekről van szó.

Egy Menander ismeretű és tudású ember nem hordhat össze tudatlanságból hetet-havat.

Érdemes tudni. Hogy a turkoknak és kazároknak is a későbbi időkben rendszeresen tartózkodtak embereik a bizánci udvarban, s a császári rendtartás azt is gondosan előírta, hogy mely teremben legyen az étkezési helyük, s mindenik így ott tartózkodó nép képviselőinek a saját nemzetük viseletében kell ott megjelenniük, így tudjuk például azt is a X századból. Liutprand német-római követ tudósításából, egy fogadásról, hogy „a bolgár követ feje magyar módra volt borotválva”.

Hogy a turk-szkíta. görög szóhasználat szerinti összefüggést érzékeltessük, lényegében elébe vágunk annak a későbbi, számunkra fontos ténynek hogy a honfoglalás idején mindkét bizánci császár, Bölcs Leó és a fia is, Bíborbanszületett Konstantin – ez utóbbi már a X. század közepén –, turknak nevezett bennünket. De ez utóbbi például régebbi nevünket is említi. azt, hogy sabartoi asphaloi, s ez azért igen-igen fontos, mert ez a népvünk a vele említett régi lakhelyünkkel abba a régióba, Kis-Ázsiába és a Közel-Keletre visz bennünket, ahol pedig a szkíta népek élettere volt az időszámításunk előtti évezredekben.

Jól világítja meg ezt a korszakot Gosztonyi Kálmán. Ami a szkíták történetének eredetéről az ókori szerzőktől fennmaradt, Elő-Ázsiára, a legrégebb korbéli Mezopotámiára, vagyis Sumérföldre utal. Az ismert ókori történetírók többje Hérodotosztól kezdve egyértelműen "*Chaldea legrégebb urainak*" írja le őket. A médek és babilóniaiak, úgy látszik, még tudatában voltak ennek, amikor Kr. e. 612-ben segítségül hívták őket a Kaukázuson túli messzi szarmata síkságról az asszírok ellen Ninive székváros elfoglalására. 28 évig ott is maradtak, és Skythopolis szkíta város is ebből az időből ismeretes ott.

Ezt megelőzően Kr. e. 1000 és 1200 között érkezhettek a szarmata síkságra Iránon át, és nem Iránból, miként némelyek felteszik. Justinianus is úgy tudja a Kr. e. II. században, hogy a szkíták, vagyis az őseik voltak Elő-Ázsia első ismeretes urai.

Egy ilyen történeti képben feltűnő magyar régmúlt visz-
zateríthet bennünket krónikáink igen lényeges állításaihoz, s
ezzel egyben a múlt század közepéig történetszemléletünkben

és világlátásunkban nagy egészében kialakult szemléletünkhöz. Mert akármin van, abba nem-igen nyugodhatunk bele, hogy a Kr. utáni 500-as évektől visszamenőleg nincs rólunk sem írásbeli adat, sem régészeti bizonyíték, ha megmaradunk a finnugor nyelvészetben alapuló őstörténeti felfogásban, amely tagadja a hun-magyar kapcsolatot. Pedig középkori források szerint a hunok Szkitiától a Kászpí és a Don közötti vidékről indultak ki. Ezt az újabb kutatások is megerősítik. A francia Deguignes által kétszáz évvel ezelőtt közreadott vélemény a hiung-nukról. akik a kínai fal mellől Kr. e 35-ben üzetek el, lényegében semmi továbbit nem tudunk, mert tisztázatlan az Európa felé vezető útjuk. Egyedül a szkíta-hun összefüggés a történelmi bázisunk a lényegében meggyőző magyar krónikák szerinti megvilágításban.

Vizsont itt is meg kell vizsgálnunk az elutasító álláspontok megalapozottságát, azt a mai iskoláinkban is tanított véleményt, hogy a magyarság hun eredete fikció, hogy a magyarságnak nem volt sem genetikai, sem történelmi kapcsolata a hunokkal. Vagy, hogy az azonosságnak ez a hiedelme a keresztény nyugaton keletkezett a X. században: ilyen hatás érvényesült a Nibelung-énekből is.

Mielőtt az egész elutasító érvrendszerre kitérnénk, ezt a Nibelung-hatást nézzük meg, mert ezt már maguk a németek is megcáfolták, tudniillik nemhogy a Nibelung-énekből lehetett a magyaroknak tudomást szereznük Attiláról, hanem éppen fordítva, a dal anyagát itt gyűjtötték fel Géza fejedelmünk udvarában. Az énekhez mellékelte kis versike Kloge címen így szól:

*„Évéből most mindjárt útnak indítom követeimet
Hunországba, ott bizton rátalálok az emlékekre: mert
nagyon helytelen volna ám ha az nem lenne megőrizve.
Ez a legnagyobb esemény, ami ezen a világon
valaha megtörtént”.*

A németek szerint Pilgrim püspök maga is itt járt az anyag összegyűjtése végett.

Kézből cáfolhatósága miatt említsük meg röviden azt az állítást is, hogy a Hunor-Mogor név az onogur-magyar kapcsolat perszonifikált mondai emléke, hogy a Hunor szó Onour formában hangzott. S ez az egész nyelvi bravúroskodás azért

van, mert nem abból indulnak ki hogy hunogur. Pedig több forrás így említi a magyarokat. De ez még semmi ez ügyben ha tudjuk, hogy örmény írók szerint a Kaszpi-tenger mellett, az Arax folyó vidékén (emlékszünk, honnan jöttek fel a szkíták a Kr. e. III.-II. században a Fekete-tenger feletti térségbe?) volt egy Hunoracerta nevű város, amelyet örményből lefordítva Hunor-városnak neveztek. Volt Hunor hegy is a Derbenti hágónál.

A legbántóbb azonban az az állítás, hogy Anonymus csupán azért említi Attilát mert jogcímet igyekszik kovácsolni a magyaroknak az ország elfoglalására. Ide írom erről a mai fogalmazású sommás történelmi véleményt

„A magyar honfoglalás ily módon nem volt egyéb, mint a Pannóniába visszatérő hun-magyarok jogának érvényesítése”.

Ezt a vádat mert az egy Selig Cassel nevű történész fogalmazta meg először *Magyarische Alterthümer* című. 1848-ban megjelent könyvében.

S mit kapott ezt követően Anonymus a század második felének német történészeitől, például Eduard Röslertől? Igen tanulságos:

„A jegyző főiránya a magyarok eredetéről egy hamis nézet megállapítására megy ki, hogy ti. a magyarokat Attila népeitől származtassa. Neki elviselhetetlennek látszhatott őseit a német krónikások leírása után rabló csordáknak képzelni melyek az országra rohannak, s az ellenállásra erőtlen számtalan népség lerochanása után a véráztatta földet megszállották. A jog eszméje erkölcsi nagyságában kelt föl benne, s most már nem lőn elég neki, hogy a magyarok a jelenre jogállapotban élnek, mert rájuk nézve birtokuknak a szomszéd népek részéről történt elismeréséből keletkezett. Nem, utálva azon képzeletet, hogy valaha önkény és jogtalanság által jutottak birtokukhoz, átvitte jogfogalmait őseinek idejére, s az elkövetezett jogtalanságot legalább sok nemzedékkal hátrább egészen ismeretlen ősapáira, a hunokra igyekezett hárítani. Most már a magyarok azon hivatásban tűnnek

fel, hogy jogukat keresik: ők nem hódítanak, hanem csak visszafoglalják elvesztett sajátjukat."

Szép, ugye? S ezt mi nemhogy megcáfoltuk volna, elfogadtuk. Tudóskodó szövegezésben ugyanezt olvastam magyar szerzőtől is.

Kitűnő és féltétlenül igaz viszontválaszaink vannak. Halljuk előbb Anonymust, aki olyan tényszerű, valósággal finom és jámbor fogalmazású, mint általában egy papi ember. A Szkítiából való kijövetel után ezt írja:

„A választásuk arra esett, hogy majd Pannónia földjét keresik fel. Erről ugyanis a szállongó hírből azt hallották, hogy az Attila király földje, akinek ivadékból Álmos vezér, Árpád apja származott".

Árpádnak Salám vezérhez szóló üzenetét már határozottabban fogalmazza.

„Az én ősapámé. a nagy hatalmú Attila királyé volt a Duna-Tisza közén elterülő föld, egészen a bolgárok határáig, ami most az uratoké.”

Lássunk azonban még egy mondatot, amelyet semminemű külföldi forrásból nem nyerhetett, ezért ez perdöntően fontos.

„Az orosz vezérek kérték Álmos vezért, hogy Pannónia földjére vonuljanak, amely előbb Attila király földje volt.”

Ez a közlés azáltal válik rendkívüli horderejűvé, hogy az órosz krónika ezt mondja:

„Majd azután a fekete ugorok mentek később Oleg idejében, elkergették a frankokat és örökölték azt a földet”.

Ugye föltűnt a krónikás fogalmazása, hogy „örökölték” azt a földet? Így kap értelmet Anonymus híradása, hogy az orosz vezérek kérték Álmos vezért, hogy Attila király földjére, Pannóniába vonuljanak. Ez a véleményük és egyben kérésük támasztja alá azt a fogalmazásunkat, hogy a magyarok örökölték a földet. Elismerik, hogy Álmos népe örököse Attila népének. Hogy lehet ezek után elfogadni a rösleri álláspontot?

Sok bizonyítékunk van a magyarság saját emlékezésére a hunokra. Csak néhányat lássunk. Kézai írja: Etele király címe-rén is, melyet tulajdon pajzsán szokott hordani, a koronás fejű

madár vala ábrázolva, melyet magyarul turulnak hívnak. Mert ezt a címert hordták volt magukkal a hunok mindig a hadban Gyeics (Géza) vezér idejéig". Vannak híradások arról, hogy a Passauban eltemetett "*Gizella királyné sírkövén is glóriás sas van*". Ez szinte hihetetlen: Szent István özvegye is vállalja az előző pogány uralkodóház címerét. Pénzeinken is rajta van a turul évszázadokon át. Országunkat pedig Szent Istvántól kezdve Hungáriának nevezik a latin nyelvű okmányokon éppúgy, mint a pénzeken.

Sőt már 417-ben egy Paulus Orosius nevű katalán szerzetes *Világkrónikájában* jóval korábbi elnevezésről is ír. Imígyen:

„Pannónia európai ország, amit nemrég a hunok foglaltak el, és amit az a nép a saját nyelvén Hungáriának nevez”.

Említetlenül hagyván a sok pozitív bizonyítékot, az idő rövidsége miatt is csak egyetlen összefüggésre térünk még ki. Hekataiosz, a Kr. e. VII. században élt görög földrajzíró azt állítja:

„Nem hallottam másokról hogy a Dunától északra laknának, csak a sigginekről. Azt beszélik magukról, hogy a médektől vándoroltak ide, Méd viseletben járnak.”

Ha ehhez melléteszem a Tarihi Üngürusz tudósítását:

„Egy nap Adzsem (Perzsia) országának padisahja Kosztantíije (Bizánc) fejedelme ellen hadjáratot indított és emiatt Dzsidiija országának uralkodójától segítséget kért. Dzsidiija fejedelme segítségül Hunor népéből akik tatárok voltak, húszezer katonát gyűjtött össze, és Adzsem padisahjához küldte (azt a sereget). Amikor Adzsem padisahja is Kosztantiníije ellen ment, az említett Hunor népet támadás érte, mely után ily módon elvált Adzsem padisahjától és Pannonija tartományába költözött. Amikor abba a tartományba érkeztek, látták, hogy csodálatosan bőséges folyamai vannak nagy számban, sok gyümölcsre és bő termése van annak az országnak, és az ő nyelvükön (Hunor népének a nyelvén) beszélnek (az ottani népek).”

Nincs vajon Hekataiosz közlése a sigginekről s a Perzsiából való bejövétel között összefüggés? Ez II. Sapur szövetsége idején lehetett a 350-es évek közepén s ezután jöttek be 375-ben, újabb hullámban a hunok. A siggin és hun nyelvi összefüggés lehetne itt a feltárandó esetleges téma.

Végezetül a Torontóban elhunyt Hallay István barátom emlékére is, aki a most hallható forrást felderítette, zárjuk e kis összefoglalót a XVIII. században készült Acta Sanctorum Szept. 2., Szent István, Magyarország királyának az ünnepe című; írással. Noha nem magyarok írták, határozottan állítja a hun—avar—magyar egyenes leszármazást, több krónika bizonyítása alapján.

1993

A Kárpát-medence népei a hunok bejöveteleig⁴

Részrehajló kívánok lenni. Kevesebbet, esetleg csak érintő módon szólnék, ugyanis a külföldi és hazai munkákban egyaránt bőven ismertetett népekről Ilyenként főként gondolok az illírekre, a keltákra és a dákokra. Teszem ezt azért is, mert érdeklődésemnek és céloknak egyenesen a kevésbé ismert és ismertetett népek felelnek meg. Különösen, hogy ezekről éppen az tételezhető tel, avagy éppenséggel már állítható volna is, hogy népünknek nemcsak rokonai, hanem akár elődei is voltak. Merésznek ható feltételezéssel akár azonos nyelvű elődeinek is lehetnének tekinthetők.

A népi és nyelvi azonosításuk feltételezésével természetesen igen visszafogottan élnék és élhetnék is ma még, ezekben jóformán csak az ismertetésekéből, az adatokból kiérezhető; kérdésig kívánnék eljutni, jóllehet ennél még bátrabb is lehetnének, ha a következő krónikás állításokra alapozva választanék kutatási irányt és feladatot.

Tarihi Üngürüsz (8 fólia). Amikor Hunor népe Pannonija tartományába érkezett,

„látták hogy csodálatosan bőséges folyamai vannak nagy számban, sok gyümölcse és bő termése van annak az országnak, és az ő nyelvükön, azaz Hunor népének a nyelvén beszélnek” (az ottani népek)

A másik példa, Anonymus Gesztája (18 fólia), Borsod: *„Az ott lakók intelmeire közös elhatározással gyepűakadályok emelésére kiküldött Böngér fia, Bors, a nagy számmal összegyűjtött parasztsággal a Boldva vize mellett várat építtetett; ezt az a nép Borsodnak hívta, azért, mivel kicsiny volt. Bors még összeszedte túsul a lakosok fiait és felállította a mezsgyéket a*

⁴ A Kárpát-medence népei a hunok bejöveteleig – Elhangzott: 1993. július 16-án Kaposváron. Megjelent: A II. (Tabi) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai, Bp.– Zürich, 1994, 299 I.

Tátra hegyein, aztán visszatért Árpád vezérhez”.

Mindkét közlés szerint az érkezők – Hunor és Árpád népe – helyben lakó népet találtak. Az előbbieket a nemzetközi irodalom szerint is minden valószínűség szerint szkíta-szarmata népek lehettek. A hunokkal való nyelvi azonosság ez esetben nem lehetne problematikus, ha hiszünk Priskos olyan sorainak, hogy a hunokról szólva ismételtelen nemcsak szkíta népnyelvet, de szkíta nyelvet is említ. Így

„lányok feltárt karokkal jöttek Atilla elé és tiszteletére szkíta verseket énekeltek”.

Vagy:

„Beesteledvén az idő és elvégezvén az étkezést két szkíta férfiú Jelent meg Atilla előtt és annak győzelméről és hadi dolgokról általuk készített verseket mondtak” Említhető még több példa is.

Ami Borsnak Anonymus szerint magyarul beszélő parasztjait illeti, azok főként avar kori népek (avarok magyarok), de éppen korábbi itt lakók, hun koriak, vagy hun kor előttiak is lehettek.

Rátérve immár választott témám általam ez ideig megismert tényeire elnézést ezért a messzebbi szándékaimról is árulkodó kitérőért!

Kétezer-háromezer év az az idő, amelyben a bennünket foglalkoztató népek feltűntek, illetve történelmi szerephez jutottak. Régészetileg ez a kor a vaskorral kezdődik, s mivel írásos források is megvilágítják a Kárpát-medence ekkor megismert népeit, a pozitívista történetírás innen kb. Kr. e. 800-tól számítja a történelmi kort azáltal, hogy az ezt megelőzőt történelem előtti kornak tekinti.

Csak dicsérettel lehet szólni a hazai régészeti feltárások gazdag anyagáról, visszamenőleg egészen a 6., 5. évezredig, a Kürüs- és az ezt követő Vinça-kultúra a rézkor különböző fokozatainak leletegyütteseiről. Bárczy Zoltán kutató érdeme, hogy számon tartja és közreadja Fényes Elek Geográfiai szótárának olyan adatait, mint a Kárpát-medencéből kiindult obszidián-út és a só-út hajdan volt meglétét. Tarczal és Tokaj környékén valamint a Hont megyei Csitár határában valóságos kőipartelep szolgáltatták az obszidián szerszámokat. De a

Kárpát-medencén át vezetett a borostyán- a kagyló- és a selyem-út is. Bárczy ismertette John Dayton tanulmányából a rézkorszak tizenöt hazai bányáját a nagyszámú ókori fémfeldolgozó-helyet is.

Igen jó összefoglalót kapunk a Magyarország története I. kötetéből a Kárpát-medence fémkorszakairól, így a javarészkor bodrogkeresztúri

Kultúrájáról. Innen mintegy 100 rézbaltát és csákányt ismerünk. A leletekből következtethetően egy évezreddel megelőzték Európát a szabályszerű fejlődésben. Nem célunk teljes felsorolást adni, de kihagyhatatlan az itteni késő rézkor említésekor az eddig ismert másfél ezer péceltelepi anyag, vagy éppen a budakalászi feltárás, az ottani 439 sír, de ugyanígy Alsónémedi 40 sírjának bizonyossága a letelepült parasztok és pásztor-társadalom népének életéről, szokásairól.

Folytatva még a régészek dolgába némiként talán belekontárkodó iskolás szintű felsorolást, szólni kell az első kelet-európai pásztorok megjelenéséről az Alföldön. Ez a folyamat az időszámításunk előtti XXII. században indul meg, mint az eurázsiai sztyeppék népeinek első európai jelentőségű vándorlása és szétszóródása. Így lesznek pászortörzsek az európai történelem első ló- és szarvasmarha tartó népe. Tudunk kétkezekű nagy lakókocsijaiokról is. Első hullámuk jele a középső rézkor végén, újabb hullámuk a péceli kultúra idejéből ismeretes. Laza településterületük a Nyírség és a Maros között volt fellelhető. Hogy helységekben is érzékelhessünk, halomsírjaikra a balmazújvárosi Kárhozotthalom, a kétegyházai Törökhalom, majd a dévaványai Barcétalom képében emlékezhetünk. Tudásaink szerint ők hozhatták magukkal az első háziasított lovakat, a viszonylag nagytestű kelet-európai fajtát. A Kr. e. XVIII-XVII. századból datálhatjuk az első lótemetkezést. Ez idő a középső bronzkor.

Az i. e. XI VIII. század az egész Kárpát-medencében a bronz virágkora Európai méreteken is talán ez a leggazdagabb bronzművesség helye. Kardok, lándzsák, nyeles kések, sarlók, tokos balták, vésők, borotvák különféle ékszerek és más tárgyak a bizonyosság erre.

Feltétlenül ismertetésre vár még a korai vaskor régészeti hagyatéka, különösen hogy részben az a nép képviseli minden valószínűség szerint amelyik legfőként érdekelhet e témánkban bennünket. Sigynnek a nevük, s korántsem ismeretlenek a hazai szakirodalomban, még az uralkodó történeti felfogás hívei körében sem, jóllehet ezek nem egyértelműen látják bennük a korai vaskor kezdetétől a keleti eredetű régészeti anyag hagyakozóit.

Nagyállattartó, lótaró életmódú népről van szó. Kultúrájuk jellemzője, amelyet mezőcsáti kultúra néven tartunk számon, a lovas, illetve kocsizó életmódra valló lófelszerelés. Tőlük eredhetnek medencénk első vaspengéjű keleti kardjai. Tárgyi hagyatékok párhuzamai Kelet-Európa déli felében, a Kaukázus vidékén és Közép-Ázsiában található meg. E hagyatékok fontos elemei Perzsiáig követhetők.

A nagyon részleges régészeti bemutatásuk után lássuk, kik is ők. A Magyarország története az Alföld vaskori népességének leírásában például idézi róluk Herodotos sorait, de mert nem dönti el, ezek Hekataiosztól származnak-e, nem állíthatja egyöntetűen, hogy a szkíta vaskor előtti preszkíta lakosokkal azonosak ők.

Több magyar szerző és kutató megítélése előtt, nézzük először Herodotos véleményét; ahogyan ő az Alföld és talán a Dél-Dunántúl népét a trák törzsek és szokások leírása közé iktatva említi.

„Mi van országuktól északra, milyen emberek laknak ott, senki sem tudja biztosan; közvetlen az Isztroszon túl lakó népnek csak a nevét sikerült megtudnom, szigünáknak hívják őket és méd viseletben járnak. Lovaiikat ötujjnyi szőrzet borítja, kicsik, tömpe orruak és olyan gyengék, hogy nem bírják el az embert. Kocsiba fogva azonban igen fürgék, ezért az ottani emberek kocsikkal utaznak. Országuk megközelíti a venétekét az Adria partján. Azt mondják, Médiából származnak, de hogy hogyan juthattak Médiába, el sem tudom képzelni. A régi időkben azonban minden lehetséges volt.”

Ami e tudósításból a valószínűen csak hallomásból ismert lófajtát illeti, inkább elfogadhatjuk a mezőcsáti kultúra számos sírjából feltárt kistermetű, igénytelen ázsiai lófajta képét, amelyre illet, az hogy hosszú szőrű, de hogy „*lovast nem bírhatott volna el*”, meseszerűen hat.

Magyarország földje a régi görög irodalom tükrében című 1936-ban Pécsen megjelent írásában Borzsák István már kétségtelennek látja, hogy Herodotos forrása Hekataiosz *Periegesis* c műve volt. Ez a Kr. e. VI századi geográfus lakóhelyzetéből eredően jól ismerhette az Isztrosz, a Duna Fekete-tengeri vidékét, de éppen úgy a fölötte északra lévő területeket is. Az ő idejében, a VII század folyamán kezdenek kialakulni a Pontus északi és nyugati partjain a miletosi telepek. 657-ben megalapítják Istriát, tíz évvel később Olbiát. Gyarmatot alapítanak még ebben a században a Szeret torkolatánál, a mai Galacztól nyugatra, Barbosinál. Ennek révén cserekereskedést folytattak az északi törzsekkel 500 körül a Duna, a Szeret torkolatáig, sőt azon túl görög folyam volt. Ebből következően a Duna és mellékfolyói egész rendszerének leírását Herodotos csak Hekataiosz térképéből és ahhoz fűzött megjegyzéseiből meríthette, így ezt a közlését is. „*Az agathirsoktól folyik a Maris folyó, így ömlik a Dunába*”. Vagy ezt megelőzően „*A Dunától északra az első nép az agathyrsok*”. Erdélyt ugyanis Szkítiával a Szeret völgyén és az Ojtozi szoroson át vezető út kötötte össze. Ha már az agathyrsokról, e szkíta népről beszélünk, halljuk mit mond róluk Herodotos

„*Az agathyrsok a legelpuhultabb emberek, ők hordanak legtöbb arany ékszert. Nőközösségben élnek, hogy így egymás testvérei legyenek és mint rokonok mindnyájan ne irigykedjenek egymásra, s ne gyűlölködjenek. Egyéb szokásaik hasonlóak a trákokéhoz.*”

Különös jellemzés, igen elüt attól, amit általában a szkítákról a legtöbb korabeli író, de a későbbiek is reánk hagytak.

Említendő, hogy Karl Müllenhoff *Deutsche Altertumskunde* című 1890-ben kiadott munkájának első; kötetében Herodotos különös tévedésének tartja hogy a sigynneket odatette az Istrostól északra. Ebbe Strabonra épít annyiban, hogy ez Nagy Sándor történetíróit használva, így

Aristooulóst és Patroklost a Kasritól délkeletre talált sigynneket, ugyanazt tudja bozontos lovacskáiról, amit Herodotos, sőt azt is, hogy „*asszonyaik fiatal koruktól vezetnek, kocsit persze, s közülük a jó kocsis akkor megy férjhez, amikor akar.*” Ez a Kaukázus melletti lakás nem feltétlenül mond ellent a médektől való elvándorlásnak, s a Duna-Tisza közére való feljutásnak, mint azt a későbbiekben majd láthatjuk. Azért sem, mert Hekataiosz egyéb adatai is erősítik azt, úgyszintén az archeológiai leletek is, hogy e nép esetében az egyik nyugati szkíta néphulláimmal van dolgunk.

Ismerünk e területek közötti, mondhatni köztes álláspontot. mégpedig a Kr. u. 230-ban született Rhodus Apolloniustól aki a sigynneket a Duna deltájához teszi. *Argonauticái* 4. könyvében elismerően ír a teherhajóval átjárható Iszterről s leírásst a 319-320 versében így végzi:

„*Mert soha sem láttak még azelőtt tengeri hajókat sem a trákokkal vegyült szkíták, sem a sigynnek.*”

Mindenképpen ide kívánczok hazai munkáinkból, A kelták nyomában Magyarországon című művéből a szerző Szabó Miklós meglepően sokrétű leírása e népről.

Állításai részletes közreadását feltétlenül megérdemli. Azzal kezdi, hogy az

„*Alföldön steppei eredetű kultúra alakult ki, melynek etnikuma a korábban a kimmer törzsszövetséghez tartozó, később szkíta hatás alá került iráni sigynnákból (ezt Herodotos munkájából tudjuk) és az őslakosságból tevődött össze.*”

(Ezúttal nem feladatom, hogy az iráni eredet feltevéését vitassam különösen, hogy ezt Herodotos nem mondja. Csak örülhetnénk, ha az őslakosságról is mondott volna Szabó valamit). De idézzük tovább: Az i. e. VI. században a magyarországi kora vaskor nemzetközi kapcsolatai jelentősen bővültek. A Nyugat-Magyarországot átszelő „*borostyánúton a Balti-tenger partjáról borostyán, dél felől – szórványosan – görög áru és az észak-itáliai bronzműhelyek termékei jutottak el a Kárpát-medencébe*”... A történészek számára „a látóhatár ki szélesítésében nagy szerepet játszottak a sigynnek, akiknek régészeti hagyatéka a Dunántúlon és Szlovéniában is megtalál-

ható”. (Szabó Miklós ezt feltehetően arra alapozza hogy Hekataiosz nyomán Herodotos úgy tudja, hogy „*ezeknek a sigynneknek a földje az adriai Enetoi határáig: terjed*”). Ismét Szabó: „*Ők közvetítették hazánk területére a déli árut s cserében elsősorban lovakat adtak üzletfeleiknek*”. A korai kelta művészet szempontjából is érdemes egy pillantást vetni erre az iráni népre. A ligur sigynna szó – erről még szólunk – kereskedőt jelent, s ez nyilván a sigynna kereskedelem nyugati hatósugarára vonatkoztatható. Feltehetőleg a sigynnák közvetítésével kerültek a La Tén művészet formanyelvébe a kimmer—szkíta művészeti körből átvett állatalakok és egyéb díszítőmotívumok. Érdekes ez a következtetés, különösen ha e Svájc területéről származó lelethellyel a kelták bővebb ismertetése kapcsán beszélünk. Mivel ez nem célunk, még idő hiányában sem, a későbbiekben példákkal utalhatunk arra, hogy a művészeti kifejezés ötvöződése a kelták és sigynnek részéről megtörténhetett országunk területén is.

Fontos állítása Szabónak az időrendiség miatt, hogy „*a IV. század folyamán a szkíta—sigynna kultúra zavartalanul virágzott*”, továbbá, hogy „*a III. században az Alföld nagy »szkíta« (sigynna) temetői még használatban voltak*”,

azonban a tápiószelei temető legfiatalabb sírja már kelta sír, amely nem korábbi i. e. 250-nél. Nagyjából ez lehet az az időpont, amikor a kelta—sigynna kapcsolatok kiépültek (rákospalotai sír), megkezdődött a két kultúra keveredése, amely végső soron kelta terjeszkedést, hódítást jelenített. A hódítás – legalábbis amennyire ez a régészeti leletekből következtethető – a Dunakanyar irányából indult meg. Itt helyezkednek az i. e. III. század elején kezdődő legnagyobb kelta temetők (Kosd, Szob), és később is az Alföld és az Északi-hegyvidék peremén található a legtipikusabb, keverék sigynna—kelta temetők (Radostyán, Rozvány, Mátraszöllös stb.)

Továbbítottam a szerző e jobban kelta történelmet szolgáló sorait, hiszen az ő Kápát-medencei korszakukat tárgyalja, ám hadd tegyem ide a későbbiekben majd alátámasztást kapó ezen tudósítását is: „*az Alföldön a dák hódítások, majd az iráni jazigok betelepődése nyomán a kelta lakosság felszívódott.*”

Vagyis a szkíta népek kerekedtek felül az ő itteni történelmük folytatódott.

Ismerünk ellentétes véleményt a sigynnák eredetéről, sőt ugyanannak a szerzőnek a művében is. Baráth Tiborról van szó. A magyar népek őstörténete első kötetében található egyik véleménye a 14. oldalon. *„Alkalomadtán nevezik őket (a hunokat) a Herodotos által feljegyzett titokzatos »Signnai« néven is, ami szintén olyan kifejezés, ami a régi keleten fordul elő.* Nagy kár, hogy a forrást itt nem említi, mert sokat jelenthetne. Annál is inkább, mert említett kötete 50. oldalán. mintha forrásait egyeztetés nélkül használta volna, azt írja, hogy a *„herodotosi sigynnei voltaképpen cigányokat jelent”*. Cipruson hallhatta ugyanis (amelynek régi neve szerinte Mak-aria), az ottani makuráktól, hogy a szó, amit kiejt, *„szigonyt”* jelent. Viszont a *„szigony és a szegény szó régiesen ejtve sigini-nek, sigoninak hangzik”*. Baráth nyilvánvalóan sokkal többet tud mint én, de állítása ellenőrzésekor Herodotosnál Ciprust Küprosznak olvashatta, a cigány szó pedig a korabeli görög nyelven sztügan-osznak hangzik és sötét színűt jelent. A görög nyelvű és görögül író Herodotos nem nevezte a sigynnákat sztügan-osznak hanem, amit Szabó Miklós említ, hogy Marseille-ben a ligurok sigynnek hívják a kereskedőket, ezt vehette Baráth könyvéből is, mert ezt ő is említi.

Feltáratlan még viszont az eredetük. Ez Herodotos számára is kétséges volt, mint hallottuk tőle

„azt mondják Médiából származnak, de hogy hogyan juthattak Médiába el sem tudom képzelni. A régi időkben azonban minden lehetséges volt”

Bennünket persze inkább az érdekel hogyan, miként és mikor juthattak el a Kárpát-medencébe. Feltehetően egy nagyobb népmozgás jövevényeiként. Magyar történészek Dariosz i. e. 513-beli. szkíták elleni hadjáratállak idejére teszik azt a lehetőséget. Régebben kellett azonban lennie, mert az 550-560-ban író Hekataiosznál olvashatunk már róluk.

A méd történelem valamelyest talán eligazíthat bennünket. Róluk az első dokumentumok az asszír királyok évkönyveiből kerültek elő. Innen is tudjuk, hogy az asszírok a médek nevét III. Salmanassar egy hadjárata során, i. e. 835-ben je-

gyezték fel. A médek ekkor az Urmia tótól délre, Hamadan vidékén éltek, s ide az i e IX. Században juthattak. A 800-as évekbeli hadjáratok méd vereségeinek olyan hatásuk volt, hogy közülük 65000 foglyot az eredeti asszír határ vonalában a Dijála mentén telepítettek le, s helyüket arámi népesség foglalta el a felföldön. Tudunk ugyancsak méd vereségről egy asszír-szkíta szövetséggel szembeni háborúból, 653-ból, ez ninivei háború néven is ismeretes. Ekkor özönlötték el a szkíták Médiát, s Herodotos szerint az uralmuk alatt is maradt 615-ig.

Tudunk tehát menekülésre is okot adó népmozgásokról. S köztük egy igen lényeges másik átköltöztetésről is. Sicíliai Diodor említi i. e. 40-ben írott munkájában hogy a szkíták által meghódított népek közül sokan átköltöztek Szkítiába, s így két nagy gyarmatosítás is történt:

„egyik Moesiából a Tana (Don) környékére, ezek népei sauromatáknak neveztettek, kik sok év múltán elszaporodván, Szkítiát prédálva az egész országot pusztasággá tették”.

Konkrétabban hangzik ennél C. Plinius Secundus, Solinus és Diodor egybevágó közlése arról, hogy .e nép származtatása Médiából való, ahonnan i. e. 650 körül kerültek el, a méd birodalom visszaállítása idejében. Herodotos korában még csak a Don vizéig éltek, de i. e. 138-ban már annyira elszaporodtak, hogy Ptolemaeus szerint az egész európai és ázsiai Szkítiát Szarmatiának nevezték.”

Igen fontos adatunk van a már idézett Plinius IV. könyvéből. Thrácia lakói között említ ugyanis a Sztrümon folyó jobb partján élő maedusokat. Igaz, közlése időszámításunk 40-es, 60-as éveiből való, de mégis jelzi médek északra húzását. A mai Törökország területéről, az Urmia tó vidékéről nem lehetett oly nagy dolog ide felhatolni. Thrácia különben Plinius idejében i. sz. 50 táján az Égei-tenger, a Boszporusz, Moesia és a Fekete-tenger között terült el. Ugyanitt említ Plinius, de az Isztrosz felőli északi oldalon gétákat és szarmatákat is, megjegyezve hogy észak felől Thráciát a Pontus határolja, az Isztrosz torkolatánál.

Megvilágításul kitűnőek Plinius népnév-ismertetései. A további területeken laknak a szkíták népes nemzetségei, írja, így a géták, kiket a rómaiak dákoknak neveznek, a szarmaták a görögök elnevezésében szauromaták, s több nép megemlézése után az alánok és a roxolánok sűrű településeit említi.

E népek, majd a szarmaták és jászok, jazigok bemutatásához lépünk be Pannónia római korszakába. Jelképes, s egyben jól adatoló idézet lehet ehhez az első római császár, Octavianus Augustus emlékiratából politikai végrendeletéből a 35 fejezetből álló hatalmas ankarai felirat, a Monumenta Ancyranum e szövegrésze

„A pannóniai törzseket. amelyeket az én principátusom előtt a római nép sohasem közelített meg, Tiberius Nero révén, aki akkor mostohafiam és legátusom volt. Legyőztem, a római nép hatalma alá vettem, és Illyricum határait előbbre vittem, egészen a Danuvius folyó partjáig.”

Mint tudjuk Augustus i. e. 17-től i. sz. 14-ig uralkodott.

Jól megírt történelem a Pannóniáé, magyar részről is, ha csak Alföldi Andrásra vagy a mi időnkéből Tóth Istvánra, avagy éppen Fitz Jenő könyvére gondolunk. De hadd szóljak még e korból a bevezetőm szellemében és szándéka szerint a sigynnek után most a hamupipókék mellőzöttségét ugyancsak példázó rokon vagy akár magyar elődű népről, a jászokról. Ehhez egy kiváló és mintaszerű munkára támaszkodhatunk, a Győrben, 1875-ben publikáló dr. Szombathy Ignác munkájára. Felfogása szerint, s ezt elsőrangúan alá is támasztja, i. e. 112-től i. sz. 378-ig tárta fel jász korszakként a magyar nép történelmét. *„Metanaszta azaz 'elszakadt. Költözött'”* jelzőt kaptak görög történészekről azok a jászok, akik i. e. 35 és 32 között létesítették, a Dontól kiindulva Tisza menti hazájukat, amely fenn is maradt 378-ig, hogy azután részévé váljon a hun birodalomnak" Alföldi András e soraival azt ugyancsak megerősíti *„A Duna-Tisza közén, le az Oltig a szarmata jazigok laknak”*. A két nép költözése együttesen is ment. s Kárpát-medencei történelmük együtt is zajlott. A jelentősebb erejű és népességű szarmatákról ezúttal nem is igen szólnék, noha a jászokkal egy

kategóriába tartoznak vizsgálódásunk szelleme, sőt tárgya szerint. de idő hiányában is ez másutt látszik célszerűnek

Jászok⁵

A múlt század utolsó harmadában még komoly viták voltak a jászok eredetéről, nyelvéről. Elsőrangú adatokat, összefüggéseket ismerhetünk meg az Akadémián is felolvasott tanulmányokból, így a rendkívüli tudású és munkásságú Gyárfás István *A jászok nyelve és nemzetisége* 1882-ből való munkájában idézi Dainer Tamás modenai orvos 1501-ben Hercules ferrarai herceghez írott levelét „*a Duna és Tisza között laknak a Ptolemaeus által metanastának nevezett jászok, kik különbség nélkül magyaroknak neveztetnek*”. Werner György királyi tanácsos és Sárosi prefectus 1543-ban írott munkájából is kapunk utalást. Ez némiként ugyan ellentétesen hangozhat, de nyelvjárásra vonatkoztatva egyáltalán nem, de emitt is, mert a királyi oklevelekben előforduló; magyar hely- és személynevek szerint a jászok ősi nyelve csak a magyar lehetett. Werner egyébként írja

„megvan most is a jászok nemzete a magyarok között, kiket csak rövid szóval jásznak neveznek, s azok megtartják ma is ősi, különös, a magyartól különböző nyelvüket, s azon lakhelyüke, melyet Plinius leírása szerint hajdan bírtak”.

Otrokócsi Fóris Ferenc gyöngyösi predikátor, gályarabságot is szenvedett. Origines *Hungaricae* című történelmi munkájában a hazai nyelvjárásokon kívül hét egymástól különböző nyelvet számlál meg 1693-ban, ilyenképpen: magyar, német, tót, oláh, görög, cigány, török nyelvet, majd megjegyzi a jászokat vagy kunokat külön nem számlálom, mert ezek is magyar nyelven beszélnek. Mindenképpen személyes tapasztalatból szólhatott Otrokócsi mert a jászság átnyúlt Hevesbe, Gyöngyös szomszédságáig. Halljuk még érveit is mert időt állóak:

⁵ A Jászok című részlet S. L. jegyzeteiből való, utólag toldottuk be.

*„a jászok nyelve megtekintéséből is kitűnik, hogy ők, mint ezt maguk is elismerik a legeredetibb származé-
kai azon szkíták elődeinek, kiktől ama nemzet, mely
most saját nevén magyarnak mondatik származott.
Mert nyelvük általában ugyanaz a többi magyaroké-
val, ami különbség néhány kevés szóban első tekintet-
re látszik, az nem annyi, hogy megérdemelje, hogy a
beszédnek különbözővé tétele érdeke végett itt
elősoroltassék. Azt sem lehet mondani, hogy ezek
hosszú idő alatt a többi magyaroktól nyelveket meg-
tanulhatták. Ugyanis mivel külön laknak, valóban
csak úgy nem tanulhatták volna azok a mi nyelvünket
az együttlakás alatt Magyarországon belül, mint a
tótok és a németek, akik kevés kivétellel még azt eddig
megtanulni nem tudták”.*

Ugyanígy érvelt a kunok magyar nyelve mellett is. – Ide-
vágóan említhetem Bombardi Mihály jezsuita szerző Magyar-
ország helyrajzáról című 1718-ban Bécsben megjelent mun-
káját, ki azt állítja, hogy

*„a Moldvában és Beszarábia határánál vannak ku-
noknak szétszórt maradványai, kiknek nyelve a ma-
gyarhoz hasonló”.*

Ha már itt tartunk, lássuk némiként a kun nyelv vitáját is.
Magyar nyelvűségüket a kun miatyánk felbukkanása után ta-
gadják némely történészek, így nem véletlenül Hunfalvy Pál
is. Gyárfás szerint, a kun miatyánk felfedezésével csaknem
egy időben indult meg a vita, mely kétségbe vonja a széke-
lyeknek a régi hunoktól való származását. A kun miatyánk
legelső változatát Telegdy István lette közzé 1598-ban
Leydenben, hun ábécéjével együtt Ezt követte Kaposy, a gyu-
laféhvári ref. főiskola tanárának ismertetése 1713-ban, illet-
ve a kunszentmiklósi Petrarca-korabeli és az ún. Vincze-féle
szöveg. Ezek amellet, hogy eltérnek egymástól, a hazai szö-
vegek Vámbéry vizsgálatai szerint a reformáció; korabeli ma-
gyar imából vannak átfordítva tatár nyelvre. Úgy tatárra, hogy
Magyarországon éltek tatár csoportok is. Kunszentmiklós pél-
dával tatár előnevű volt még régebben. A tatár és kun nyelv
különbségére erős érv, hogy Batu kánnak ujjgur betűkkel,

de tatár nyelven írott levelét IV. Béla királyunk udvarában senki el nem tudta olvasni, pedig számos kunok között térítő papunk volt már ekkor, s a kunok is itt voltak mint azt Batunak e sorai is bizonyítják „*a pártfogásba vett kunokat tovább magánál ne tartsa*”. Julianustól tudjuk, hogy „*midőn átmentünk Cumánián, találtunk egy pogányt, ki nekünk ama levelet megmagyarázta*”. Az ellenvélemények kevésbé helytállóak, nem térek ki rájuk. Tény, hogy tankönyveinkben semmi nyoma véleményütközéseknek. Lexikonjaink is sommásan így írnak: a Révai Nagylexikon például

„a jászokat hihetőleg Szt. László telepítette le a Zagyva két oldalán, midőn 1091-ben a Temesnél döntő győzelmet aratott a kunokon és besenyőkön Nevük a magyarban nem régibb a XIII. századnál. Oklevelesen Károly Róbert használja először a jasso nevet”.

Sommásan szólva igaza van Gyárfás Istvánnak hogy a testvéri keleti nemzeteket tatárosítani igyekeznek történészeink közül többen is, így Hunfalvy. Helyesebbnek véli Jerney János vélekedését, aki szerint a besenyők, jászok, kunok, kazárok, palócok a magyarral egynyelvűek voltak.

Ptolemaeus pontos fokbeosztásokkal is élve jelöli meg jászföldi, jazigiai Kárpát-medence határait, sőt, tizenhét jászvárost is felsorol – Időrendben különben a tiszai haza történeti korszakai így következnek: honalapítás küzdelmei (i. e. 35-80), a dák és markomann háborúk (80-180), a honrendezés (180-333), majd a szolga jászok lázadása nyomán az áll, ami hanyatlás (333-370).

A tenger melléki jászok történelme i. e. 112-ben nyílt meg a görögök és rómaiak számára. Közülük a Don keleti partján maradtakat Pomponius Mela már nem jazignak (a jász többes száma), hanem jazamatae (jáz-maták) néven nevezi. A szaumomata – Szombathy szerint – lándzsás médet jelent (Vajon talán szűrő médet, mint a jász: többek, így a szerző szerint is ijászt?)

Egy nyelvi emléket említenem kell még. Megőrizte Ammianus Marcellinus, s meglepő módon továbbadta az európai történészek számára Gibbon. Hogy a magyar történészek

miért hallgatják el, még találgatni sem tudom, és kívánom. Arról van szó, hogy Constantius császár (337-361) 359-ben pannóniai körútján Acimincumnál (a mai Kamenicz a Duna-Dráva találkozásánál) földsáncot ásatván egy magasabb töltésre rakatta trónszékét, s beszédet intézett az ott összegyülekezett szolgálászokhoz. A beszéd hallatán a tömeg közül valaki iszonyú dühre fakadva, saruját a császári trónszékhez hajtván, *marha marha* szókat kiáltott. Constantius megrémülve elszaladt, trónját az aranyvánkossal együtt a feldühödött tömeg szétszaggatta, miközben zászlót is ragadva a császárra törtek. Persze nagy megtorlás követte az eseményt. Viszont Marcellinus csatakiáltásként őrizte meg a *marha, marha* szitkozódást. Kire-kire bizom hogy e szó mit jelent, de azt is hogy ama használatos átvitt értelme miatt kiáltotta-e a haragra gerjedt jász atyafi.

Róma sorsa egyébként itt dőlt el Pannóniában – jó mementó ma is – valójában már az innen származó katonacsászárok birodalmi küzdelme miatt is. Igen jellemzően Ammianus Marcellinus tapintott rá a válságfolyamat fő okára,

„határsorompóink felnyíltak, és a barbár föld úgy öntötte magából a fegyveres csapatokat, mint az Aetna a tüzes szikrákat.”

Jöttek, megérkeztek a hunok.

1993

A magyar őstörténeti felfogás az 1100. évfordulón⁶

Vagy egy tel esztendeje került a kezembe Csokonainak egy I 801-ben. Kultsár István barátjához írott levele A témánkat és bennünket is leginkább érintő részét hallgassák meg:

„egy dolog van Gebhardi magyar históriájában ami engem úgy is mint Árpád íróját, úgy is mint magyar igen interesszal, hogy a magyarok csak azért vették fel őseiknek a hunnusokat. Hogy a maguk nemzetének történetkönyveit az Atilla fényes tetteivel felcsicsészthessék. Én azt tartom, hogy nemes nemzetem dicsőségének nevelésére Attila nem szükséges de mégis úgy tartom hogy Schlözer után, aki (én legalább úgy itélek) egy a nemzeti részvétellel legteljesebb írók közül, megbántanak bennünket némely újabb, s az újításra viszketőbb német írók, amidőn azt akarják imígy amúgy megvitatni hogy a hunnusok és a magyarok nem egy nemzetből voltak. A németeknek minden erőssége csak tagadó állítót bennük egyet se láttam, nekünk pedig minden lerontott okaink mellett is megmarad kettő, t.i. 1. hazai régi historikusaink, kik ha nem régebbiek is Béla király nevetlen íródeákjánál, de történeteiket a régi (még a tatár pusztítás előtt meglévő) krónikáinkból szedték, és 2. egész nemzetünknek hagyománya, mely a legutolsó legírásstudatlanabb parasztjainknál is megvan, amelyet ha históriai s antropológiai crisisre vesszünk, talán a legcsalhatatlanabb bizonyság, a dátumok nemlétében énelőttem a legtiszteletesebb”.

Majd odébb,

„Szokása szerint csak enyeleg és vagdalódzik

⁶ A magyar őstörténeti felfogás a 1100 évfordulón – Elhangzott a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület IX. Magyar Őstörténeti Találkozóján, Tapolcán, 1994. augusztus 11.-én. Megjelent Kapu, 1994/9

Schlözer, mikor azt mondja az éjszaki históriájában. Hogy a magyaroknak csak annyi közül van a hunnosokhoz, mint a frankoknak a zsidókhöz. NB. Az öreg úr csak olyan embere volt a magyaroknak, mint a franciáknak, melyet megmutatni nem volna nehéz”.

(Csokonai a jellemzett németek közül Fischer, Spittler és Flüsching nevét említi. – Schlözer: *Éjszaki história*)

Azután, hogy felfogásomnak tetszőek voltak e sorok, két okból is jelentősek a Hunfalvy-korszak előtt íródtak, s az általános iskolázást megelőző időben tanúsítja velük egy magyar zseni a népben élő hagyomány meglétét. Ám, nézzük hamar Gebhardit. Munkáját (*Geschichte Ungarn in der allgemeinen Weltgeschichte*) már 1802-ben közreadta Hegyi József

„Akik a görög és deák krónikákhoz folyamodtak, mielőtt Atillára akadának, nemzetüket hunnok maradékanak kezdék állítani, hogy históriájokat Atilla cselekedeteivel ékesíthessék”.

Így Gebhardi. ahogy lényeglátóan jellemezte szemléletét költőnk. Van viszont e munkában néhány érdekes adat is.

Thullmann Jánost idézve például, hogy

„már 710-ben voltak oly magyarok. akik Pannóniából Németországra rontanak”.

Adat volna ez a korábbi ittlétről? Majd, hogy

„A kazárok Bat-Baján volt tartományinak elfoglalása után, 680 táján a Tisza, Maros és Szamos vizei között állapotok meg”.

Ehelyt mindenképpen a Nestor-krónika e soraira kell gondolnunk:

„Majd a fehér ugrok jöttek és ők következtek a szlovének földjén. Ezek az ugrok pedig Iraklij (Heraklius) császár idejében jelentek meg, aki karddal támadt Chozdroj perjsi (Chosrocs perzsa) császárra”.

Az úgynevezett kettős honfoglalás elgondolásának a bizonyítékát kell itt látnunk, de mivel az árpádi magyarokat Nestor fekete ugroknak nevezi, e kazárok sokkal inkább magyarok kellett legyenek. Kazárok ugyanis nem következtek [?] ún. szlovén földön. Illetve emellett Fejér szerint a Volgán túli kazárokat és országrészüket hívták fehérnek s éppen az innenső

részt és népét feketének. A bizánciakat negyvenezer fős sereggel segítő kazárok keleten, feltehetően a Derbenti szoroson, vagy éppen a hegység középső átjárójában, de mindenképpen keletebbre kellett lemenjenek a Kaukázus alatti egyesüléshez és támadáshoz, hogyan jöhettek, keveredhettek volna hát éppen ezek az igen távol lakók Kijev térségébe? Kézenfekvőbb a következtetés, hogy a jelentős hadi mozgásban, a kazár haderő távoli nagy lekötöttségében inkább a nyugatabbra tartózkodó magyarok élhettek, a Nestor szerinti, ezúttal fehér ugorok a hunok, majd az avarok nyomán és példájára, a Kárpát-medencébe való bevonulás lehetőségével. Az ugyancsak felvethető, hogy a Bizánccal való szövetség inkább lehetővé tette a Kárpát-medencei térségbe való behatolást. E nagyon is lehetséges tényhez megvilágító magyar adat lehet a Képes Krónika állítása, hogy a második bejövétel 677-ben volt.

Hanem a Hunfalvy-iskola előtti külföldi munkák közül több is olyan vélekedéseket hangoztat, amelyeket mai tudósaink is mintegy készen kapva, általában szinte változatlanul ismételnének. Mert ezek igazak, helytállóak volnának? Korántsem, mert ezeket, így Schlözer állításait, már a múlt század első felében erősen vitatták, s ami fontos, meggyőzően. Már emiatt is kézenfekvőnek látszik őstörténetünkéről innen vizsgálni, a fő értelmezésekben innen kiindulni, hiszen bizonyossá is vált, hogy néptörténetben, földrajzi terekben és nyelvi, nyelvészeti álláspontokban innen erednek azok az eltérések és elágazások, amelyek változatlanul problematikusak. Már a kezdeti értelmezésekkor tévesnek bizonyult kiindulások ismeretében most már kételkedés nélkül vállalni kellene a sok bizonyossággal erősített dél-kaukázusi eredet vizsgálatát is. Különösen, hogy a magyarságra máig lel nem mért tragédiájú II. világháború után, főként az emigrációban, egy olyan történész és nyelvész nemzedék nőtt fel és munkálkodott, amelynek ebbeli eredményeit bűnös vétek volna elherdálódni hagyni, s közkinccsé nem tenni. Ne tévesszen meg, s mindenképpen ne bátortalanítson el senkit a változatlan elhallgatás és tagadás – ezt különben már nem is érzik az ellenzők szükségesnek, oly magabiztosak – mert minden nagy dologban tudni kell egye-

nes igent és nemet mondani. Dolgozatom ebben a szellemben készült.

A tévutak kezdeteinél

nézzük mindenekelőtt Schlözert, a legfőbb sugalmazót, aki ismerte Anonymust s nemzetközileg is úgy tudják róla a szakmában, hogy a jegyző elkeseredett ellensége volt. Legtöbb történészünk átvette tőle azt a véleményt, hogy a legrégebb latin források Ungária, Hungária neve s nyomában európai elnevezéseink az orosz ugor, ugri szóból erednek. Ez azonban képtelenség, ha meggondoljuk, hogy az óorosz a Nestor-krónikát csak a XII. századtól ismerheti a világ, azt viszont, hogy a hunok országának Hungária a neve, már Kr. u. 417-ben leírta Világkrónikájában. a megjelenéstől rendre olvasott Paulus Orosius katalán szerzetes. A középkorban nálunk is ismeretes e szerző, említi Kézai is. Akár éppen mára szóló okulásul, ne restelljük idézni Orosiust:

„Pannonia európai ország, amit nemrég a hunok foglaltak el, és amit ez a nép saját nyelvén Hungáriának nevez”.

Vagyis 1600 éve így neveznék ezt az országot. amelyben most mi is együtt vagyunk? Gondolom nem kár e kitérőért.'

Azt a nálunk is ismert, szinte refrénszerű szöveget, hogy a messzi keletről jövő népeket elnevezték hunnak, türknek amíg közelebről meg nem ismerték őket, Schlözer állítja először. A legszívósabban megmaradt tévedése azonban az hogy a magyarok a „*finn világból*”, az Urálból jöttek. Ebben Nestornak arra a mondatára épített, hogy az ugorok megjövén „*kelet felől, átvergődtek a nagy hegyeken, melyek ugor hegyeknek nevezettek el*”. Itt kétségtelenül a Kárpátokról szól a krónika, de a kelet felől nem a messzi Urált jelenti, Nestor ugyanis később ezt is írja

„A Fekete-tenger északi oldalán van a Duna, és vannak a kaukázusi hegyek amelyeket ugor hegyeknek neveznek”.

E mondat fontosabb második felét halljuk oroszul is: „*i kavkazszkije góru – ugorszkije góru.*”

E cáfolatot egy Pozsonyban. 1827-ben megjelent munkából veszem: *Abkunft der Magyaren, Schlözer in seinem Nestor*. Szerzője G. P.-vel jelöli magát. A magabiztos professzort egyébként Anonymus is megtéveszthette, mert Moszkvától északra, Szuzdalon át vonultatja a magyarokat, olyan térségen át, amelyet csak később népesítettek be és neveztek el Szuzdálnak. A Taksony idejében beköltözött bolgárok izmaelitaként III. Béla alatt is tevékeny szerepű pénzemberei téveszthették meg Anonymust is. Belevág Schlözer szemléletébe, hogy a baskirokat szintén finn eredetűnek gondolta.

Hatása igen erős Selig Casselre is. A Berlinben 1848-ban kiadott *Magyarische Altertümer*-je ezt jól tanúsítja, különösen Anonymus megítélésében: „*a hun nevet nem ismeri, ahogyan Reginóból tanulta, a magyarok szkíták, Szkítiából jöttek, hogy Álmos Atilla leszármazottja*”. Kisértetiesen a mai hazai hang. De általánosságban is:

„*Az Atilla-monda lehetetlen hogy magyar talajon keletkezett volna. A két nép azonosítása nem hazai, átvett eredetű. Az Atilla-monda tartalma egy tanult, egy bibliai és egy német részre oszlik.*”

Íme, a hazai történetírás úgyszólván külföldi forgatókönyve. Abban is,

„*hogy birtokuk legitimitásának a látszatát adják, magukat örökösnek tekinthessék, hunoknak kellett lenniük, Atillától kellett származniuk. Maguk is nagy tisztességnek tekintették, ily nagy ősiséggel bírni*”.

Az ily módon koholt birtokjog nálunk ma is uralkodó álláspont. Még olyan kihívó fogalmazásban is, mint Kristó Gyuláé:

„*Tetszett Anonymus hiúságának, hogy magyar létére az Árpád-dinasztiát hozzákötheti Atillához.*”

Feltűnő hogy nem élnek történéseink az úgynevezett birtokjog elemzésekor a Nestor Krónika e szavaival:

„*Majd a fekete ugrok mentek Kijev mellett, később Oleg idejében elűzték a frankokat és örökölték azt a földet*”.

Ha ezt a fogalmazást együtt értelmezzük Anonymus szavaival, hogy

„az orosz vezérek kérték Álmos vezért, hogy Pannóniába menjenek amely előbb Atilla király földje volt”,

azonnal összefüggést kell látnunk a nestori "örökölték" szóval. Sőt, az orosz értesülésekre általában jobban odafigyelhetünk, amelyeknek igenis lehet valóságalapjuk I. Endre kinttartózkodása és házassága révén, de a későbbi, halicsi összefüggések miatt is. Az Igor-ének például csak hunként említ bennünket a halicsi harcok megéneklésekor.

Mielőtt teljessé válhatott volna nálunk a dél-kaukázusi és közelkeleti térség kikacsolása a történeti érdeklődés köréből, meglepő módon két munka is tanúsítja az érzékeny figyelmet iránta. Gregor Dankovszky *Der Völker Ungarischer Zunge*, Pozsony, 1827 című írása és Fejér György könyve *A kazárok-ról*, Pest, 185 I

De előbb az úttévesztésről Reguly Antalt még ügybuzgalma, ügyszeretete, az észoki régiók az ő számára való elsőrendű fontossága tartotta távol a déli irányú haza iránti érdeklődéstől. Szerintem igen csekély lehetett a történelmi műveltsége is. Tehetségét persze nem lehet, és nem szabad kétségbe vonni. Kevés olyan ember volt nálunk, aki rövid néhány év alatt a szakműveltség terén olyan hatásúvá válhatott, mint ő. Iskolát teremtett, katedrák biztos megülői visszhangozzák tetteit. Hite szerint,

„hol a nyelv rokon, ott o népnek is, mely azt beszéli rokonnak kell lennie ...ha itt nem találunk rokont – a finnugoroknál – azt másutt nem fogjuk megtalálni”

írja. De ami tévútra vitte:

„A Kaukázus népei és a magyar közt sem gondolhatunk rokonságra minekutána annyi tudósok vizsgálatai, újonnan Sjögren, ki a magyar nyelvet ugyan tanulta és ösmeri, legkevesebb nyomait sem találta e rokonságnak, és még meddig akarunk ily homályos utak után nézni, rokonságunk ily árnyékain építeni”

(Anders Johann Sjögren finn történész és nyelvész *Über die finnische Sprache und ihre Litteratur* 1821).

Ámulva olvasom Reguly leveleinek nagy jövőjüé vált fejtegetéseit. Bevallom, nem tudom, hogy már tőle erednek:

„Nem lehetne a mostani zürjén kimondás utáni Jögre a régi Jugrával egy név, valamint talán a vogulok tulajdonneve mansi gyökere a magyar névnek?”

A vogulok zürjén szomszédjuktól Jögra nevet viselnek, ez elevenen emlékeztet a régi Ugor vagy Jugor névre: legalább az orosz, kinek 'ö' hangja nincsen ezt csak így mondhatja ki”. E feltevésekből is forгатókönyv vált volna? Igen, a magyar nyelvészeté.

Még egy keveset Regulyból, ezúttal főként az általa hivatkozott Christianl Frähn miatt, aki Gosztonyi Kálmán közlése szerint *De Chozoris* című, 1822-ben Szentpéterváron megjelent munkájában arról az igen nagy horderejű; felismeréséről is szólt hogy a bizánci szerzők – a császárok is –, ha a magyarokról írnak nevüket mindig o+ü-vé mint a türk nevéüket írlák. E jelöléskülönbség más-más népeket is jelent Gosztonyi szerint, az újak a türk, a keleti, valóban török nyelvű népeket, a régebbi a turk, a nyugati, az eltérő szkíta nyelvű népeket jelöli. Ezek neve Gosztonyi szerint a szumír eredetű TUR+UK= „*népfia*” „*fianép*” szó.

Tehát Reguly Antal:

„Frähn amelyeket Kozánban tartózkodása alatt ösmérni tanult, a finnokat o kazárok maradékának hiszi, és hogy a Volga-bulgárok nagyobbrészt finn népségekből állottak, arrul az újabb kutatások nem hagynak kétséget”.

Majd meglátjuk e vélekedés nyelvi okait.

Kézai gazdátlan öröksége

Szólnom kell egy különben kitűnő mai kezdeményezésről. Négykötetes kézirat forog közkézen egy 30 fős szerkesztőgárda munkájának gyümölcseként. Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba címmel. A szerkesztő vezetők Hajdú Péter—Kristó Gyula—Róna-Tas András.

Forráskutatásuk földrajzi határai: Uráli-finnugor korszak: nagyjából a Kárpátok—Balti-tenger, Urál—Nyugat-Szibéria, Kazahsztán—Elő-Kaukázus és a Fekete-tenger által határolt terület. A Kárpát-medencét csak az avaroktól vontuk be munkánkba írják a szerkesztők, gondolva arra, hogy az avar korban o honfoglalásig továbbélő esetleges korábbi régészeti kultúrák, illetve etnikumok említést kapjanak. – Bizonyos források ki-maradtak, jegyzik meg, például a keleten maradt magyarság. Szomorúan meglepő közlés!

A kézirat szövegéből idézett sorokra talán megvilágító válasz lehet Róna-Tas szerkesztő előszavának e néhány mondata:

„Az elmúlt időszakban őstörténetünk egészét vagy részét érintően új elmélet látott napvilágot. Ezek egy része a tudományon belül keletkezett, másrésztük a tudományon kívüli dilettantizmus terméke volt.”

Ez eléggé homályos és rejtezkedő stílusú fogalmazásban „az új elmélet” feltehetően a dél-kaukázusi térség, a mezopotámiai ókor megvilágítására, magyar szempontú vizsgálatára irányulhatott. Ha nem így volna, talán a szegedi csoport forráskutatása kiterjedne a dél-kaukázusi térségre is, sőt a Kárpát-medencei forrásanyag legalább a szarmata, jazig hun idöket is felölelné. Persze, ha a magyar múlt volna a kutatás célja, és nem a finnugor korszak, ezek nem maradhatnának ki. Ha pedig a tudós szerkesztők a jogász Regulyra, a jogász-közgazdász Hunfalvyra is gondoltak volna, e nem tanult nyelveszerekre talán nem fitymálódnának a dilettantizmus termékeire célozgatva.

Lássuk végre a meglepetést, hogy a Pozsonyi Akadémia egy görög tanára már 1827-ben könyvet ad ki, hogy magyar törzsneveket bizonyíthasson a Zagrosz hegységben, s az Eufrátesz vonalától a Káspi-tenger délkeleti öbléig. Forrásanyaga Strabon Geográfiája és Ptolemaiosz térképének 1533-beli baseli kiadása. A Keszi törzs nevére, amelyet először említ, Fehér Jenő Mátyás is rábukkant Perzsia délnyugati vidékén (M Tört. Szle., 1972). Bizonyítja Dankovszky a Magyar, a Tarján, a Kürtgyarmat törzsek nevének meglétét is. Említ Megere (magyar) és Závár (szabar, szabir) nevű várost az akkori ör-

mény térségben. Róna-Tasék tudományon belüli szaktekintélyei talán nem kellene hátrat fordítsanak e térségnek, ha másért nem, Konstantin császár szabartoi asfaloi nevű magyar néprészének, s további sorsának kutatásáért. Nem is olyan légből kapott igény ez. Bartholomaeus Anglicus (1220-1240) és Vincent de Beauvais (1190-1264) XIII. századi enciklopédisták már állították azt, hogy a magyarok eredeti hazája Külső-Szíriában volt. Ez Macartney professzor közlése, mondván, hogy külföldi források szerint a magyarok eredetileg a Kaukázustól délen laktak, a Kappodókia és Kolchis közötti térségben. Mint majd látjuk, ezt Fejér György is mindennapos természetességgel állítja, bár forrást sajnos nem közöl. A kazárok nyelvéről szólva viszont megjegyzi:

„Mind a Bulen Philer (bolgár) mind a hun és magyar nép Syro-Kaldeai (pontusi) volt, hol Magóg nyelve közkeletben csupán szójárásban különbözött.”

Ami az említett kappadókiai lakhelyet illeti, Endrey Antal idézi Herodotost, aki szerint a görögök az itteni népeket neveztek szíriaiaknak. A Külső-Szíria megnevezés így módon korántsem képtelenség (Endrey A. *A magyarok eredete*, Melbourne. 1982.)

Nekünk magyaroknak azonban Kézai Simon mester krónikája a legfontosabb kútfőnk e térség magyar múltbeli fontosságának a felismerésére és kutatásának multhatatlan szükségességére. Idézzük is bizonyágképpen ehhez a ránk örökül hagyott és útjelzőnek számító mondatait:

„Menróth óriás (Nemróth változatban is a középkorban Nimród neve) ki a nyelvek megkezdődött összevarodása után Eviláth földjére mene, melyet ez időben Persia tartományának neveznek, és ott nejétől Eneth-től két fiat nemze. Hunort tudniillik és Magort, kiktől a hunok vagy magyarok származtak. De mivel Menróth óriásnak Enethen kívül, mint tudjuk, több neje is volt, kiktől Hunoron és Magoron kívül több fiakat és lányokat is nemzett, ezen fiai és maradékaik Persia tartományát lakják, termetre és színre hasonlítanak a hunokhoz, csakhogy kissé különböznek a beszédben, mint a szászok és thüringek”.

Ezeket az állításokat minden Kézai (1282) után írott krónikánk átvette, a mester hun történetével együtt. Azt pedig a kutatás kétségen kívül bizonyította, hogy ez az eredetmagyarázat ősi magyar hagyományon alapszik, s noha van bibliai párhuzamossága, leglényegesebb állításai inkább babiloni pogány mítoszokban gyökereznek. Az úgynevezett Eviláth földjét egy Kr. u. 500-ban írott Keresztény Topográfia című munka is egyenesen Hunniának nevezi. Számos történelmi emlékezés szól e térségből Menróthról (Nimródról) is utódairól azonban egyedül a magyar huntörténet. Mint láttuk, még olyan kiterjesztéssel is, hogy némi nyelvjárásbeli eltéréssel rokon népek is származtak ez „*ősapa*” nyomán, ami meg is felelhet a valóságnak a hun-szkita népek és nyelvek változatosságára, a mi témánkban talán még a kazár magyar kapcsolódásra is gondolva.

Ide tartozhat, hogy feltűnő Hérodotosz Kürosz-történetének a mítoszbeli hasonlósága a mi Álmosmondánkkal ebből a régióból. Ezúttal a méd király álmodja Mandané nevű lányáról, hogy öléből forrás fakadt, és ez a forrás elárasztotta országát, majd pedig Ázsiát. Ismétlődő álmában leánya öléből egész Ázsiát beárnyékoló szőlőtő fakad. E mítosz a hatalmassá vált perzsa Kürosz születését és az akkori Ázsia feletti hatalmát jövendőli és idézi fel.

A több adataért, így a X. századi nyugati hadjáratokban általa háromszor is említett Csaba név miatt is nálunk nagyabecsült bajor Aventinus ugyancsak Perzsiából (Khus földjéről) vezeti Maeotis földjére a magyarokat.

Sok adat keltheti fel a figyelmünket. Theophilactus Simokatta például ahogyan a páros I. Arsák Dara városát Média szomszédságában a mazarok egykori városaként említi, alapítása után 300 év múlva.

Padányi Demumagyariájában – s öt megelőzően Lukácsy Kristófnál egymást érik a dél-kaukázusi magyar vonatkozások, főként ottani szabir múltunk bizonyítására. Ezeket nem is említve, hisz hozzáférhető, az azért nem hagyható szó nélkül, hogy rá se hederítenek történészeink Padányi elemzésére, hogy Lebédia mezopotámiai szó, hogy „*asszír*” kormányzati, közigazgatási és katonai fogalmak mint khasanu (kusán) szalat

(zsolt, zulta), tartan (tarján), vezir (vezér), kudur (kádár) kundu (kende) zakánu (zakanos), pekhu (beke) harku (horka) csitar (csitár), stb. egytől egyig megvannak a honfoglalás kori magyar nyelvben és ugyanolyan jelentéssel. – Érdekesség, hogy Marquart szerint a múlt századból a mi Levédiánknak, a rajta átfolyó vizek régiójának a neve még Lepedika volt.

Jól felismerhető jelenség, hogy a szabar, szabir mint egyáltalán a Kaukázuson túli magyar lakozás lehetőségének a kutatása sem a finnugristáknak, sem a turkológusoknak nem állt érdekében, mert egyrészt ellenkezett a felfogásukkal, másrészt leküzdhetetlen ellentétben állt saját bizonyításukkal t.i. a szerintük elfogadott nyelvhez tartozó nép tartózkodási helyével.

Még a turkológusok kevésbé érezhették ártalmasnak, mert a hunokat és a kazárokat egyaránt török eredetűnek tekintették és keletről vonultatták a Káspi térségbe. Sőt úgy vélték, például a kiváló tudós Thury József, hogy az Ekták—Altáj—Aranyhegyi havasoktól kiinduló törökökkel egyidőben tűntek fel a kazárok. Mint látni fogjuk, Fejér György szerint nem, mert Krisztus után a II. században egészen másutt Perzsia keleti határán tusakodtak a perzsákkal. Sok ellenkező adat idézhető a hunokról is. Csak három meglepőt lássunk ezekből. A Grúziai megtérése című grúz (georgiai) krónika a hunokat hon-ni nevükön (a *-ni* többesszámképző) a közép-kaukázusi Zonav-ból a Kur folyó medencéjében már a Krisztus előtti IV. századbeli eseményekkel együtt említi. A krónika szavai szerint ezek a hunok az elő-ázsiai Chaldeából vándoroltak át a Kaukázusba.

Ptolemaiosznál a Kr. utáni II. században Európai Szarmatia népei között a Boristhenes tájékán említettnek meg. Tyrusi Marinus (Kr. u. 80-100) Európa keleti szélén, vagyis akkori földrajzi fogalmak szerint a Don folyótól nyugatra ismerte őket.

A hun-magyar kapcsolatnak még a lehetőségét is elvitathatta az olyan érvelés, hogy a hunok keletebbre voltak, s így nem lehetett a magyarokkal közös tartózkodási helyük. Feltehetően ez okból nem tetszhetett Hunfalvynak Prokopius görög szerző 560-ban írt állítása, hogy a Maeotis partvidékén régi időktől fogva mindig hunok laktak királyok uralma alatt. Majd, hogy ezek egyikének két fia volt, Uturgur és Kuturgur,

kik apjuk halála után a birodalmat megosztották, s fiataljaik egy szarvas nyomán haladva az utat felfedezték, s a Maeotison, ezen a gázlón fegyveresen átkeltek, és a gótokra törtek. Nem érintve most a szarvas-mondát gróf Zichy Jenő kutató és híres kaukázusi, valamint távolkeleti expedíciószervező vitázó sorait lássuk:

„Hunfalvy végzetes tévedését az ő finnugor elméletével Prokopius adatának kicsinyítéséből származtatom. Ez az adat a hunokat vándorlás közti hosszabb megállapodásukban nem annyira az Urálhoz, ahol aránylag csak rövid ideig lehettek letelepedve, hanem főleg a Kaukázushoz kapcsolja Prokopius adatainak rendkívüli jelentőséget tulajdonítok. Egybehangzik Jordanes, Ammianus Marcellinus állításaival”.

E vitát az élezte ki hogy, Hunfalvy szerint Prokopius a régi és újabb időket egymással összezavarta, így az uturgurok és kuturgurok ősiségét. Az egykori történelmi felfogás máig ható és össze nem békített kettéválasztásának része van hunkapcsolatunk áldatlan tagadásában ma is.

S még miket volt képes ez a Prokopius állítani?

„A hunok akiket sabaroknak is neveznek...”

(II. *De bello Persico*, p 179, 180). Csak így egyenesen Országga négyszáz évvel későbbi császára, Bíborbanszületett Konstantin a magyarokról írta lényegében ugyanezt:

„Az egyik rész kelet felé Perzsia vidékén telepedett le, s ezeket a turkok régi nevén mostanáig sabartoi asfaloinak hívták.”

E népnév pedig, különböző megfejtési kísérletei ellenére is a Közél-Keletre irányít bennünket, még megbízható agyagtáblák régmúltbeli szövegei szerint is.

A kazárok és a kabarok nyelve

Fejér Györgynek A kazárokról című könyvéből (Pest 1851) csupán néhány alapvető megállapítást, adatot lássunk. Ezek hitelességét, forrásértékűségét ezúttal nem vizsgálom,

mintegy csupán a kívánatos és leendő kutatási irány számára említem.

„Vannak tudósok, kik a magyarokat a kazár nép egyik Megere nevű nemzetsége ivadékának hirdetik, így, legújabban Karl Fridrik Neumann”

(Völker des Südlichen Russland in ihrer geschichtlichen Entwicklung, Leipzig 1847). A Megere nemzetség újbóli említésekor Fejér: *"Megere felekezetétől"* kifejezést használ. Törzset is érthetett ezen. Sok szerzőt sorol fel, mondván, mindegyikük így származtatja népünket.

Mirkond (*Geschichte der Szeldschukischen*) perzsa íróból így idéz:

„Fehér hunok. A perzsáktól kiűzve a Kaukázus hegység napkeleti oldalánál, Ibériában telepedtek le és a Kaspi-tenger partjáiig terjedtek, melyet Kazár-tengernek neveztek el. A kazárok neve Perzsiában Gyssr volt. Kazáriát állandóan Nagy Szkitiának nevezik.”

Népük a Nestor-krónika soraiban is így bukkan fel:

„A skufoktól (oroszul szkítáktól), mégpedig a kazároktól jövének akiket bolgároknak neveznek”

A Kalevala-gyűjtő Lönnrot Elias szerint a pétervári kormányzóságban nagy számban élő finneket, csudokat az oroszok szkítának nevezik (Levél Hunfalvyhoz, 1862)

„A III. sz. végén a kappadókiai Pontosból kiköltözött őseinknek kénytelenek voltak a Vaskapun túl lakhelyet engedni”.

Csak így egyszerűen állítja ezt, mint már jeleztem. Össze-függhetnek ezzel a Derbenti Krónika e sorai?

„Kb. 260 évvel Mohamed születése előtt (Kr u 310) feltűnt mogul (Fejér mogort ír) népek egy csapata ÉNy-ra terjeszkedett és Madzsar várost alapította”.

Később Fejér:

„A mogorokkal együtt harcoltak az arabok ellen”

Ugyancsak a Derbenti Krónika:

"Egy idegen nép számos törzse, Gyssr (Karar, gazar) néven betört a Iesgek lakóhelyére, akiket a perzsák az ország délnyugati részéből, Armenián át a Kaukázus

felé úztek és tallannak neveztek”.

Chorenei Mózes szerint országuk neve Lesgistán volt, s azonos a mai Dagestánnal.

Klaproth (*Kaukasische Sprachen*, Berlin, 1814) több hun személynevet említ olyan eltérésekkel hogy Atila az Adila, Zolta, Szilta, de Uld, Ellak, Dengizik és más nevek is a hunnal egyezően hangzanak s megvannak náluk. Ezt már gróf Zichy Jenő kutatása is megerősíti. Talált itt Klaproth, Hunéb Hunzák községet, Álmos neve mint Ármus, Sarolta, mint Zarolta él közöttük. Az itteni lezgek egyik töredékét máig is avarnak nevezik. Dagesztán egyik nagy bérces vidékének Hunság a neve. A Káspitól nyugatra a Kuma folyó partján vannak Nagy-Madzsar, Kicsi-Madzsar romjai, majd két órajárásra egy tó, Madzsarszu (víz) s egy 60-80 verst hosszú, Madzsar nevű folyó is. Arméniában ismeretes volt Hunor város (Hunoracertla). Ugyan miért kellett nálunk a Hunor nevet az onogurból kifejteni? Mintha az onogur „*perszonifikálódott*” volna?

A kazár-magyar kapcsolat tényszerű megismerése a Párizsban élt s a Sorbonne-on kutató, tanító Gosztonyi Kálmán, elsősorban nyelvészeti, de történeti munkássága által is vált időszerűvé és fontossá. Úgy látja:

„A magyar nyelv a szkíta-kazar válfajú hun, avar és más nyelvek eltűnése után a (hajdani) szkíta-kazar nyelvcsalád tagjaként a maga bőségében magányosan maradt meg. Az élő nyelvek közül – nézete szerint – távolabbról mint azt hittük, hiányt pótolva mégis elsőbbsen a finn-ugor nyelveknek oldalági rokona. A magyarral egyező finnugor testrészsavak száma 11. Az ókori szumír testrésznevek ezredévek után, ami meglepő 45-en [45 esetben] egyeznek a magyar nyelv megfelelő szavaival. (Többé-kevésbé valószínűleg a szkíta, kazar holt nyelvekben is ez így volt)”.

„A török nyelvi műveltségi szavak nem török, hanem korábbi a magyart is megelőző nyelvekből ismeretesek, belőlük őstörténetet kivonni nem lehetséges”.

Fontos megállapításai:

„A szkíták nem Iránból, hanem Iránon át kerültek Kr. e 1000 táján a Kaukázuson keresztül Európába” ,

„Ami a finneket illeti, ők Moszkváig is laktak”

(Dictionnaire d'etymologie sumerienne et grammairre comparée par Colman Gabriel Gostony, Paris, 1975).

Érdekes hogy a hantik tankönyvei szerint, dél-uráli őshazájukat a IX. században hagyták el, mint mondják a türkök támadása miatt. Mostani lakóhelyükre az *Obhoz* pedig a XI. században mentek. Mint mondják törzseik egy része nyugatra költözött. Hősmondáik sziper néven gyakran szabir kardról és páncélról szólnak.

Jól megítélhető a kazár-magyar nyelv lehetséges kapcsolata a bizánci császár e közlése alapján is:

„A kabarok megtanították a turkokat a kazár nyelvre és a mai napig azt a nyelvjárást használják, de amellett bírják a turkok másik nyelvét is”.

Hunfalvy Pál ezt így értelmezi:

„Szokás e két nyelven csak két tájnyelvét (dialektust) érteni a magyarnak, ámde idegenek előtt, milyenek a magyarra nézve Konstantin és forrásai, a tájnyelvek különbsége nem tetszik föl, az idegen nem képes a németnek vagy szlávnak tájnyelveit megkülönböztetni. Konstantin két különböző nyelvről hallott volt”.

Nem tudott volna még Hunfalvy Bulcsúék és az erdélyi Gyula bizánci látogatásáról? Másként érthetetlen hogy a császár fülére bizza a különbségtevést.

Arany János (Összes Művek X. kötet, Akad K Bp 1962):

”Érdekes, amit egy görög író (Const. P.) a kozárokról feljegyzett, hogy ti ezek között belső villongás ütven ki, egy részök a magyarokhoz menekült és éppen ezért kabarnak (kóbor) neveztetett, s hogy ez a magyarokat kazár nyelvre tanította, de beszélnek úgymond a másik magyar nyelvet is. Látszik eszerint hogy a kazár nyelv csak nyelvjárásilag különbözhetett a magyartól.”

Györffy György (Krónikáink és a magyar őstörténet):

„Ha ez az értesítés (a császáré) szó szerint nm is vehető, annyit bizonyossá tesz, hogy a magyar törzsszövetség egy részében török-magyar kétnyelvűséggel számolnunk kell, és ez az informátor előtt nem volt ismeretlen. A Karoldu (»fekete menyét«) és a Saroldu

(»fehér menyét«) névpár tanúsága szerint pedig a magyarság vezető rétegének egy része a X. század második felében még bolgár-török nyelven beszélt."

A mai Andreák, Brigitták, Beáták stb. divatnevei alapján mint ítélné majd nyelvünkről az utókor? Az idézett honfoglalás kori nevek sem bizonyítanak kétnyelvűséget. Elfogadhatóbb, hogy a kabarok magyar nyelvjárást beszéltek. E mellett jöhettek Árpádekkal törökül beszélők is, például a kumánok, vagy éppen a Krim térségéből esetleg csatlakozó khorezmi zsoldosok közül. Ez azonban külön bizonyítást igényelne.

A kazar nyelvről Hunfalvy még azt is mondja

„A török szavak a kabarból kerültek a magyarba, így a kabarok nyelve a csuvas-török volt. A kazárok is ilyen nyelvűek voltak, minél fogva a csuvasok az ő maradványaik.”

Ez a csuvas összefüggés több formában is felvetődik, de általában úgy, hogy ez a török nyelvnek az úgynevezett r-ező ága, s ezt beszélték a bolgárok is. Thury József is kitér a témára, említi, hogy Rösler Róbert (különben krónikásaink nagy ellensége) a tatárokat a volt bolgárok utódainak tudja, s emiatt szerinte mindkét nép török nyelvű. Horváth e vélekedés alapján is, már kijelenti, hogy a bolgár nép tehát török nyelvű és nemzetiségű volt. Ebből pedig az is világos – mondja – hogy a hunok is török nyelvű és nemzetiségű nép voltak, mert hiszen a bolgár hun törzs. Ilyen egyszerű ez! Elegendő nyelvi adatok nélkül is, csupán spekulálni.

Mint idetartozó, különös figyelmet kell érdemeljen dr. Mészáros Gyula véleménye az úgynevezett csuvasos török nyelvről, annál is inkább mert 1906 őszétől három évig kutatta a csuvaságot, illetve az ősmagyar múlt emlékeit a helyszínen, a csuvas földön. Úgy találta, hogy

„az óbolgár elemnek feltüntetett állítólagos ótörök elemek a törökség szótári anyagával semminemű közösséget nem tartanak. Ezek a csuvasban magyar nyelvű maradványok”.

Az úgynevezett Magna Hungariából

„menekülő magyarok egy másik keleti ága baskurt

név alatt eltörökösödve, ősi személy-, család- és nemzetségeveket hagyott hátra"

– írja. Majd kijelenti –

„minden történelmi alapot nélkülöz a finnugor nyelvcsaládi csoport”. Mészáros e sorait, több fontos megállapításával egyetemben, A másfél ezer esztendő magyar nemzet című New Yorkban megjelent könyvében olvashatjuk.

Moravcsik Gyula

„bármiként értelmezik is a szöveget (a császáráét), arról tanúskodik, hogy a magyarok a kabar csatlakozás révén kétnyelvűek voltak.”.

Gosztonyi Kálmán:

„A kabarok nyelvét (glotta) Konstantin császár nyomban nyelvjárásnak minősíti (dialektos). Egyéb alig is lehetett, hiszen hozzáteszi, hogy a két félen kölcsönösen eltanulták a szólásukat a magyarokkal egyben, nyilván a császár idején. Egy emberöltő sem lett volna elég egy ősi korban egy valóban idegen nyelv eltanulására”.

Hazai munkáink a turk, türk, onogur, hunugur, ogur, ugor neveket keverve, mondhatni összevissza használják. Világos különböztetést, oknyomozó meghatározást egyedül Gosztonyinál találhatunk. E vizsgálódásában szinte kapóra jöhetett számára Theophilaktos Simokatta közlése a türk kagánnak II. Jusztinos császárhoz irt leveléről. A levél beszámol egy nagy nép, a Fekete Til (Volga) mellett lakó ogórok (a második o hosszú, ómega) súlyos vereségéről, s közülük az Uar Hunok Európába meneküléséről, így föllebbentette a fátylat egy súlyos tudományos problémát előidéző névátírásról, íme:

“1826-ban Klaproth, 1878-ban pedig Horworth és nyomukban magyar történetírók a VI. századbeli ogórok nevét a 600 évvel később, a XII. században az orosz Nestornál felbukkanó ugor, ogor, ogr – elnevezéssel egynek vették”.

Tévesen. Klaprothnak szüksége volt erre Deguignes mongol-elméletével szemben a saját kiterjesztett finnugor elmélete

támogatására. Magyar történészek és nyelvészek pedig a magyar nép és nyelve származtatására egy elképzelt „*ugor előnép*” török leigázását kívánták valahol felmutatni. Maga a leigázási „*ötlet*” különben a szentpétervári Ariszt Kunyik orosz akadémikushoz is vezet, aki szerint az ugor eredetű magyarok a török érintkezés által lettek lovas nemzetté. Legalábbis ebben Kunyikra hivatkozik Hunfalvy

Különös, miként igyekszik hiteltelenné tenni az ogór nevű nép meglétét a turkológus felfogást képviselő Vámbéry. Miközben a nevet rosszul is idézi (jóllehet az ő idejében Nagy Géza és Munkácsy Bernát pontosan szól a névről, ezt írja:

„»Theophilactos Simokatta« valami ogur (igy) népről szól. mely a Til (Itil, a Volga) mellett lakik és a turkoktól legyőzetett. Azonban ilyen határozatlan és bizonytalan adatokat, nézetünk szerint, nem szabad tudományos elmélet bebizonyítására elfogadnunk”.

A hideg égövi ugorok nem lehettek azonosak a Kaukázus felett lakó ogórokkal – mondja Gosztonyi, és nem győzi hangsúlyozni, hogy a kaukázusi „*unugur*” helyett az „*onogur*” elnevezés törökösítő, önkényes olvasat, különösen hogy az unugur tíz ugort jelentene. A korabeli forrásokból ilyen olvasat és jelentés nem olvasható ki.

Ha már Padányi „*asszír*” eredetű fogalmait, szavait említettük, s olyanként, amelyekről tudomást sem vesz a magyar történetírás, Gosztonyinak is van megszívlelendő névfejtése. Ő úgy látja, hogy UGUR szumír jelentése kard. Az „*unum, un*” a lakóhely szumír szavának felel meg. UN+UGUR betű szerint mása az unugurnak. Jelentése „*(lakó-)hely+kard*”. Ahány ember, annyi kard: „*helye a kardnak*”, harcosok lakóhelye. Az ungar-us, hungar-us stb. név csak az „*unugur*”-ból eredhet. Az onogur ellenkezik a felismeréssel, hogy a kazarok nem voltak törökök és magyar águknak sem volt igazi török néppel döntő kapcsolata.

Még a törzsnevekről „*utri-gur 'nap(-fényes)kard'*”, *kut-ri+gur 'hasító, vágó'*, *'keresztbe kard'*, *sar-a-gur 'kertje vagy összessége kardoknak'* " Még annyit „*unug, a szumír Uruk városnak igazi szumír neve*"

Közelebb jöve a kazár-magyar nyelv nyomainak felderítésében, feltétlenül említeni kelt Hatvani Turkoly Sámuel 1724-ben és 1725-ben Asztrahánból írott leveleit. Az időben ő katonaként ismerhette meg Oroszország déli területeit

„Most Krímben a tatár Chán protekciója alatt hét magyar faluk vannak, melyekben magyarul beszélnek – állítja –. Én azon hét falukban voltam is, olyan ország pedig, ahol magyarul beszélnének, több nincsen a mi Magyarországunknál”.

Tudósítását még csak úgy értékelték, hogy ezek a magyarul beszélők kazárok lehettek. Frähn szól is a menekülésükről *„némelyek közülük a Kokas hegy zugaiba vonultak”*

A titokzatos magyarok

A kazár és magyar nép kapcsolatának szemmel látható különösségére több külföldi tudós is felfigyelt már Macartney szerint

„figyelemre méltó tény, hogy ennek az egész időszaknak – kb a VII század közepétől a IX század végéig, ameddig a két nép együtt lehetett –, ellentétben a térség jelenségeivel, nincs feljegyzés, akár csak egyetlen fegyveres ütközésről is a kazárok és a magyarok között. Míg mindegyikük háborúba keveredett, bonyolódott, közvetlen vagy távolabbi szomszédaival. Majd tovább eredetük és korai vándorlásuk már régóta zavarba ejtette a tudósokat... a finnek rokonaik... eredetileg nincsenek rokonságban a sztyeppék szláv és türk népeivel, amelyek közé kerültek. Egy etnikai kuriózum a magyarság, és az is maradt mind a mai napig”.

Marqualtot (*Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge*, Leipzig, 1903) a mindkét népre illesztett turk név foglalkoztatta. A kazárokat – úgy tudja –765-ben nevezik utoljára turknak a bizánciak, a magyarokat először 839-ben vagy 840-ben. E szót szerinte az alánoktól kölcsönözhatték.

Jó megfigyelése: itt a magyarok saját nevét kell érteni, nem pedig olyan általános megnevezést, mint szemitát a zsidókra, latint a spanyolra stb. Erősíti e felismerést Konstantin császár, aki a kabarokkal, besenyőkkel együtt említve őket, csak rájuk mondja, hogy turkok.

Miért teszi ezt, ha a besenyők, a kabarok, kazárok törökök volnának? Illetve, rájuk ezt inkább rámondhatta volna, mint a magyarokra?

Turcea [turca] népet időszámításunk kezdetekor Plinius említ szarmata népek között, s ugyanígy Pomponius Mela.

Ephesusi János egyháztörténetében egy monda szól arról, hogy az iráni hegyekből három testvér 30 ezer szkitával Alánia területére érkezett az 500-as évek végén. Két testvért, Kazarigot és Bulgarioszt megnevezik A harmadikat nem. Viszont hogy a monda szerint a Turk elnevezésű kapun jöttek át, Marquart úgy véli, ez lehetett, vagyis e turk szó a harmadik testvérnek, a magyarnak a neve. A három népnek ezt az együtt említését s egyben testvérként is szólva róluk, nyelvi tudósítások erősíteni látszanak Gosztonyi Kálmán érintett nyelvrokon-sági, azonos nyelvi magyarázatához, állításaihoz kétségtelen alapot szolgáltatnak Ilyen arab tudósításokra gondolhatunk Ibn-Fadlan

„A kazárok nyelve a török és a perzsa nyelvtől különbözik, és egyetlen nép nyelvével sincs neki bármi közössége.” – „A kazárok a törökökhöz nem hasonlítanak.” –

Ibn-Haukal

„Az (igazi) kazárok nyelve a török és a perzsa nyelvtől merőben különbözik: az (ó-) bolgárok nyelve hasonló a kazárok nyelvéhez; a bartas nép más nyelvvel él, mely különbözik az oroszok nyelve és a kazárok nyelvétől”.

Abual-Cassin

„A bolgárok ugyanazt a nyelvet beszélik, mint a kazárok. A bartasok nyelve tőle különbözik”

(A bartas nép egyébként Horworth szerint is azonos a mai finnugor mordvin néppel).

E tudósítások első forrása Ibn-Fadlan, Muktadir Billah kalifa tanúsága, aki a Hagira 309 évében (921-ben) kazar földön, a kazar kagán Volga menti hűbéresénél, a bolgár királynál és a khovarezmiai törököknél járt.

A kazárokat már nem kérdezhetjük meg, bolgár véleményyt pedig nem ismerünk. Továbbításuk helyett viszont történeti munkáink, könyveink és tanulmányaink általában hallgatnak

Egy új szempontú kicsinyítőnk és befektetőnk

Ily sors jutott volna osztályrészül Arthur Koestler A tizenharmadik törzs, alcímében a Kazár birodalom és öröksége című könyvének is? Tény, hogy nem kapott szükséges visszhangot, s ami furcsább és elszomorítóbb is, magyar szemléletű és érdekű hozzászólást sem. Mivel írása a témánkba vág, szólasra kényszerít bennünket. Fordítása 1990-ben jelent meg Budapesten. Tudományosan nem különösebben értékes könyv, amit mi ez ideig elmondtunk a kazárokról, az historíailag messzebbre látó, visszaféle az időben természetesen, és számunkra lényegesebb megállapításokat is tartalmaz.

Koestler könyvének legjellemzőbb indítéka és vonása az öröm, szinte az elragadtatás, hogy egy olyan jelentős birodalom, mint a kazár, zsidó vezetésű lehetett. Az viszont, hogy a szerző Budapesten született, s emiatt közösséget érezne velünk, sajnos nem tapasztalható a munkájában. Sőt, ellenkezőleg, amit persze ilyenféle idézetekkel igazolhatunk

„A magyarok hét hordából állottak”

Nézzük tovább:

„Értesülünk Szt. Cirillnek, a szlávok apostolának féltelmes találkozásáról egy magyar hordával Kazáriába vezető útján, 860-ban”

„Gyakran voltak távol, kirabolva messzi országokat. Ezt a kockázatos szokást megengedhették maguknak mindaddig, amíg csak kazár hűbéruraik és békés szlávok voltak közvetlen szomszédaik”.

„A kazárok királyt adtak nekik, aki megalapította az első magyar dinasztiát. Néhány kazár törzs csatlakozott a magyarokhoz, és mélyrehatóan átformálta etnikai jellegüket”

„Bizonyos jelek szerint a szakadár kabar törzsek között, amelyek de facto átvették a magyar törzsek vezetését, voltak zsidók, vagy a judaizáló vallás hívei. Talán éppen a karaita, fundamentalista szekta hívei voltak”.

Vasziljev orosz szerzőre hivatkozva az amerikai Dunlopot így idézi

„A X. században a magyar Taksony vezér ismeretlen számú kazárt hívott meg, hogy' birtokán telepedjenek le. Igen valószínű, hogy a bevándorlók között meglehetősen számban kazár zsidók is voltak. Feltételezhetjük, hogy mind a kabarok, mind pedig a későbbi bevándorlók magukkal hozták hírneves kézműves mestereiket, és ezek tanították meg a magyarokat művészetükre”

„A kabar-kazárokat mint egyes arany- és ezüstműveseket ismerték Az eredetileg primitívebb magyarok ezt a jártasságot csak új hazájukban sajátították el tőlük”.

Egy helyütt minden átmenet nélkül László Gyuláról megjegyzi *„történelmi magyarázatait óvatossággal kell kezelni”* Ugyan ki sugallhatta ezt neki, s éppen a leginkább magyar szemléletű tudósunkról?

A Szent István ellenében lázadó Gyuláról, szerinte *„mint vární lehet, kazár volt”* *„Büszke a hitéhez, és visszautasította, hogy keresztény legyen”* –úgymond.

Külön-külön nem is reagálva az idézetekre, annyit mindenképpen mondani kell, hogy a szovjet Altamonov, az amerikai Dunlop és a magyar Zakar András szerint zsidó államcsíny zajlott le Kazáriában. Először, a 700-as évek végén, inkább csak egy úgynevezett zsidózó szekta került földre, akik nem a Talmud alapján állottak még. S éppen a IX. századi tényleges hatalomátvétel okozhatta a polgárháborút és az ügy-

nevezett kabaroknak a kiválását. Emiatt nem is valószínű, hogy zsidó vallásúak lettek volna közöttük.

Tudni való, hogy a karaita szekta a babiloni-perzsa exilium körében fejlődött ki. Később iszlám áramlatok is befolyásolták Első vezetőik általában mohamedán példákat követtek. Még érdekesebb és különös adat, hogy a zsidó elemet a Kaukázusban – fajlilag már jóformán nem ill. csak vallásilag – Szamária lakóinak egy ideszakadt része képviselte. A Krimben is nagy számban élő szamaritánusok lehetséges kutatás elképesztő távlatokat nyithat közel-keleti vizsgálódásokhoz is. Hírek szerint e népcsoportot Nagy Sándor egy prefektusának a megölése miatt költöztették át a Kaukázusba, és makedónokat telepítettek közéjük. Gyóni Mátyás, illetve Rosenbaum Manó írása igazíthat el e téren. Még annyit hogy Szabriél-Obádja kazár udvarának talmudista zsidóvá tétele 863-ra tehető. Ez időben megy az erőszakos térítés miatt panaszos küldöttség III. Michael bizánci császárhoz, missziós segítséget kérve.

Egyébként Magyarország még ma is fennáll. a nagy birodalmú Kazáriát pedig már a X. században megdöntötték. Oka az is lehet hogy elsősorban mohamedán zsoldos katonákra támaszkodtak a vezetőik, s nem is maradt a birodalomban a magyarok kiválása után csak 10-12 ezer mohamedán zsoldos és feltehetően 10 ezer barszil katona.

Arab tudósítások szerint viszont a magyarok, míg Levédiában laktak, 20 ezer katonával vonultak ki. Egyáltalán nem lehettek hát alárendelt, jelentéktelen szerepűek a kazárok mellett. Az pedig egyszerűen téves adat, hogy Taksony idejében kazárok jöttek volna be. Ezek bolgárok voltak.

A Cirill-legenda szerint a magyarok vezetője csókkal búcsúzott az apostoltól. Miért hát Koestler megbélyegző szavai? A kabarok csupán katonai segéd nép voltak a magyarok mellett Ezért is volt a bolgár hadjáratban például Levente, Árpád-házi herceg a vezetőjük.

A két nép illetve a kabarok és a magyarok közötti műveltségi és egyéb értékkülönbség teljességgel alaptalan dicsekvés. Mi szüksége volt erre a szerzőnek? Az ember nem tud szabadulni attól a gondolattól, hogy e mű állításai és szelleme szerint

itt nem is a magyarok foglaltok országot, ők csak az alárendelt segéd nép lehettek. Ugyan, Koestler úr!

Dentumagyaría

Pusztán a tisztességadás okából is említést kell tenni végezetül Padányi Viktor elgondolásáról. Ő a szabír és az onogur népcsoportok szövetségéből, vérszerződéséből eredeztette és látta a honfoglalás népét.

Abban feltétlenül igaza van, amit al-Tabari is állít, hogy amikor a Kaukázustól délre, Al-Laksz környékén harcok voltak az arabokkal, valóságos karavánok, 50 ezer főre tehető népcsoportok vonultok északra menekülésszerűen, s az is elfogadható, valószínű is hogy Dentumagyariát ezek a menekülők alapították. A magyar történettudomány adós még a mély főhajtással azért, hogy bizánci és arab források nyomán fellelte Padányi Upas ibn Modar, Magyar nembéli Upos személyét. Végre egy adat, egy személy, egy konkrét hely a Lebédia előtti magyar történelemből. Mint tudjuk, az arab Marwan hadseregével áll szemben 737 és 740 között ez a szabír felkelő csoport. Végre magyar történész is felfigyel a szabír jelenlétre. Yazid ibn-Usaydnak, Arménia helytartójává való kinevezése idején, a 700-as évek közepén. A kalifa parancsára kazár hercegnőt is vesz feleségül. Mindenesetre a császár által említett régi nevű, szabír nevű turkok, magyarok már ez időben is ott vannak délen, tehát az elszakadás sem a IX. században történhetett. Ezt eddig csak Marquart *Streifzüge*-jéből tudtuk.

Padányi koncepciója, hogy a szabírok, Dentumagyaría népe eleve függetlenek és önállóak voltak a kazárok mellett, nem vonható kétségbe, hiszen szabíron a régi néven nevezett népet értjük, s a kazárok melletti szerepükön, helyzetükön sem érthetünk mást, mint ami tanulmányunk álltásaiban, elemzéseiben benne volt, s a magyarok eszerint sem voltak alárendelt helyzetben!

Padányinak is megvan a nyelvi alátámasztása, a Mezopotámiából, a dél-kaukázusi térségből hozott szkítának mondható nyelv, mint a szabír nevű nép anyanyelve. Teljes pontosan ezt

ő így fogalmazza

„A magyar nyelv egész szerkezete és ősi szókincsének egész széles alapja dél-kaukázusi szumír”

Egybehangzóan erősítheti e nézetet a főként Gosztonyi által képviselt tudomány, hogy szkíta-magyar nyelvű nép él ma a Kárpát-medencében. Aminthogy a középkorban általánosan, szkíta nyelvnek tartották és írták nyelvünket. Nem ellenkezik ezzel a história sem. Utóvégre a történelem szintjére birodalomszervezőként eljutott kazárok a szabirokkal ekkor ők alkották a kazár törzsszövetség magvát és hunugorokkal voltak együtt, s hogy névadóként melyik képviselte az új egységet, ez a vezető csoportok döntésén múlhatott.

A szkíta-, hun-féle népek nyelvére, illetve együvé tartozásukra igen mérvadó forrásaink vannak, íme Strabon:

„Aria kiterjedt Médiának és Perzsiának egy részére, úgy szinte Bactriának és Sogdiának déli részére, és az itt lakók mindnyájan egy nyelvet beszéltek, csak kevés különbséggel”

(A görögök Áriát nevezték Médiának)

Nagy Sándor így figyelmezteti katonáit

„A sogdok, dahák, szakák, masszagéták saját joghatóságuk alatt vannak együtt, de ha a mi hátunkat látják, akkor üldöznek bennünket, azok ugyanis egy nemzethez tartoznak”

Padányihoz hasonlóan, ha nem is hozzá fogható szuverenitással és szinten, s vele korántsem ellentétben e tanulmányunk is célja a magyar régmúlt, a magyar őstörténet feltárása, megismerése és megismertetése. E törekvéseimben szorosan kapcsolódtam az eddigi hazai álláspontokhoz, nehogy egy mérőben más és az eddigiektől független, s ily módon kevésbé hasznosítható eredményhez jussak.

1994

A rovásírásról⁷

Egy kiállítás megnyitójára

Tisztelt Vendégek! Hölgyeim és Uraim!

Önök itt, most, e kiállítás megtekintésekor nem csupán ritka ismereteket szerezhetnek, de egyben az ősi magyar írás meglétének tanúivá is válhatnak. Ez pedig már önmagában is nagy dolog, ha tudunk arról, hogy az elmúlt évszázadokban sok hitetlenséget árasztó hang, még gyűlölködően ellenséges vélemény is tagadta régi rovásjeleink magyar valódiságát. De ha ez nem is így lett volna, az a pusztá tény, hogy napjainkban sem közkinccs még a létezése, az ismertsége, akár kivételes alkalomnak is tekinthetjük az előttünk lévő gazdag bizonyítékaival való szembesülésünket

Tárgyi tényei egyben régi történelmünk, népi-nemzeti múltunk egy-egy darabját villanthatják elénk. Még elnevezései, megnevezései is, mert különböző nevekkal illeték szkítiai, hun-szkíta, magyar, szkíta-magyar, hun-székely, székely írásnak mondták. Székelynek tekintése nem feltétlenül jelenti azt, hogy nem az egész magyar nyelvterület írása lett, lehetett volna a régmúlt időkben, hiszen a mindenkori közös nyelv, bizonyára a vallás, a szertartások és szokások mellett, közös műveltségünk egészében; írásnak is ott kellett lennie. Nem mond ennek ellent az a tény, hogy a leghosszabb ideig, egészen az utóbbi évszázadokig már csak a székelység használta.

Aminthogy tanúság erre többek között Bécsi Képes Krónikánk szava is:

⁷ A rovásírásról- (Kéziratban) 1995 szeptember 15-én tartotta ezt a megnyitó beszédet az újkigyósi Ipolyi Arnold Főiskolán, Forrai Sándor barátjának rovásírás-kiállításán. A gyűjtemény a Második magyar rovás írás anyaga, 1985-ből 120 kép és ábra, összehasonlító írástörténeti táblák Forrai Sándor gyűjtésében és magyarázataival.

"Ezek a székelyek, kik a szkítiai betűket még el nem felejtették, azokat nem ténna és papír segítségével, hanem pálcákra metszés mesterségével, rovás módjára használják"

Szinte ilyenként vélekedik Benczédi Székely István is az I 559-ben Krakóban megjelent krónikája „*Ez világnak jeles dolgairól*”, amint így szól:

"A Székelyek még most is különböznek a többi magyaroktól törvényekkel és írásokkal, kik hunniabeli módra székely bőttüvel élnek mind napiglan."

Szolgálnak persze híradások az ország más részéből felbukkanó ősi írásbeli emlékeinkről is Komáromi Csipkés György debreceni ősi betűkkel írott könyvet említ A gályarabságot is megélt protestáns lelkész, Otrokócsi Fóris Ferenc arról tudósít, hogy egy velencei barátjától kapott ősi betűk Magyarország nyugati részéből származtak Ilyesféle emléket a jászoknak is tulajdonítottak. Ez magyarai testvérnepeink közös használatára utal.

A rovást magát – igen találóan – az 1645-ben Gyulafehérvárott megjelent Magyar Grammatikácskájában "*igaz magyar betűknek*" nevezi Geleji Katona István. Minden biztonnyal azért is, mert a latin ábécében tizenkét hangunknak nincsen jele, nincs betűje. Ezzel szemben harminckét rovásjelünk valamennyi hangunkat visszaadja. Ezzel magával is bizonyítja sajátunkénti nekünk valóságát.

Jól tudta ezt Telegdi János, ezért is vállalkozhatott *Rudimentájának, Tankönyv, Kísérlet* című könyvének az 1598-as esztendőben Leydenben való kiadására; mint maga is vallja, a magyar rovás írás újra való elterjesztése végett.

Hallgassák meg, kérem, volt tanárának, Baranyai Decsi Jánosnak Székelyvásárhelyről (a mai Marosvásárhely) a *Rudimenta* megjelenési évének, 1598-nak a tavaszán hozzá intézett sorait:

„A minap nekem átnyújtott szkíta ábécét méltónak tartom arra, hogy ne csak a mi népünk, hanem a külföldi nemzetek is megismerjék. Azt látjuk, csak igen kevés, egyébként műveltség és hatalom tekintetében kiváló nemzet van, amely saját betűivel tolmá-

csolhatná nyelvét".

Írásunk jellemzése is tudatos nála „*minden egyéb betűknél tökéletesebben fejezik ki beszédhangjainkat, és végül könnyebben is sajátíthatók el*” – ítéljk meg, pusztán műveltségünk gyarapítása érdekében, nem érvényesek-e ma is Baranyai Decsi János most következő sorai?

„Ezen betűket nemcsak arra tartom érdemesnek, hogy minden iskolában tanítsák és a gyermekekbe csepegtessék, hanem arra is, hogy minden rendű honfitársaink, gyermekek, öregek, férfiak, asszonyok, nemesek és parasztok, egyszóval mindazok, kik azt akarják, hogy magyarnak neveztesse, tanulják meg. Dicsérem szándékomat, hogy a szkíta nyelv ezen elemeit összegyűjtöttem és a tanulni szándékozók részére közzé akarod tenni”.

Mennyire ma is figyelmet keltő hang!

Egyébként véletlenül se gondolják, hogy a szkíta nyelv és írás szinte állandósuló említése csupán hiedelmes szóhasználat volna régi írásunk megnevezésében. Priscos rétor 449-ben Atilla udvarában járván, sok más mellett így tudósít:

„Lányok feltárt karokkal jöttek Atilla elé és tiszteletre szkíta verseket énekeltek” Vagy *”Beesteledvén és elvégezvén az étkezést, két szkíta férfiú jelent meg Atilla előtt, és annak győzelmeiről és hadi dolgokról általuk készített verseket mondtak”.*

Vigyázzunk, ha nyelvről van szó, a megnevezése csak konkrét szokott lenni.

A magyar rovásírásról 1889-ben úttörőnek számító és kiváló értékű könyvet író Fischer Antal Károly Priscos beszámolójában az írás említésénél figyelt fel arra, hogy Atilla felolvashatta a követek előtt a keletrómaiakhoz szokott hunok neveit. *”Vajon, a csak felényi görög vagy latin ábc-vel le lehetett volna-e írni a hun neveket?”* jegyzé meg Fischer Károly.

Ugyanezt kérdezhetném én is az Arrán püspöke által a szabír-magyarok örményföldi Udi tartományában Kr.u. 550-ben hun nyelvre lefordított Biblia, vajon nem ugyancsak hun-szkíta írással fordítódott?

Menander protektor – aki igencsak hiteles tudósítónak számít, mivelhogy masszagéta, azaz hun származású – a turkoknál volt követségben, leírja a tűziszteleti szertartásukon való átesésüket. Poggyászaik átfüstölésekor a turkok „szkíta nyelven valami barbár igéket mormoltak” – állítja. Uralkodójuk – Disabul nevű – szkíta írású és nyelvű levelet küldött Jusztinosz császárukhoz. Tehát a turkoknál is, kiknek nevét ránk is mondták, a hun-szkíta írás volt használatban.

S ha Telegdi János magyar XVI századát nézzük, jóllehet a magyar nyelvű ígéhirdetés és biblia-fordítás áttörte az addigi latin nyelvi falat, még nem küszöbölte ki a latin ábécé hiányosságait. Jó példa erre az eredeti Vizsolyi Biblia szövege. Bizony, mai szemmel tanulni kell az olvasását.

Persze, már az akkori nyomtatott magyar betű is cáfolja Mátyás olasz tudósának, Galeottónak Telegdi előtt mintegy száz évvel írott eme sorait, illetve közlésének magyarázatkénti indoklását:

„A XV. század végén az egész kereszténységben csak Magyarország ír egyedül latinul, minthogy a pontozásnak legkisebb változtatása és különbsége megváltoztatja a kifejezés értelmét”.

Bevezető soraimnál sokkal többet mond majd önöknek ez a nagyszerű kiállítás, Forrai Sándor rovásszakértőnk, tudós mesterünk munkásságának gyümölcseként.

A sok beszédes bizonyíték között külön felhívom figyelmüket az úgynevezett Konstantinápolyi rovás emlékre. Azért is teszem ezt, mert a türk Orchoni felirat megfejtőjének, a híres dán Thomsennek az első olvasatában vált ismertté – magyarul is tudott Thomsen –, s így valójában neki köszönhetjük, az ő kétségtelen nemzetközi tekintélyének, hogy e becses írás emlékünk nem a germán rúnák, hanem az ótörök rendszerű rovásjegyek listájára került, így ezzel hivatalosan is elismerték a magyarság eredeti, őshazabeli írásrendszerét. Jóllehet ez – éppen Forrai Sándor szak véleménye szerint - a főníciai csoporttal 50, az etruszkkal 43,4, s magával a türkkal csak 28,9%-ban egyezik. Szám rovásunkban viszont az etruszkkal való arány a legnagyobb 50%-os.

Ezeket az összefüggéseket a közöttük legilletékesebbtől, Forrai Sándortól hallhatják majd. Tőle, aki e kiállítási anyag egy részével állította össze és rendezte meg az első hazai bemutatót, még 1976-ban, hogy ezt kövesse a már teljesebb gödöllői kiállítási anyaga 1985-ből, nagy érdeklődésű országos vándorútjaival megtetézve, mígnem a tavalyi esztendőben végleges gazdájához, a Lakitelek Alapítványhoz került ajándékozás formájában. Önök most ebből az összeállításból tájékozódhatnak, s bizonyára tanulhatnak is.

A nagyszerű Forrai Sándor irodalmi munkásságáról bizonyára ő maga szól majd. Az én tisztem talán ebben az lehet, hogy bámulatra méltónak nevezhessem, különösen azok után, hogy sikeresnek nem mondható műtétek következtében a hatvanas évek végén a jobb szemén, a következő évtized utolsó harmadában már a balon is megszűnt számára menthetetlenül a világ dolgainak szemmel kíséresi lehetősége.

Tisztelt Hallgatóság! Ha szabad azt mondanom, én azzal büszkélkedhetem itt, s éppen itt, az Önök népőiskoláján, hogy húsz évvel ezelőtt megjelent történelmi munkámat Ipolyi Arnold e sorával indítottam:

"Ezen munka csak kévékbe kötözése a böngészett kálászoknak".

Ezúttal is kiállításuk ajánlásaként szólaltassam meg ismét öt ezekkel a nagyon ideillő szavaival:

"Az a nemzet, amelyik emlékeit veszni hagyja, az a saját síremlékét készíti, és az vesztesége az egész emberiségnek".

1995

A magyarok jelenléte a dél-kaukázusi térségben⁸

Tisztelt Hallgatóság!

Egyetértek Ligeti Lajossal, aki azt mondja, hogy minden népnek csak egy őshazája lehet. De ha másutt is fellelhető, azt szálláshelynek kell tekinteni, nem őshazának. Én sem úgy kívánok itt beszélni, hogy kijelenthetném, hogy a magyar őshazáról beszélek. De mivel azt tapasztaljuk napjainkban erőteljesen, de körülbelül ebben a században, hogy a Kaukázustól délre való magyar tartózkodásról sem mint szállásterületről, sem mint őshazáról valójában nem történik említés idehaza, én úgy gondoltam, hogy a tavalyi előadásomat és egy e témában megjelent tanulmányomat is folytatva, részletesebben is próbálok beletekinteni a Kaukázustól délre lévő magyar tartózkodási lehetőségekbe. Természetesen egyáltalán nem járok új úton, mert ha csak Padányi Viktornak a Dentumagyarica című könyvére gondolunk, amelyikben ő használja ezt a fogalmat, hogy dél-kaukázusi terület magyar összefüggésben, és emiatt maradtam meg én is ebben, mert beszélhetnék Elő-Ázsiáról, beszélhetnék Kis-Ázsiáról, beszélhetnék a Folyamközről, a mezopotámiai térségről, de nem teszem ezt, holott a nyomok ott is kiválóan fellelhetők, amint majd tanúsítani szeretném A dél-Kaukázust mondom én is vizsgálódási területnek, ezért is most a beszédemnek a címe, hogy Régmúltunk nyomai a dél-kaukázusi térségben.

Nem tudhatom, hogy a jelenlévők mennyire ismerik jelentős mai történészeinket. Györffy Györgyöt kell mindenképp említeni, Róna-Tas Andrást, Kristó Gyulát, a régi nagy öregek közül Váczy Pétert, Czeglédy Károlyt, aki most már nemigen publikál, de elsősorú tanulmányai vannak. Akkor mindenképpen Németh Gyulát, aki ugyan már nem él, a hetvenes

⁸ Régmúltunk nyomai a dél-kaukázusi térségben

években halt meg, de ötven esztendeig tanította a magyar őstörténelmet és turkológiát az egyetemen, ami egy példátlanul gazdag és hosszú tanári idő és pálya Kellene említeni Erdélyi István régészt, újabban azért is különösképpen, mert gazdagon publikál, Kiszely Istvánt De vannak külföldön is elsőrangú magyarok, még a körünkben is tisztelhetünk, Érdy Miklós, aki mint hallottam, meg is tartotta az előadását. A hazaiaknál Bárdi László egyedülálló a kínai műveltségével. Említeni fogok ezekből a nevek közül, azért is neveztem meg néhány történészt, hogy tudni lehessen, hogy tulajdonképpen kik ezek, ha nem teszem melléje, hogy történész.

Mindenekelőtt [19]92-ben a parlamenti könyvtárban búvárokodtam, és levettem a Magyar Tudomány májusi számát a polcra, s az 513 oldalon találtam Györffynek egy rövidebb írását, ebből szeretnék idézni, mintegy jellegként ehhez a mai beszélgetéshez.

„Napjainkban, amikor közeleg a Honfoglalás 1100 évfordulója, szükséges, hogy a több mint száz éve összegyűjtött forrásanyagot keletkezésük és hitelük szempontjából vegyük vizsgálat alá”.

Akik itt ma előadnak, minden bizonnyal anélkül, hogy erről a nemes készülődésről hallottak vagy tudtak volna, ezt mívelik. Még kiírtam egy-két mondatot ebből a tanulmányból. És hogy most elolvastam és előszedtem a papírjaim közül, valami olyasmit éreztem, hogy ez ma hivatalos politikai álláspontnak is megfelel.

„A szomszéd országbeliek számára a magyar honfoglalás csak mint az őseik által lakott földön saját fejlődésüket megzavart mozzanat jelentkezik. A forrásokból csak azt fogadják el, ami ezt a képet igazolni látszik, már csak azért is, mert saját közvéleményük elvárása erre kötelezi őket, úgy, amint Magyarországon a múlt század közepéig a hun-magyar azonosság tétele kötelező dogma volt”.

Bocsánat, Bakay Kornél nevét nem említettem. Nem tudom, hogy itt van-e, de hát ugye, most különösképpen említeni kell őt, az írásai, nagyszerű publikációi alapján.

Figyelik ezt a mondatot a végén? Hogy „*saját közvéleményük elvárása erre kötelezi őket*”. Ez azt jelenti, hogy itt is elejti. Erről fogunk beszélni holnap, ott inkább alkalom lesz róla.

A dél-kaukázusi jelenlétről elsősorban és mindenekelőtt a magyar krónikák alapján és főként Kézai Simon alapján kell beszélünk, és történészeinknek kell vizsgáldniok. Azt mondja Kézai, hogy az özönvíz után – különben azt a mód-szert követem, hogy a nagyon fontos mondanivalót, amik idézetszámba mennek, és szó szerint kell őket közreadni, olvasni fogom. És közben kiegészítem a saját szavaimmal.

...azt mondja Kézai

„Az özönvíz után a 201. esztendőben a Jáfet magvából eredt Menrót óriás. Tanaria minden atyjafiaival a múlt veszedelemre gondolva toronyt kezdé építeni, hogyha az özönvíz ismét találna jönni, a toronyba menekülve a bosszuló ítéletet elkerülhessék. Azonban az Isteni titkos akarát végzése, melynek emberi értelem ellent nem bír állani, úgy megváltoztatta és összezavarta nyelvöket, hogy miután rokonát nem érthette, végre különböző tájakra méne, melyet ez időben Perzsia tartományának neveznek, és ott nejtől, Enethől két fiat nemze. Hunort tudniillik és Mogort, kiktől a hunok vagy magyarok származtak De mivel Menrót óriásnak Enethen kívül mint tudjuk, több neje is volt, kiktől Hunoron és Mogoron kívül több fiakat és leányokat is nemzett, ezen fiai és maradékaik Perzsia tartományát lakják, termetre és színre hasonlítanak a hunokhoz, csakhogy kissé különböznek a beszédben. S minthogy Hunor és Mogor elsőszülöttek valának, atyjuktól megválva külön sátrakba szállnak vala”

Kézai után ezt minden krónikánk átvette. Sok krónikánk van, beszélni fogunk róluk. Ez kötelez, hogy ennek utánanézzünk. Mivel a hun kapcsolatot teljességgel elveti a mai történettudomány, e tekintetben Kézaira sem vet figyelmet. Érdekes, Czeglédy Károly három nagy őstörténeti korszakot állapít meg ebben az évezredben.

Az első tartott 1236-ig, ugye, ez Julianus barát visszatérése, a Magna Hungaria felfedezése; a következő tartott egészen 1458-ig, amikor Aeneas Silvius beszél a magyarokról északon, mondjuk úgy, hogy a finnugoristák által Jügrriának tartott területen, a következő korszak pedig 1739-ig, amikor a nagy őstörténeti felfedezések korszaka jön, többek között ugye, közreadják Anonymust, akinek a krónikája Bécsben volt, és csak 1928-ban került valójában haza. De a nemzetközi tudósvilág már számon tartotta a XVIII. században. Ezért volt, hogy Schlözer annyira vitatkozott, olyan elszántan és lebecsmérlő hangon vitatkozott Anonymusszal.

Az első korszakot az 1236-ig tartó időszaknak minősíti, amikor a hazai krónikák is és a külföldek is a szkíta—hun—magyar rokonságban és népláncolatban gondolkodtak. Ennek a megállapításnak az a nagy bibije. Hogy a hun történet 1280-82-ben íródott, illetve ha Ákos mesternek tulajdonítjuk az első hun krónikát, az pedig 1272. Legalább tíz évvel Anonymus előtt!

Nimródról, akiről itt Kézai beszél, nagyon tiszteletreméltóan és tudósi mélységgel és a külföldi irodalomnak kiváló ismeretével írnak és beszélnek többen. Én most két személytől fogok idézni: Szerényi Imrétől, ő egy papi ember, és Oláh Imrétől, aki Los Angelesben lakik, mert van még egy Oláh Imre Chicagóban, aki meg rovásírással foglalkozik. Tehát ez a Los Angeles-i barátunk, akit idézek. Ez azért fontos, mert a nemzetközi irodalom alapján történelmileg állapítják meg Nimródnak a szerepét és a helyét. Hogy a Bibliában hogy szerepel, ezt majd idézni fogom, amikor a témánkban odaérünk.

Szerényi Imre összegyűjtötte Nimród származásáról az adatokat. Azt írja:

„Született Kasurban, Etiópiában – több Etiópia van, figyeljünk! –, a Kelet-Indiával határos Sápok földje, Arábia Vörös-tenger parti melléke és Perzsiának Suziána vagy Elan tartománya, a mai Kuzihsztán A kis Bak-pataknál nevelkedett”

Oláh Imre hivatkozásai is a katolikus bibliai enciklopédia 780 oldaláról valók.

"Felderítették, hogy a vízözön után Nimród alapította

a nagy birodalmat, beleértve Sinaiföld minden városát Ur, Borsippa, Tur, Turán, Arad, Arpadu, Emes, Porospuli, Ereh, Bábel, Sur, Bor, Fur, Tokar, Resenninive"

(Ez a Künei von Paralleli *Old Testamentben* van New York-i kiadás, 1926). Előkerültek Nimród nemzetségének királyi táblái is, ahol húsz nevet olvashatunk Rawlinson közölte a fontos történelmi leletet, amit 35 stb. sorában olvashatunk Nimród törzsei, köztük Uri-Unne, Matari-Bél egymás mellett. Tehát hogy hogy van ez áttéve, biztos, hogy nincs magyarítva, mert ez elég világos a nemzetközi irodalomban is, akár arab a forrás, akár héber, akár más Tehát hun-magyar tulajdonság megtalálható. Fel fogom olvasni Padányinak a könyvéből, hogy hogyan vették át az *m* betűvel kezdődő és magyarnak tekinthető népeveket a különböző nyelvek, a latin, a görög stb.

"Húsz tartománya volt. A húsz tartomány fejedelmei a Fekete-tenger, az Indiai-óceán és Eritrea, Szudán területén uralkodtak"

A Tarihi Üngürüsz, biztos nem kell róla beszélnem, ez egy törökből lefordított krónika, 1543-ban, amikor Székesfehérvárt elfoglalta II. Szulejmán, akkor a tolmácsa, akit Mohácsról vittek el Törökországba, fiatal ember volt, II. Lajos apródja, ezúttal megtanulta kiválóan a török-perzsa akkori uralkodó nyelvet, s híres tolmácsná vált, utaztatták is őt, Európában komoly tanácskozásokon képviselte a Portát, a város égésekor rábukkant a magyarok krónikájára, az is lehet, hogy többre is, de azt írja a bevezetőben, hogy latin nyelvű krónikát talált, és a szultán iránti hódolatból lefordította. A Tarihi Üngürüsz itt van a múlt század hetvenes évei óta, Vámbéry mint híres turkológus kapta ajándékba, és hazahozta, az Akadémiaán volt, Budenz lefordította az első száz oldalt, érdektelennek találta, de most Blaskovits József bácsi, aki érsekújvári születésű magyar ember, híres turkológus, itt végezte az egyetemet, Németh Gyula tanítványa volt, és elkerült Prágába, ott tanított magyart a második világháború után, szóval ő lefordította. Azt mondja a szarvasüldözésről: „*A vad azonban elmenekült, és Adzsem határán a hegyek közt érve eltűnt*". Tehát van nekünk egy olyan szarvas-mondánk is, amely nem a

Meotiszhoz fűződik, hanem Adzsem tartományhoz, amelyik a mai Irak területén lehet, a Zagrosz hegységtől valamivel nyugatra. A Zagrosz hegység határolja Iránt és a Folyamközt, a mezopotámiai területet.

"Kézai korában is Nimródnak Iránba költözését elfogadott történelmi ténynek tartották, és azzal sem törődtek, hogy Nimród idejében még nem létezett Perzsia"

Tehát ez egy olyan régi mondai hagyomány. Különbösen úgy is kell tekinteni a mondai hagyományokat, hogy azok összetorlódnak és egymás mellé kerülnek, akár évezredekkel egymástól időben távol eső mondai anyagok. Tehát a Szarvasmondában is, Meotisz, az a reális ugyancsak abban az időben, mert a kutriguroknak és az utriguroknak is ugyanilyen Szarvasmondájuk van. Egyébként az egy hun nép. Testvérnép.

Tehát hogy elfogadottnak tartották Kézai korában is Nimródnak Iránba költözését

"A Kr. u-i 400 körül élt Epifánusz egyházatya jelöli meg pontosabban Nimród keleti hazájának színhelyét. Eviláth a Bibliában szerepel mint a paradicsom".

Kézainál ez Ejulát. A Képes és a Budai Krónikában is Ejulát. Majd megmondom, hogy miért fontos ez. Tehát nem a Bibliából vette. Endrey Antal írja, hogy Hensel régész könyvében bukkant rá arra, hogy Edesszának az asszír neve, illetve egy Krisztus előtt 1300 körüli asszír formában fennmaradt nevével Eluhát volt. A szájhagyomány nyelvén Ejulát.

„Észak-Nyugat-Mezopotámiában Edessza ma Urfa – Urfa, kérem! Gondoljanak Ostffyasszonyfára meg Nagyfára! Urfa város ősi fellegrát a helyi hagyomány Nimród trónusának nevezi.”

Közreadtam egy térképet, majd megmondom, hogy mikor kezdjék el továbbítani. Még egy környékbeli hegy neve Imrud-Daktreg (hegy) Nimród felesége neve, Eneth sem szerepel, csak a magyar hagyományban. Talley Fulen angol történész már [közölte]1911-ben a Westminster Rádióban elhangzott tanulmányában a magyar Nimród-hagyomány független a Bibliában megőrzött mózesi Nimród-hagyománytól. Ez azért fontos, és most Györffyre kell rátérnem, mert az a hivatalos álláspont,

mert az uralkodó álláspontot Györffy képviseli, hogy amit az elveszett régi Gestában Menrót neve [alatt] talált Kézai, ehhez a névhez, mert hasonlított a Nimród névhez, hozzáírta mindazt, amit a Bibliában Nimródról olvasott. 1975-ben volt szerencsém, hogy ismertessem egy magyar rabbi írását, Krausz Sámuel az úrnak a neve, aki jó elemzés alapján azt a végleges álláspontot szűrte le, hogy amit Kézai Nimródról mond, azt ósbabiloni hagyományokból merítette és nem a Bibliából. És hogy nem a Bibliából vett Nimródnak tulajdonított eseményeket és cselekedeteket, és ezt hozzáírta az elveszett ősgestában található Menrót névhez – erről egy kicsit gondosabban is kell beszélni. Legelőször megvilágításul annyit, hogy általános fel fogás, Hóman Bálint ezt Szent László korára teszi, hogy volt egy magyar krónika, amely elveszett, de hogy kellett ilyennek lennie, ezt bizonyítják magyar krónikák és világkrónikák is, mert idéznek olyanokat, ami együttvéve egyikben sincs benne, de utal egy megelőzőre. Most szó van nemcsak erről a XI. századi – tehát ugye, Szent László 1090 körül uralkodott –, nemcsak erről az időszakról van szó, hanem már a következő században is lett volna egy elveszett krónika, de mindenesetre Györffy azt hámozta ki, hogy ebben volt egy Menrót név, ebben az elveszettben, amit Kézai láthatott, és ez egy kazár kagánnak a neve. Idézzük:

„Az elbeszélés az elveszett XI. századi gestára vezethető vissza Menrót és Eneth neve, s hogy Menrót többnejű Nimródot semmilyen forrás nem írja többnejűnek, így a személyek is, és jellemzésük is hiteles magyar történeti hagyomány így Menrót többnejűsége is”.

Nem találtam meg még Nagy Gézánál, sem Sebestyén Gyulánál, de itt olyan súlyos dolgokat mond Györffy, hogy úgy érezte, le kell magát fedeznie. Már Nagy Géza – kitűnő régéztörténész volt a múlt században, ebben a században is élt még – és Sebestyén Gyula megállapította, hogy Menrót alakjának a bibliai Nimród személlyel való összekapcsolása későbbi, a huntörténet szerzőjének tulajdonítható tévedés. És a huntörténet forrásában Menrót szerepelt a magyarok őseként. Mivel többnejűnek mondja Menrótot, mint Nimródot, holott

erre nincs történeti forrás. És ha nincs? Salamonnak joga volt? Nimródhoz képest háromszáz felesége volt. De ne menjünk ebbe bele. Egy ilyen uralkodónak húsz tartománya volt, olvastam itt az előbb, a kor felfogása dönthette el, hogy megengedheti-e egy uralkodó magának ezt a luxust. A közpénzből tudta őket eltartani. Kár ebbe belemenni.

Ibn Fadlan szerint:

„A kazár törvénynek megfelelően a király huszonöt nővel élhet és emellett hatvan fiatal leány az ágyasa”.

Ez is egy bázis, hogy ez biztos a kazár királyra vonatkozó adat. A kazár kagán tehát többnejű feleségeit az alá tartozó népek – na, itt jön a ciánkáli! –, közte a magyarok uralkodóházaiból vette. Van erről egy szó szerinti [idézet] még:

„A kazár kagán tehát többnejű volt, és törvényes feleségeit az alá tartozó népek, közte a magyarok uralkodóházaiból vette. Menrót többnejűsége és feleségei között a magyarok mondabeli ősanijának, Enethnek szereplése feltehetőleg a kazár kagán többnejűségének emlékét őrzi”.

Ilyen messze elment, Istenem! Mert annak ellenére elment, hogy a krónikák arról beszélnek, és Bíborbanszületett Konstantin arról beszél. Hogy a magyarok vezetőjének, Levedinek kazár uralkodóházból volt a felesége. Tehát olyan nagy rangú volt. Kazár királylány volt bizánci császári feleség, és a 700-as évek közepén, 750-ben egy Örményországnak a Szovaroktól lakott területén lévő kormányzónak is kazár kagáni felesége volt, és mivel meghalt szegényke állítólag gyermekszülésben, óriási botrány tört ki hogy nem ölték-e meg és ott nagy háború támadt. Ez nagyon fontos a mi szempontunkból majd. Tehát ez az egész fejtegetés azon alapszik, hogy Menrótot ír a krónikában Kézai. De még hozzá kell tenni, hogy két változata van a Kézai-krónikának. Az egyik a Hevenesi-féle, az Egyetemi Könyvtárban, a másik az Akadémian. Az egyikben Nemrót van írva, a másikban Menrót. Hirtelen nem tudom megmondani, hogy melyikben melyik És a Pozsonyi Krónikában van Menprot. Tehát az, hogy a Pozsonyi Krónikában is *m*-mel kezdődő név van és Kézainál is, ebből következtette valójában Györffy, hogy ez egy közös ősforrás,

az elveszett ősgestára visszavezethető adat. Mert mind a két krónikás merített belőle. Igen ám, kérem szépen!, egyébként dicséretére legyen mondva Györffynek, hogy a Krónikáink és a magyar őstörténet című 1948-ban megjelent alapvető munkáját most ismét kiadta, és a végén kiegészítette egy Régi kérdések, új válaszok fejezettel, és ebben – igaz csak lapalji jegyzetben – egy a Vatikánban tartózkodó tudós magyar főpapnak – lehet, hogy Békés Gellért – az információjára hivatkozva mondja azt, hogy Szent Jeromos – ezt most én mondom, mert nincs benne! – akiről tudjuk, hogy azonos azzal a Hieronymusszal, aki itt született 320 körül a Mura-közben [Jeromost a] 200-as évek végén meghívták Rómába. Epifaniusz egyházatyával ment Konstantinápolyból. és a pápa megbízta őt ott a vatikáni zsinaton, hogy az akkori latin nyelvű Bibliafordítást az ltalát nézze át, javítsa ki, és ebből lett a *Vulgáto*, a legteljesebb és a legelfogadottabb latin Biblia-fordítás. A *Vulgáto* azt jelel, hogy 'közkézen forgó'. Ezt ő megtette és ebben a *Vulgatában* és a megelőző bibliai kéziratokban mindenütt *m* betűvel van Nimród: Memrod, még *d*-vel is. És 1926-ban IX. Leó pápa is kodifikáltatta ezt a *Vulgátát*, és ebben is helyben hagyták a Memrótot, a Nimródot *m* betűvel. Tehát itt szó se lehetett arról, hogy egy kancellista, egy papi ember, jelentős bibliai műveltséggel és papi műveltséggel azért, hogy Nimródról írhasson magyar vonatkozásban, neki az elveszett ősgestából kellett egy kazár uralkodó nevét ide plántálnia. Kicsit sokat beszéltem erről.

Azt azért kijelenthetem, hogy nem elég lapalji jegyzetben hivatkozni, ezt vissza kell vonni!

Még Endrey Antalnak fel jegyeztem néhány komoly mondatát, de mim érdekességet kiírtam a Bibliából, hogy hogy ment ez a nyelvek összezavarodása. Egész populáris ez Mózes I könyve, II. rész, 6-7 versszak

„És monda az Úr, imé e nép egy, s az egésznek egy a nyelve, és munkájának ez a kezdete. És bizony semmi sem gátolja, hogy véghez ne vigyenek mindent, amit elgondolnak napokban”

(Mint egy rémregény, olyan!) 7. Vers:

„Nosza, szálljunk alá, és zavarjuk itt össze nyelvüket,

hogy meg ne értsék egymás beszédét".

8. vers

„És elszéleszté őket onnan az Úr az egész Földnek színeire, és megszűnének építeni a várost".

Ez nem egy sémi beszúrás lehet, a nem sémi népek építik Babilont, a sumérok. Nem? Ezen alapszik a nyelvek összeza-varodása. Mint egy futballmeccsen egy ellendrukker csoport. Nem akarok szentségtörő lenni, de ugye, olvasó ember vagyok, és kell értékelnem a fontos állításokat. Ez ebből van, kérem.

Feljegyeztem, hogy Thuróczi (1486-ban jelent meg Augsburgban a Krónikája Mátyás uralkodása alatt) a Nemrót „n” betűs változatát használja. Az MTA Könyvtárban lévő Kósa-féle kódex Ménrót, de a Hevenes-féle, ami az Egyetemi Könyvtárban van, az Nemrót. Tehát még nem is lehet. Feljegyeztem, hogy hogy van a Genézisben.

„Kus nemzette Nimródot aki az első hatalmasság a Földön, hatalmas vadász az úr előtt. Birodalmának kezdete volt Bábel, Ere, Akkád és Káné, valamennyi a Sineár földjén. Ebből az országból ment azután Asszíriába és építette Ninivét"

stb. Mikor az Ószövetséget írásba foglalták Krisztus után kb 950 körül, Nimród a zsidók szemében távoli és hatalmas személy volt. A Biblia egyébként mit sem tud arról, hogy a bábéli tornyot Nimród építette volna. Tehát nem köti a személyéhez.

Mivel beszélünk Perzsiáról; legalábbis az előadás keretén belül tételezzük fel, hogy a magyarok éltek a perzsiái uralom alatt. Sokan hallottak a behisztáni [behisztúni] feliratról, amelyet először Rawlinson, egy angol katonatiszt böngészett ki, állványt csinált, mert magasan van ez a falba belevésve, és ő kezdte fordítani. Hadd olvassak fel ebből a behisztáni [behisztúni] feliratból valamit. Nem a teljeset; hogy milyen légköre és hangulata van ennek! Pontokba van szedve Ez egy Norris nevű tudós fordítása

„Isten a legnagyobb Ormusz, aki a földet teremté, aki a mennyet teremté, aki az embert képezte, aki a földet képezte. Az embernek, aki Dárius királyt magának te-

remtette, egyikét a sok királyoknak, egyikét a sok törvényhozóknak. Én, Dáriuskirály, nagy királya a királyoknak, királya a tartományoknak, népeknek, király a földön, e nagyon szélesen, hosszún, atyja Histapszesz fiának, Akkaemen perzsának fia, árja, árja törzsből, és Dárius király mondá, kegyelméből Ormusznak ezek azon tartományok (satrapiák), melyeket én birék, ráadásul Perzsiára, és amelyekre befolyással bírtam, adót nekem hoztak, ami általam nékik mondaték, azt megtették. A törvényt, mely általam adatott, ők elfogadták".

A 18. satrafiában van felsorolva egymás mellett Szaphardia, Hunnia és Kappadókia. Egy másikban benne vannak a matiénoszok, akiket magyaroknak kell tekinteni. Majd beszélünk a részleteknél róla.

Most el lehet indítani mindegyik oldalon először a világtérképet. Tudniillik mielőtt azonban elindítanánk, még valamire fel kell hívni a figyelmet. Történelmi alátámasztás[ár]a a magyarság északon való lakozásának tulajdonképpen csak egy adat [van]. És ezzel az adattal kell most nekünk részletesebben foglalkoznunk. Előre bocsátom, ezt Györffy fogalmazásában idézem, hogy a

„magyar őstörténet alapja az a nyelvtudományi megállapítás, hogy a magyar nyelv az uráli nyelvcsalád finnugor csoportjának ugor ágából származik. Legközelebbi rokonai az obi ugorok, a vogulok, mansik és osztjákok, hantik, akik ma az Urál-hegység keleti oldalán élnek".

Melyik az az egyetlen történelmi bázis, az a forrásadat, amivel igazolni lehet azt. Hogy a magyarok északról jöttek? Ez, kérem szépen, Priszkosz rhétornak egy tudósításából való, engedjék meg, hogy felolvassam, ez olyan fontos!

„Ebben az időben a keleti rómaiakhoz követséget küldtek a szaragurok, az urogok és az onogurok, amely népek elvándoroltak saját lakóhelyükről. Mint-hogy harcba bocsátkoztak velük a szabirok, akiket az avarok üztek el, akiket viszont az Óceán partvidékén lakó népek készítettek arra, hogy más vidékre költöz-

zenek. Elérkeztek ezeknek a követei a rómaiakhoz azzal a szándékkal, hogy barátságukat megnyeljék. A császár és környezete kegyesen fogadta és ajándékokkal halmozta el őket".

Ezt a tudósítást egy Suda lexikonbeli adattal egészítették ki

„Ez utóbbiak (a három nép szaragur, urog, onogur) földjüket az Óceán kiáradása folytán keletkező köd miatt hagyták el, azért mert griffek tömege tünt fel. Az a hír járta ugyanis, hogy ez mindaddig nem szűnik meg míg csak fel nem falják az emberi nemet. Ezért hát e bajok következtében elűzve a szomszédban lakókra törtek rá, minthogy pedig a támadók erősebbek voltak, azok, akiket a támadás éle más vidékre költöztek"

Ezt az adatot az Onogurok története című rendkívül komoly tanulmányban dolgozta ki Moravcsik Gyula, aki előtt mindenképpen fejet kell hajtani, világrangú tudós. *A magyar honfoglalás bizánci forrásai* című könyve közismert. Hála istennek, megjelent itt, és a bizánciak turkikája [Byzantinoturcica c műve] amely németül íródott, bejárta az egész világot. Itt azonban ebben a dologban ellenvéleményeket kell felsorakoztatnom, köztük a magamét is. Mert a kérdés az hogy hol az Óceán? Mert ezek Óceán melletti népek, ugye, a ködöktől és a griffek támadásától, a politika úgy mondja, hogy ez egy dominó jelenség, dominó-elmélet, hogy az avaroknak el kellett jönni az Óceán melletti népektől meg a griffektől, megnyomták a szabirokat. Ráadásul nem Moravcsik számára, de ennek folyományaként a finnugor elméletet képviselő történészeink számára aztán ez jól jött, hogy a szabírok is északiak, és ott van Szibéria. Mindenképpen északról vagyunk mi. Ez olyannyira érdekes, hogy Schlözer, akiről korábban beszéltem, aki azt írja a magyarokról a *Nordische Geschichte* című művében (még azokat is idéztem itt tavaly, akik szembefordultak ezzel az állítással) a XVIII. században jelent ez meg, 1771-ben (komoly, jó tudós volt különben nagytekintélyű – minket nem szeretett, lenézett sok mindenki-re hivatkozva, Leibnitzre is) –, hogy a finn világból jöttünk

keletről, és ő erősíti és hangoztatja a Jugria-elméletet is. Különben a Jugria össze van keverve Georgiával, mert a magyaroknak a határa krónikáink szerint Georgiával határos, a későbbi Grúziával. Mert Georgia Szent Györgyről való elnevezés szerint Grúzia. Ők Kartvelinek nevezik saját maguk az országukat. De a rómaiak, akik egy időben ott uralkodtak, azok Ibériának nevezték ezt a Grúziát. Tehát Schlözer annak ellenére hogy bennünket finnugor népnek tart, és a finn keleti világból beköltözöttnek, azt mondja

„A magyar népek jugriák obi-ugrok, de hajdankorban Perzsia mellékén laktak. Egy időben a perzsi zoroaszter vallásnak voltak a hívei”.

Szerinte perzsa szavaink vannak. Ilyenek a számok között a tíz, száz, ezer, az Isten név Izdanból jött, magyarázata:

„A jugorok a régi időkben közelebb laktak Perzsiához, a mágus vallást átvették, és ez a tény még más nyomokat is erősít”.

Sőt horribile dictu, Reguly Antal, Toldy Ferenc A magyar államférfiak és írók, Pest, 1868, Róth Mór adta ki, ötödik tanulmányában Reguly Antalról szegény, rövid ideig élt, 1819-től 1858-ig, 39 évig – azt írja a 269. oldalon

„Megtanulván a fényképezést, a szünidőkben élete utolsó éveiben, néhány antropológiai utat tett az Alföldre, a palócok közé például, melyeken mind arctani, mind fejméreti, de- és lélekrajzi adatokat is szerzett. Jól emlékszem, ezúton módosult, s határozottan kilejezett azon meggyőződésére, mely szerint a magyar népségek minden ágai teljesen a kaukázusi fajtához számítandó”

Ez azért érdekes, a tavalyi tanulmányomban és eladásomban is idéztem, hogy egy Sjögren nevű finn tudós tanulmánya alapján írja, hivatkozván Sjögren re is, hogy mi keresnivaló van továbbra is a Kaukázusban, ha a magyarok eredetét kutatjuk és vizsgáljuk.

Visszatérve ehhez az Óceán-témához. Tulajdonképpen a húszas években Moravcsik Gyula és a kiváló tudós Németh Gyula összefogtak ebben az Óceán-kérdésben. Moravcsikot már idéztem. Németh Gyula:

„A hunok bukása után, talán 200 körül Kr. u alakult Közép-Ázsiában egy birodalom, amely a IV. század végén nagy hatalomra tett szert. E népet a kínaiak jüan-jüannak nevezték (ejtsd zsüan-zsüan), birodalmuk 400 körül az Irtisztól Koreáig terjedt, tehát a régi hun birodalmat taglalta magába. Ezt a birodalmat a türkök 552-ben megdöntötték, s kínai tudósítás szerint egy részük Kínába menekült. Majd a heftalitákat verték le a türkök, a két tudósítás, a kínai és a görög egyezése nyilvánvaló, tehát az a nép, amelyet a kínaiak jüan-jüannak neveznek, a bizánciaknál avar néven szerepelt.”

A hazai tudósok közül Pauler Gyula, Thury József, Fehér Géza, Darkó Jenő és Zichy István gróf szerint a Priskos említette Óceán a Kaspi-tenger volt. Pauler

„A szabírok az avarok elöl menekültek, kiket megint az Óceán mellől, vagyis a Kaspi-tenger keleti partjáról jövő tengeri köd és griffek elöl futó népek kergettek”.

Pauler Jordanesre hivatkozik, aki szerint igen is az Óceán a Kaspi-tenger *"amely Ázsia szélén az Óceánnál végződik"*.

Moravcsik 1930-ban írta Az onogurok története című munkáját így kezdi:

„Priskos egy sokat vitatott töredéke őrizte meg az onogurokra vonatkozó adatot. Ez a konstantinoszi kivonatokban maradt ránk”.

A kiegészítő szövegrész azt írja, hogy

„Suda megőrzött szövegrésze szervesen hozzátartozik a Priskos-féle töredékhez”.

Ő nyelvtanilag abszolút görögös volt, ezt erősíti, igazolja.

„A kivonatolók rövidíthettek, viszont Suda összes történeti szövegeit a konstantinoszi anyagból merítette”.

Ezt mondhatja ő látatlanban is, és ezt igazolásként mondom mert képzeljék el, hogy a császárnak 53 kötet gyűjteménye volt, és abból csak öt maradt meg! Tehát azok a becses anyagok, amiket a magyarokról mi tudunk, és azért is nagyon becses, mert tudomásunk szerint Bulcsú és Árpád dédunokája,

Tormacsu 949-ben Bizáncban jártak, és a császár keresztelte meg őket, ő merítette alá a keresztelőkádba és a keresztapjuk lett. Ezek meg ezáltal patriciusok. Tehát tőlük sok mindent hallhatott. Például azt, hogy a szabírok ma is még követeket küldenek a magyarokhoz, és viszont. Váczy Péter írja, és teljesen aláhúzom, amit mond, hogy ezt csak magyar forrásból tudhatta, ezt a meglévő követküldési kapcsolatot. Más ezt honnan tudhatta volna? De még továbbmenve „*Az Óceán mellett lakó népek indították meg [...]*”. Ha körbement a Sevillai Izidornak a világtérképe⁹* Sevillai Izidor 600 és 636 között volt Sevillának a püspöke, huszon felüli könyvet írt, kiváló dolgok vannak tőle a magyaroktól is. Ő még úgy tudta, hogy az Óceán a Kaspi-tenger. Én be is jelöltem, kérem szépen, az egyiket piros, a másikon kék. Nemrégiben láttam egy filmet a Kaspi-tengerről. A Gorbacsov-érában kicsit nagyobb szabadság volt – ezt a bevezetőben elmondták –, és beengedtek amerikai tudósokat. Persze amit boldogan láttam volna, hogy fölülről is láttunk volna valamit a Kaspi-tengerről, szó sincs róla, csak ott lent bogarásztak a parton meg a vízben ezek a felvevők, de egy kétszáz méter széles deltavidéke van, nyolc ágban megy be a tengerbe a Volga vize, és kb 50 km mélyen még édesvízűnek számít, és ami nagyon fontos, hogy fókák vannak benne ezen a deltavidéken, és olyan fajta, kicsit kisebb, ami a Balti-tengeri fókának a rokona. Tehát ez a vélemény, a Jordanesé és a Sevillai Izidoré és még másoké is, hogy a Kaspi-tenger mintegy kiöblösödése csak egy vízfolyosó következtében az Óceánnak, ez ezzel alátámasztódik. A Volgának lehetett egy kapcsolódása a Balti-tengerhez. Mindenesetre ez az álláspont nem sokáig tarthatta magát, mert Sevillai Izidor nem járt arra keleten, de például Rubruquis [Rubruk]. aki a tatár kánhoz ment IX. Lajosnak a megbízásából, ökrös szekéren ment onnan délről, és körüljárták a Kaspi-tengert. És írja Rubruquis [Rubruk] hogy téved Izidor, négy hónap alatt körbe lehet járni, mindenütt szárazföld veszi körül. Mindenesetre a mi időnkben, és az itteni forrásoknak a tanúsága szerint, ez az Óceán igenis délen lehetett (Haussig térkép),

⁹ A tanulmányok elején látható.

hogy onnan délről jöttek fel a szaragurok, az urogok, sőt az avarok is. Ezt később alátámasztom szöveges forrásadatokkal.

Most menjünk vissza Németh Gyulához, aki azt mondja, hogy

„Kínai forrás szerint 460 táján az avarok megtámadnak egy népet, amely az Irtis vidékén telepedett meg, majd tovább nyugatra, a Volga vidéke felé vonult. Ez a nép csakis a Priskos említette szabir nép lehetett. Nem lehet kétséges, hogy az említett három nép Nyugat-Szibéria felől húzódtott le a Bizánci birodalom körébe”.

Ezen alapszik Kristónak is az az álláspontja, hogy vagy a IX. század első harmadában, vagy a VIII. század utolsó harmadában jöhettek le a Fekete-tenger környékére a magyarok. Tehát az egyik forrás, a legalapvetőbb forrás, hogy nekünk a Kaukázustól délre lévő térséghez történelmi közünk van, mint ottani szereplőknek a Kézai-krónika. De a másik a következő. Azt írja Bíborbanszületett Konstantin az általa leírt Lebédiában lakó magyarokról:

„De abban az időben nem turkoknak mondták őket, hanem valamilyen okból szavartoi aszfaloinak nevezték (Ez más, de ideolvasom!). Hét törzsből állottak, de sem saját, sem idegen fejedelem fölöttük soha nem volt, hanem valamilyen vajdák voltak közöttük, akik közül az első vajda volt az előbb említett Levedi”.

Legelőször kellett volna olvasnom, Jerney csodálatos emberünk volt, 1857-ben jelentette meg Keleti utazások című könyvét, végigjárta – szekereken meg lovon, tehát közvetlen személyes tapasztalatokat szerezhettek – Etelközt. Olyan magyar helységeket sorol fel a mai Romániából, hogy hozzá kell férni, el kell olvasni. Most kellett volna kiadni az 1100 évfordulóra való tekintettel. A Zalán futását sem adták ki! Ez a honfoglalás magyar eposza! Vörösmarty Mihály. Jerney lement a Krim-félszigetre. Túl nem ment a Kaukázuson, de amit fellelt, kitűnő írása van a párthusokról, nagy latin, görög, ír műveltségével ontja a forrásadatokat. Jerney azt írja:

„Poraiban is áldandó Bíborbanszületett Konstantin

császár, hogy őseink történetének töredékes ismerete mellett sok ezeréves szabar nevünket az örök enyészettől megmentette".

(Keleti utazások 255, 1.)

Nagyon komolyan fogunk beszélni a szabírokról. Tardy Lajos – nagy kár, hogy nemrég meghalt – 1972-ben írja. A Bécsi Nemzeti Könyvtár 3505 számú kódexének stb. lapján térképet talált. Ez a XVI. század elején készült, a Fekete- és a Kaspi-tenger közé, Taltaria Comainé alá berajzolt, kézzel rajzolt, színezett térkép ez, Grúziáról a következő van írva:

„Georgiaseu Hungaria Antiqua azaz Grúzia, vagyis a régi Magyarország".

Most idetartozhat bizánci író, Prokopiusz a szabírokról:
"Hunok, akiket szabíroknak hívnak,"

Cedrenus Teophanész

„Hunugurik és szabírok hun eredetűek"

Teophilactos ugyanígy. A szabír-magyar elfordulások Götz László könyvében is csodálatos bőségben és gazdagságban található meg. Csak annyit említek meg, hogy a Perszopoliszin Szaphardia, Kappadocia és Hunnia egymás mellett vannak Herodotosz *„Perzsia 18 tartományt"* említetem. Kétszáz talantom volt a batiénoszok szaszpeirek, alagénoszok adója.

Legnagyobb meglepetésemre, nem is tudom, honnan írtam ki Győrffytól, mert rég nem találkoztam ezzel a véleményével, hanem most jelent meg tavaly Váczy Péternek, aki együtt szerkesztette a hunok történetét annak idején Németh Gyulával, ennek van egy mostani, nemrég kiadása is, a negyvenes években készült, a következőt mondják, és Anonymusra hivatkozva, a 45 részben van, A bolgárok és a macedónok népei fejezetben:

„Néhány napra rá Szovát meg Kadicsa egész seregükkel együtt magasra tartva jellel megjegyzett zászlójukat, átkeltek a Duna vizén és elfoglalták Barancs várát, majd meg Szeredüc vár alá vonultak. Mikor a bolgárok és macedónok népei ezt meghallották, erősen megijedtek tőlük".

Leírja, hogy hogyan hódolnak, ajándékokat adtak, túszo-
kat, majd aztán ezek továbblovagoltak, Szovát és Kadicsa,
akik testvérek a krónika szerint,

*„...túl a Vaszil-kapun hatalmuk alatt tartottak min-
dent Duraco városától egészen Rácföldig”.*

Most jön a töredéknek minősített rész. Tehát Györffy
György is és Váczy Péter is ezt az anonymusi szövegrészt ha-
gyománytöredéknek tartja, amelyik nem azt jelenti, hogy ide
mentek, ebbe a Görögországba, bár így sem közvetlenül oda,
csak a Balkánra törtek volna, hanem ez jelenti a Kaukázuson
túlra lévő szavárd, szabar elszakadást. Ezt szó szerint olvasom:

*„Szovát ugyanezen a földön vett magának feleséget,
és az a nép, melyet most Csaba magyarjaként mon-
danak, Szovát vezér halála után Görögországban ma-
radt. Mégpedig a görögök szerint azért maradtak
Csobának (itt nem Csabát, hanem Csobát mond), az-
az ostoba népnek, mivel urának halála után nem volt
kedve útra kelni, hogy hazájába visszatérjen”.*

Előtte a 44. részben az van

*„Követekeket küldtek Árpádhoz, adjon nekik enged-
elmet a Görögországba menetelre, ahol majd aztán
egész Macedóniát meghódítják. A Dunától a Fekete-
tengerig (Lehet, hogy ez adta az ötletet!) a vezér tel-
jes szabadságot engedett, hogy Görögországba men-
jenek, s ott földet foglaljanak maguknak”.*

Tehát Kézai, a császári tudósítás és ez, ez egy újabb –
némi szkepszissel fogadom, mindenesetre –, ez a három utal
arra, hogy a magyarok egy része a Kaukázuson túlra került. Az
már más kérdés, hogy nem onnan jöttek fel és aztán mentek
vissza. Erről majd beszélünk. Ez a szavárd tudósítás, ez a ha-
gyomány töredék Anonymustól ez már egy más magyarázatra
is, amelyik nagyon uralkodó helyzetű, alkalmat adott. Arra
tudniillik, hogy Csaba visszatért népével Szkitiába. A legér-
zékletesebben ez a Tarihi Üngürüsben van leírva. Mert azt
írja, így fordítja Termüdzsin, hogy ott találkozott, egy évig
mentek hajón, lóháton, szárazföldön Görögországból ott talál-
kozott Atilla nővérének a fiával Bendegúzzal.

„Ültek a sátorban, egymás hollétéről érdeklődtek, és

örömükben hol sírtak, hol nevettek".

Ezt én azért jegyeztem meg, mert a Képes Krónika azt írja, hogy

„élt még Bendegúz, igen öreg, elaggott ember volt”,

tudok forrást, amely szerint 434-ben halt meg, Atilla édesapja, az anyai nagyapja Ojbarsz az ott ül még 449-ben Priskos látogatásakor, mert Priskos le is írja, hogy *„ott ül a jobbján nagyapja, Ojbarsz”,* az anyai nagyapja. Tehát ezt valószínűbbnek gondolom, ezt a Szkítiába való visszatérést ennek a hagyománytöredéknek az alapján, de mindenesetre kötelességből és mintegy kellemesen is meglepődve Váczy Péter és Györffy György hivatkozásaként is mondom, hogy ez is egy bizonyíték, hogy lementek a Kaukázuson túlra, mert ugyan itt személynév, de a népnévből lesz személynév, vagy eredetileg személynév volt, és úgy kapta egy nép, mert erre is sok példa van.

Elfogadottnak tartom, hogy Sevillai Izidor is és Jordanes is és ezen az alapon a császár is ebben a tudósításban, és Priskosz rhétor a Kaukázusra gondolt, amikor az Óceánról beszélt. Hallgassuk meg Haussigot *Exkurs' über die Kritischer Völker* 1954-ben jelent meg Brüsszelben Teophilaktosz

„Az ó-törökök az avarok lakóhelyét Nyugat-Turkesztánba teszik, s ezzel egyeznek a bizánciakkal, akik őket a perzsák szomszédjának írták”.

Az irániak az Oxusztól északra – ez az Amu-Darja, ugye, az Aral-tóba két nagy folyó ömlik, a (Jaxaltész) Szir-Darja és az Amu-Darja, az Amu-Darja van nyugatra felénk – eső területet Avarsárnak (Gondoljunk a magyar Abasárra!) mondták, mint az avarok birodalmát. Egyidejűleg a heftaliták lakóhelye a mai Badaksán tájékán van. Vár és khunni, két nép, az egyik turáni, a másik pedig Közép-Ázsiából jött és egyesült ezzel a huni néppel és várkhunok lettek – mint a Várkony helység a Tisza mellett, Tiszavárkony őrzi ennek a népnek a nevét nálunk az avarkorból. A IV. században Nyugat-Turkesztánt hódították meg ez az egyesült két nép. A másik csoportjuk meg tovább nyugatra tört, s itt 374-ben a Dont átlépte, ezeket itt ogornak, ogornak nevezett altaji népek meghódították és alávetették. Tehát a vár és a hunni, hun népek a pannóniai avarok

vezető törzsei. Itt ogor, ogur, oguz néven altaji népeknek meghódítottak. A hunok Baktriába bevándoroltak, és ez eredetileg nem altáji vár[néppel egyesültek]. Mint említettem, ezen a területen megtelepedtek. Itt később mindkét név kimutatható, ebből érthető, hogy az északnyugati turk-kagán szökött alattvalóinak mondja őket. Az avar, a hun és más törzsek, akik a Kaukázustól északra laktak, ugyancsak nyugat-turkesztániak. Az orkohoni felirat a VIII. évszázad kezdetén Onogodot Közép-Ázsiában, [Avart] Nyugat-Turkesztánban jelöli.

Itt volt egy érdekes dolog, hogy az a város, ahol ezek laktak, az Tavgacs. De Tavgacs Kínának is a neve. Mert Teophilaktosz Szimocatta írja ezt a várost, Tavgacsot, azt mondja

„előtte néhány mérfölddel levő Kabdam van, amelyet Nagy Sándor alapított mint várost”.

A magyarázat: a szomszéd népek úgy nevezték Kínát, mint az iszlám elnevezésben, ez Sincim. Tehát ebben a városban kell gondolkozni, ami Nyugat-Turkesztánban van.

Engem semmi sem hozott olyan szellemi izgalomba az elmúlt években mint Varga Zsigmondnak egy adata.¹⁰ Varga Zsigmondnak 1956-ban jelent meg a vallástörténeti munkája New Yorkban, és abban azt írja, hogy napkeltétől napnyugtáig a suméroknál a leghosszabb idő 14 óra 24 perc volt. Ez az időhossz azonban, ez a napvilágos idő a Földön egyedül az északi szélesség 35 fokán lehetséges. *Az északi szélesség 35 foka pedig nem metszi Babilont s nem metszi a Folyamközt. Tehát azt jelenti, hogy arról a területről való tapasztalat és feljegyzés, ahonnan ők lementek a Folyamközbe. És tudják, hol van ez a terület, ami geológiailag abszolútum? Hogy a 14 óra 24 perces idő az északi szélesség 35 fokán van, és ez két helyen metszi a Földet, Afganisztán és Irán között és Honan tartományban Kínában. Ez az érdekes, ez az Afganisztán és Irán közötti idő, mert sok mindenre fény derülhet, a magyar eredetre is.*

¹⁰ Felhívjuk a figyelmet az e lapon található "Engem semmi sem hozott olyan szellemi izgalomba" kezdetű részre S. L. nagyon fontosnak tartotta. Mi is ...

És egyáltalán az, hogy a különféle turáni népekre miért hatott úgy a sumér nyelv. Ismerik a kazah nyelvre való hatását Szulejmanovnak az írásából. Érdy Miklós sokszorosította és kiadta New Yorkban. De Csőke Józsefnek és elsősorban Varga Zsigmondnak a turáni különféle népek nyelvét elemző írásai-ban, ahogy ezt a hatást kimutatja. Most, ha megnézik a térképet, közöltem Haussignak a tanulmányából azt a térképet, ahol mutatja, hogy a Kaukázus nyugati oldalán hogyan nyomulnak fel (*Mutatja a térképen.*) így jönnek Dabastól [?] a várkunok, az avarok, és nyomják őket hátulról a szabirok, aztán onogurok és a szaragurak

Mondtam már néhány forrásadatot a dél-kaukázusi jelenlétről, és ugye, említettem Tardy Lajost, hogy egy bécsi térképen Grúzia mint a magyarok régi lakóhelye van feltüntetve, de most hadd említsek meg a 700-as évekből egy háborút. A Derbent melletti hun-arab háborút. Az tudnivaló, hogy a Kaukázuson két helyen lehet átmenni, két kapu van. A közepe táján van az úgynevezett Alán-kapu. Az első évektől Kr. u. alán kézben van ez a kapu, és ez azért fontos, mert al Bakr szerint a magyaroknak, így mondja, hogy van egy határa, egy települési területe, amelyik a Krím-félszigettől tart egészen a Kaspi-tengerig. Kítűnő rajzokat adtam magyar városról Bendety László ott járt a negyvenes években, ezt a térképet is ő készítette¹¹. Ott különféle magyar elnevezésű földrajzi pontok vannak, és azt is leírja al Bakr, hogy az abházok vannak délre, és az alánok vannak [északra], és a magyarok szemben vannak Tiflisszel. Tehát ha valakinek fennakadna a gondolata azon, hogy hogy a csudába tudtak lemenni a Derbendi kapun, hiszen közben egy csomó nép volt, akkor gondoljon arra, hogy közben is lehetett le és felmenni. Én különböző adatokat olvastam, hogy milyen hosszú ez a Kaukázus hegy, egy kicsit el vagyok keskenyedve, mert én Fejér Györgynek az írásából azt tudtam, hogy 50-60 mérföld hosszú, 15-20 mérföld széles kőfal, és ezen az úgynevezett Alán-kapun, ami körülbelül abszolút a közepén van, itt pedig 25-30 mérföld mélységű. Valószínűleg kinyúlik dél felé még a hegyi rész, lehet le-, illetve feljutni. A

¹¹ A Tanulmányok elején látható.

Derbendi-kapunak az volt az elnevezése, hogy a "Hunok bástyája" És egy kitűnő emberünk, aki Konstantinápolyban is élt, Karácson Imre *A magyarok harcai az őshazában* 1911-ben a Századokban jelent meg. Leír két ütközetet is Gevond örmény történetíró a VIII. században, tárgya az arabok és örmények háborúi Krisztus után 778-ig. A régebbi eseményeket egészen 662-ig csak futólagosan írja le ez a Gevond, a saját koránál már részletesebb. Eredeti kézírata az Ecsmiadzini híres kolostor könyvtárában van meg. Franciaországban 1856-ban jelent meg fordítása Párizsban. Gevond szerint [...]

„A magyaroknak, akiket ő hunoknak nevez, lakóhelye a VIII. század elején a Kaspi-tenger mellett terül el, fővárosukat Tárkony néven említi. Ugyancsak a Kaspi mellett (Meg kell jegyezni, hogy van német forrás az avar korszakból, ahol Tárkonyról beszél, helységről és személyről). A magyarokat azért említi, mert az arabok számára Örményországon át vezetett az út a magyarok országába. Derbent várában is magyar őrség volt a VIII. század elején Ekkor volt az első arab támadás a magyarok ellen. Örményországon át. Ez az eset Szulejmán kalifa idején történt 715-717-ben”.

Így beszél az örmény író:

„Van itt fejedelem, utóda Szulejmán, Meszlim parancsnoksága alatt nagy hadsereget szerelt fel, s vele a Kaspi partjai felé indult, megostromolta Derbent városát, s elűzte onnan a hun helyőrséget. Meszlim Dzsoran város ma Sura, a Tárkony főváros előtt megállt. Lakói a kazár fejedelemhez fordultak, az nagy hadsereggel jött, s Meszlim serege elmenekült a Kaukázus hegyeibe, ez 717 nyarán és őszén történt Szulejmán halála idején. Az arabok Hesám kalifa idejében (722-742) újabb hadjáratot indítottak. A főparancsnok Melván volt, ez időben Örményország főkormányzója”.

Erről a Mervánról ír Padányi Viktor is, és azt mondja, hogy ennek a Mervánnak a hadjárata idején Upas Ibn Madar magyar nem béli Upas először bevonul egy várba, de tartha-

tatlan a hely, akkor kitörnek, és Padányi szerint ők jönnek fel és megalapítják Lebédiát. Olyan jó ráérzése volt Padányinak, hogy ismertette azt az Ady-verset is ebben a kötetben ennél a menekülésnél, hogy „*vak ügetését hallani / eltévedt hajdani lovasnak / volt erdők és ónadasok / láncolt lelkei riadoznak*”. Az egész verset nem mondom, de ilyen váteszes, ilyen sámán-szerű ráérzések vannak, hogy „*csupa vérzés, csupa titok, csupa homályok, csupa ősök, csupa hajdani eszelősök*” al Tabari arab író írja, hogy ennél a menekülésnél ötvenezer fős csoport is jött fel. Egyébként nem csodálkozom, hogyha az arab csapatok elől menekültek Ugye, a keresztény időszámítás szerint 610-ben született Mohamed 740-ig tehát százharminc év [telt el]. És hát ugye, mikor menekült Medinába? Ugye, akkor ott alakult hatezer tevés osztag. Ahova ők bevonultak, ott teljes egalizálás ment. Ott elvesztek az arcok. Elvesztek a néparcok, az egyéni arcok. Egy militáns vallás és egy nagyon szigorú rendszer, ugye. Az Alexandriai Könyvtár felégésekor ilyesmit tulajdonítanak az arab vezetőnek, hogyha olyasmi van itt, ami benne van a Koránban, akkor az felesleges. De ha olyasmi van benne, ami nincs a Koránban, akkor szintén felesleges. Fel is égették. Nem akarok szellemeskedni. Mindenesetre a magyarok jól tették, ha ott voltak, hogy feljöttek. Ott olyan egalizálás ment végbe! Fantasztikus!

Nézzük ezt az utolsó akkordot

„Újabb hadjáratot indítottak, a főparancsnok Merván volt, ezidőben Örményország főkormányzója, a velük való örmény csapatok parancsnoka, Bagatuni fia, Ásott. Elfoglalták a hunok városát, lakói nagyobbrészt vagyonukat a Kaspi-tengerbe hányták, s a halált keresve magukat is a vízbe vetették. Baktáv és Bende városába érve, ma kis falu, az Arabs mellékfolyója, a Dártán partján a foglyok és a zsákmány nagy részét Hersánnak ajándékuul küldte”.

Derbend elfoglalása ez a háború, és a magyaroknak az öngyilkosságba való menekülése ez a hadjárat Derbend fölött három nagy erődítmény volt, és az egyik Szuvár. És a Volga-Bulgáriának három városa volt, az egyik Szuvár. Megoszlanak a vélemények, hogy ez egy bolgár város. Kérem szépen, a bol-

gárok is akkor mehettek föl menekülésszerűen. A Volga mellett mentek. És mehettek szabírok. Itt vita van. Azt mondja Németh Gyula, elfogadja, hogy ez a város ott főtt, lehet, hogy azért talált ott magyarul beszélőket Julianus barát. Ha a magyarok szabírok is, mert ez elfogadható, vagy különböző törzsök? 150-160 német népvévet sorolnak fel még a múlt század második felében a történészek. És már csak 6 volt akkor érvényben. Safarik, a szlávok történetírója 155 szláv nevet sorol fel, és ott is 5-6 van már csak lengyel, orosz, vend, cseh, szerb, horvát, bolgár. Tehát amikor a magyarokról halljuk, hogy turk, hun, szabír stb., akkor ezért egyáltalán nem kell meglepődni, mert korszakonként változik. Egyrészt az, hogy melyik törzs, csoport lesz a névadója az egésznek az összefogás idejében, vagy az, hogy milyen uralom alatt voltak, és így nevezik őket. Amikor a magyarok hadifogságba estek Franciaországban az I. világháború után, akkor csak úgy hívták őket, hogy "otrichian", osztrák. És ha az ország szóba került, akkor "Otrich". Olvastam!

Menjünk tovább a szabírokra Artamonov jó orosz történész szerint a dagesztáni hunok neve szubari szabír. Ott van szabír Abad város a Kura folyó mentén. A Kaukázus alatt van ez a Kura, ugyanúgy, mint a Terek beömlik a Kaspiba.

Ide telepítettek a bizánciak 574-ben egy szabír népcsoportot. A szabírok 508 táján érkeztek a Kaukázustól északra elterülő vidékre. A kazárok később, 567 táján 537-ben a kazárhun határőrség meghátrált az araboktól. Erről beszéltem az előbb. A VI. században a görög *ei* olvasata *i*, a *p* olvasata pedig *b*. Tehát ha azt halljuk, hogy Herodotosz szaszpeirekkel beszélt, akkor tudjunk róla, hogy az akkori görög nyelvben az *i*-t *ei*-vel írták. Tehát *peir* az *pir*, és a *pé* pedig *bé*. Tehát az szabír. Külföldi barátainktól tudjuk, a Nimród-hagyomány Husita örökségéről van szó. Sir Wolley, aki Úrvárost kiásta, azt írja, hogy:

„asszír hagyományok szerint Mezopotámia őslakói a szubarok voltak, akiknek országa Asszíriától északra és északkeleti irányban terült el”.

A legizgalmasabb dolog valóban az, hogy összekapcsolható-e, van-e adat rá, hogy összekapcsolható a Folyamköz

északi részén és a Zagrosz hegységben élő és lakó szabíroknak, szavardoknak a létezése, a népneve, a népisége azokkal a szabírokkal, akikkel most itt találkozunk, a VII-VIII-IX. Században. Van rá adat, hogy összekapcsolható, és nem is magyar adat.

Oláh Imre, akiről már beszéltem, Los Angelesben él, azt írja

„Az egykor Médiából kivált és nyugatra, Lydiába vándorolt szabírság nyugati ágát Krisztus előtt 510 körül lerohanták a perzsák, és ettől kezdve a nyugati szab írok földje Huneával együtt már Szaparta néven szerepel a perzsa kútfőkben”.

Ugye, a Behisztáni [Behisztúni] és Perszeopoliszi feliratban.

„A keleti ág a Kaspi kapuk mögött elterülő Vaska Szabaro nevű Pártus tartományban telepedett le. A nyugati szabír föld meghódítása után a perzsák a házájuk északkeleti szélén székelő szabír hunok ellen fordították fegyverüket. Lerohanták a hunok ősházáját, Baktriát, elfoglalták Balkot, a mágusvallás Vatikánját, a sumér kultúra keleti fellegrát, de az Oxusz (Amu-Dalja) partján túl élő szabírokkal már nem bírtak”.

Nagyon érdekeset mond ez a Haussig is, azt mondja a szabírokról

„A szabírok nem altaji nép Ammianus Marcellinus már az altaji bevándorlás előtt említi őket. A szabírok lakóhelye bizánci forrásokból jól ismert. A bevándorló avarok nyomására röviddel 471 előtt egykori dagesztáni lakóhelyüket elhagyták és a Derbendi szoros közelében telepedtek le. E folyamatot az is bizonyítja, hogy Priskos szerint ők az elsők, akiket az avarok tovább szorítanak, s ezt követően az avarok igazolhatóan jelen vannak avar néven”.

Most, hogy a kazár történelemmel is mennyire összefolyik a sorsuk, névbeli alapot is találhatunk Maszudi arab író azt írja, hogy a perzsák kazaroknak nevezik, de törökül ezek a kazarok szabírok. Útról letérő, bolyongó – ilyenféle jelentése

van a szónak. Ezt átveszi Németh Gyula is. A sap igéből magyarázza, hogy abból lett a szabír. Nekünk messzebb látó magyarázataink is vannak.

Hogy milyen óvatosak tudnak lenni a történészeink! Amikor a Kaukázuson túlról beszélnek, itt van a különben rendkívül becsülendő Szádeczky Kardoss Samu, hogy az avarokhoz a forrásanyagot két nagy kötetben adta ki. Hézagpótló, rendkívül komoly munka Idézem szó szerint:

„Nem lehet több hipotézisnél a perzsa határon álló bizánci őrállomás Madzaron kapcsolatba hozása Bíborbanszületett Konstantin szabartoi aszfaloí nép-részeivel, még ha szemet szűrő is, Madzaronnál, és csakis ott lépnek színre szabír, szabartoi katonák”.

Két szabír, egy testvérpár mássza meg ott a várat úgy, hogy vas éket vernek be a falba, és mint lépcsőn mennek fel rajta, a várvédők lelökdösik őket, de ismét és ismét megkísérlik, és a végén elfoglalják. Utánuk betódulnak a többi katonák. És ez Madzaron vára Marquan rendkívül sok jó adatot hordott össze. Azt mondja: „A szavardik fellépését az arab Al-aduli [?] így említi Partak több lakója beszéli el, hogy 854-855-ben – arab idő szerint 244 évben – Jazid Ben Usaid megszűnt Arménia helytartója lenni, s a szavardik lerombolták Sampolt Al-aduli [?] szerint Jazid Ben Usaid 754-ben lett Arménia folytatója. Elfoglalta az Alán Kaput, a kalifa parancsára a kazár kagán lányát vette feleségül, Maszudi szerint „a szavardi Tiflisztől keletre és a Padaktól nyugatra a Kurnál laktak.” Hogy ne tűnjön homályosnak, amit felolvasok, a császár, amikor arról ír, hogy nem tudni, mi okból, de régi nevükön szabartoi aszfaloínak nevezték őket, akkor azt mondja, hogy a besenyő támadás után szakadtak el ezek a turkok egymástól, és így ment az egyik rész Perzsia felé délre. Örmény forrásokban rá lehetett bukkanni arra, hogy egy ún. Udi tartományban szavardik, szavordí nevű nép élt.

Götz László, iránta való tiszteletből is, Keleten kél a nap, I. kötet, 37 oldal

„Kr. e. 27-26 Eaguakun lagasi király egyik feliratán szubarki, azaz szubarföld. A későbbi semita-akkád nyelv ezt szubartu formában vette át. A terület a

transzkaukázai észak-nyugat-iráni és kelet-anatóliai térség a harmadik évezredben, sőt még Észak-Mezopotámia és a későbbi Asszíria is beletartozott a szubarki fogalomba."

Most a második évezred közepéből, azt mondja

„Az első évezredben Szalmanassár asszír király említ matai-badai népet az Urmia tótól keletre – nem a Törökország – 836-ban. Ettől az időtől kezdve a szubar és a madar népnevek szakadatlan láncolatban adathozhatóak egymás mellett".

Kr. e. VI.I század:

„Kastauti fejedelem seregében szafardaiak is harcolnak Szkíta királynevük a Kaukázuson túl".

Kr. e. VI. század

„I. Darius behisztáni feliratán Arménia, Kappadókia, Szaphardia és Hunnia egymás mellett szerepelnek, ugyanígy Média. A Zagrosz vidékén volt a Matiéne nevű tartomány, ehhez tartozik a szabartoi mint táj-szavas nép. Herodotosz 440 körül közvetlenül egymás mellett sorol fel matiéni, szapir és makron népeket".

Nagyon sok adat van, a leglényegesebb az, hogy meg lehet találni a kapcsolatot Minthogy különös módon a turk névhez is meg lehet találni a kapcsolatot a Folyamközzel Nem is csak arra gondolok, amit Gosztonyi Kálmán, a Sorbonne sumérprofesszora ír, hogy a turk, tu uruk sumér szóból ered, és azt jelenti, hogy fianép, 'elszármazott nép' A Zagrosz hegység mellett, attól nyugatra, tehát a Folyamköz fele az utolsó ilyen városállamban élő nép országának a városállamának a neve Turukku. Olvasom Oseczki Dénesnek Ausztráliában megjelent írását, amelyik a magyarság turk múltjával és összefüggéseivel is foglalkozik, és erre is rámutat, hogy már ott megvan ez a szó, hogy turk. A Turukku városnévben megvan. Sőt von egy Tukris nevű, újabb, az nyugatabbra van mint Turukku. Úgyhogy nem volt szándékomban elmenni Mezopotámiába. Nincs hozzá kellő rálátásom és kellő műveltségem. Ellenben azt mélyszégyen meggyőződéssel merem mondani és állítani, hogy a magyar történettudománynak igenis vizsgálnia kell a Kaukázuson túlon lévő térséget! Kézai miatt és a császár tudósítása

miatt, hogy a régi nevük szabartoi aszfaloi volt. Az aszfaloi jelzöt többféleképpen lehet értelmezni, még arabul Alsózap folyónak is nevezhető, de például hogy az egyik legjelentősebb történésünk, Györffy most 93-ban megjelent könyvében, ismét kiadott, A krónikák a magyar őstörténetben csak egy vonatkozásban foglalkozik a szabar névvel, az, hogy az aszfaloi nem ugyanazt jelenti, mint Anonymusnál a dentu. Hogy dentu magyar. Hogy nem azt jelenti-e, hogy szilárd vagy bátor, ahogy értelmezték a dentut is. Ez kevés. És a legerőteljesebb őstörténeti iskola és felkészültség most Szegeden van, tanszékük van, Róna-Tas András, Kristó Gyula, Kulcsár Péter vannak ott, ők jelentetnek meg nagyon komoly forrásmunkákat is. Ők megírták, hogy mivel foglalkoznak, és hogy a forráskutatást meddig terjesztik ki, és nem terjesztik ki, csak a Kaukázustól északra.

Elfogadhatatlannak tartom, és elfogadhatatlannak látszik. Én nem tudom, hogy ki fogja itt áttörni a falakat, de az, hogy standard munkák sem jelenhetnek meg, ez egész egyszerűen felháborító!

1996. július 29.

A vezérkor és a Kárpát-medence népei¹²

Tisztelettel felkérem Laci bátyánkat, hogy tartsa meg az előadást. A helyzet az hogy az egészségi állapota nem igazán jó. Nem tudjuk, hogy az előadás második részét meg tudja-e tartani, kérem mindenkinek a megértését.

Tisztelettel köszöntöm a jelenlévőket. Hölgyeim és uraim, a honfoglalásról és a Kárpát-medencében itt talált népekről szeretnék beszélni.

Mindenekelőtt azonban, mivel nem mentek körbe a térképek, felhívom a figyelmet erre a Paulus Orosius által készített világtérképre, a 600-as évek elején készült. Bejelöltem kék tintával, egy kis karikát húztam oda, hogy hol a Kaspi-tenger. Mert a vita azon van, hogy amikor azt mondták, hogy az Óceán melletti népek azok a ködök és a griffek támadásának hatására elkezdtek nyomni az avarokat, azok a szabirotkat, azok pedig az urogokat, onogurokat, hogy hol volt ez az Óceán. Mert Paulus Isidorus szerint ez az Óceán a 600-as években a Kaspi-tenger volt. És Jordanes is, a gótok történetírója kifejezetten mondja, hogy az Óceán az a Kaspi-tenger. Ez pedig nagy horderejű, következményű dolog, mert azt jelenti, hogy délről jött fel az a nép, amit a magyar történettudomány a magyaroknak tekint. Az onogurok. Különböző számos forrásban nem onogurok, hanem unogurok meg hunogurok. Akkor Magyar város a Kaspi-tól északra még a XIV. században is megvolt. Timur Lenk szórta széjjel őket, itt be van rajzolva. Bendefy László személyesen volt ebben a térségben, kutatott, a rajzot is ő készítette. Ha odaadom, kérem szépen továbbítani. Ez a térkép a honfoglalás idejéből Magyarországról készült.

¹² A vezérkor és a Kárpát-medence népei. Elhangzott Lakitelken, a III. Magyar Őstörténeti Tábor előadás-sorozatának keretében, 1996. július 29-én és 30-án (Egy héttel ezt követően Sebestyén László örökre eltávozott közülünk) Mindkét tanulmányt videokazettáról írtuk le.

Valami fatális véletlen, lehet, hogy a xeroxozás következtében, belerajzolódott a visszacsatolt területeknek a határa.

Sokan nem ismerik, hogy Észak-Erdély idáig húzódtott, és itt elszakítottak egy részt. Nyugaton, ahova Pozsony került, a szlovákok tulajdonába, és akkor ők így mennek csak északra, a magyar határ meg akkor itt megy és a lengyel közös határ is itt van. Aki nem látta, legyen rá tekintettel.

Ez a British Múzeumból van, Bobula Ida jelentős magyar sumerológus, aki 1945 után Amerikában élt és könyvtáros volt ott, egyébként itt kormányzógyűrűs doktorként végezte el az egyetemet, néprajzos volt, egy művelt, felkészült valaki Ez az úgynevezett napmadár, a turullu, ezt is kérem megnézni.

Itt egy magyar város romjait lerajzoltatta Nagy Péter cár a XVIII században, úgyhogy érdemes végignézni, hogy micsoda élték volt ott. Ez már maga is rom volt, de elhordták és Jekaterinburg építéséhez használták fel a köveit.

A mai előadásunk némikénti illusztrálására a Modenai imát is közreadom Ebben van az, hogy "*Ments meg, Uram, bennünket, a magyarok nyilaitól!*" És a brentai ütközetnek is megvan a leírása. Sajnos egy dolgot nem találok hirtelenében, azt a német térképet, amit Haussig tett közzé, és be van rajzolva, hogy az avarok hogy jönnek Nyugat-Turkesztánból és nyomják meg a szabirokat, az meg a többi három népet. Majd a szünetben megkeresem.

Mint ismeretes, többféle honfoglalás volt, és a krónikáink sem ugyanarra az időre teszik például a második bejövetelet Secundus introitusnak tartják az árpádi magyaroknak a bejöveteletét. Ezt a második bejövetelet a Bécsi Képes Krónika 677-re teszi, a Thuróczi-féle krónika 744-re, a Tarihi Üngürüs 745-re, Anonymus 884-re, a Pozsonyi és a Budai krónika pedig 888-ra. Ezek a megindulási dátumok. Most sok vitára és töprengésre adott okot az, hogy Anonymus úgy írja a keletről való bejövetelet, hogy Szuszdalon át jöttek. Szuszdal Moszkvától északra van. Nekem van egy kedves és buzgó leányom, aki az apai atmoszféra hatására is könyveket ad ki. Kiadta a Pauler-Szilágyi-féle *A magyar honfoglalás kútfejt.* Mielőtt idejöttem, nézegettem, van benne egy jegyzék arról, hogy az Anonymus krónikáját, amelyik 1928-ban került vissza Bécs-

ből, az ottani udvari könyvtárból, tartalmaz egy hibajegyzéket, hogy mi az, amit még Anonymus krónikájában, holott több másoláson eshetett át, javítani kellett Képzeld el, hogy ott van az, hogy Susudal, hogy ez téves, és ki van javítva Szuszdalra, és a mi történéseink így használják. Ez elképesztő dolog, hogy Moszkvától északra mentek, az nem is volt az akkori időben szokásos karavánút, és majd látják itt a térképen, hogy Madzsar város hol fekszik, a Krím és a Kaukázus között van, a Kubán és a Kuma folyó mellékén. Erre a Kumára nagyon figyeljenek, mert ha Volgai Bulgáriából, az Urál mellől jöttünk volna be, akkor a Káma folyó mellett laktunk. Tehát a Kuma itt van, a Kaukázustól északra. Nézem a térképet, és itt a nyugati részen, itt a Kuma menti Magyarország, Kumamagyaria néven is nevezik, innen ered, hogy a folyó adja az elnevezésben a bevezető jelzót, hogy ott van egy Szudag nevű város, amely Soldaja helységhez van közel, amelyikhez 18 falu tartozott. Most az kétséget nem szenvedhet, hogy az árpádi magyarok nagy részükben innen, a Meotisz környékéről kellett, hogy feljöjjenek. És kiderül, hogy jelentős számú magyarnak kellett ott maradnia, mert ezek még az 1300-as években is ott éltek, tevékenykedtek, és három pápának is a feljegyzéseiben megtalálható, hogy többször is instanciáztak és missziós papot kértek. Egyszer kaptak is egy Thomas nevű angolt. Derék dolog, de mégiscsak jobb, ha a nyelvet tudja. Szegény csángók is kaptak azért papokat az elmúlt időben, de olyanokat, akik nem tudnak magyarul. Törődtek velük. Mindegy, némi csipkelődési hajlamból megemlítettem. Tehát a magyarok onnan jöttek, ahogy északra húzódik ez a terület, ez Lebédia, és az Eteköz pedig itt van, ugye, egész közel a Prut és a Szeret mentén, de több folyót is említhetnék Nagyon izgalma, dolog az, hogy azt írja Anonymus, hogy az Etelen átkeltek, mikor megindultak erre, a Kárpát-medence felé. Ez a Volgának is a neve, de a Donnak is a neve. Úgyhogy Kézainál is és a Képes Krónikában is külön meg van említve, hogy a magyarok a Dont is Etil folyónak nevezik. Tehát ha a Szuszdal ilyen kétségessé vált, nem is logikus, hogy ilyen iszonyú vargabetűt tettek volna meg, azonkívül az átkelés nem a Volgán történt, hanem a Donon. És ott kellett, mert ez a Szudag például, amelyiknek a ne-

ve ez, mert ez csak az én buzgólkodásom, hogy találtam egy ilyen rokon hangzásút, ezt a Soldaját, hogy ez a Don mögött van, Kumamagvariában.

Nézzük meg a teljes bejöveteleket, az elsőket A Tarihi Üngürüszt elmondja, hogy a bizánci császár ellen segítették a hunok húszezer emberrel a perzsákat, de útközben támadás érte őket, és ezért eljöttek ebből az útközetből és bejöttek a Kárpát-medencébe, Daciába. Azt tudják, hogy amikor valamit leírnak, akkor azt a helységnevet és azt a területnevet szokták használni, amelyik éppen akkor érvényes, tehát nem a korábit. Ezért van az, hogy a Tarihi Üngürüsztben a magyarok tatárok, meg Tatárországon jöttek keresztül. Mert amikor Terdzsumán fordította, akkor Tatárország volt azon a területen, ahol a magyarok vonultak. De most visszatérve erre a húszezerre, ez azért izgalmas, mert leírja, hogy milyen szép vidék ez, folyói, számosan vannak gyümölcsei, kertjei, és azt mondja, hogy itt a saját nyelvüket beszélő népet találtak. A magyar történettudományban a 70-es évek végén jelent meg a Tarihi Üngürüsztnek a fordítása, említettem, Blaskovits Józsi bácsi ültette át magyarra. Még nem elemezték! Ebbe olyan fantasztikusan fontos dolgok vannak. Hadd említsem meg, hogy a Körösi Csoma Társaság ült össze a 70-es évek végén, és egy Hazai György professzor, aki akkor vendégtanár volt Németországban, ő mutatta be, legalábbis föl volt rakva elég magasan gépelt lap, nem akarom bántani, de Krúdy például bement a Mikeshez, aki az Est-lapoknak volt a főszerkesztője, hogy hozza a regényét, és akkor átadott egy ilyen halom papírt. Mikes mindjárt leküldte a nyomdába, küldte a pénztárhoz Krúdyt, aki fölvette a honort. Telefonál a nyomdász, közölte, hogy Mikes úr, néhány lap van csak a tetején, amelyiken szöveg van, a többi üres lap. Nem akarom ezt mondani, de azért lehetek egy kicsit rosszmájú, mert ennek a Hazai Györgynek már húsztizedeje volt szerződése a Magyar Tudományos Akadémiával, hogy lefordítja a Tarihi Üngürüszt, de nem csinálta meg. És itt buzgó magyarok, Sárkány Kálmán például, nagyon derék ember volt, ő valahogy megszerezte, lefénymásoltatta az Akadémiában a kéziratlapokat, kiküldte Fehér Mátyásnak Buenos Airesbe, Fehér Mátyás elküldte Prágába, ott

volt tanár Blaskovits, és így fordították ezt le. De hogy micso-
da hajsza volt azért, mert perre akart menni az Akadémia,
[amiért] ezt kijuttatták stb. Védték a Hazainak a húsz éve nem
teljesített szerződését. Nekem Blaskovits azt mondta szemé-
lyesen, hogy tudjál róla, hogy ez ideig harminc fenyegető le-
velet kaptam Magyarországról, hogy ne fordítsam le. Ilyen já-
tékok folytak. Előadó lett volna Hazai, volt is, nagyon tudomá-
nyos húsz-huszonöt perces szöveg volt, rámutatott a kéz-
íratra. Szót kértem. Czeglédy Károly elnökölt. Nem akarta
megadni a szót. De hát nem olyan fából faragtak, persze hogy
elmondtam, amit akartam. Megemlítettem ezt a harminc fe-
nyegető levelet, és mivel azt mondta az előadásában Hazai,
hogy ebben tulajdonképpen semmi lényeges nincsen, nincs
olyan, amit mi eddig ne tudtunk volna, három dolgot említet-
tem. Mondtam ezt, hogy itt a saját nyelvüket beszélő népet ta-
láltak. Kik lehettek azok? Nyilván a szkíták voltak vagy a
sziginek. Akkor volt az, amit már tegnap említettem, hogy
amikor Csaba visszament, akkor Attila nővérének a fiával ta-
lálkozott, aki ott vezető ember volt Szkítiában, ülnek a sátor-
ban, egymás holléte felől érdeklődtek, s örömben hol sírtak,
hol nevettek. Ez egy fantasztikus nagy dolog. Akkor még ide-
vág, hogy azt írja a Tarihi Üngürüsz, hogy az Attila halála utá-
ni polgárháborúban, ez egy hun öldöklés volt, de a gótok Ala-
dár mellé álltak, az Aladár párt győzött, őt Erdei tartomány
bánjává nevezték ki, és az ő népét akkoriban szikulinak ne-
vezték. Ez 454, tehát van egy történelmi bázisunk, van egy két-
ségbe nem vonható forrásadatunk, hogy a székelyek 454-ben
Erdély területén voltak! Meg lehet cáfolni. De foglalkozni kell
vele. Az osztrákoknak – nagyon derék dolog, félreértés ne es-
sék, nem kifogásolom – most van az ezeréves évfordulójuk.
Tudniillik találtak egy okmányt, ezer évvel ezelőt, amelyik-
ben benne van ez a szó, hogy Ostmark. Nagy ünnepek, nem
olyanok, mint itt a mostaniak. Hoztam egy kisorádiót magam-
mal, bekapcsoltam reggel, és Demszky bejelenti, hogy a nagy
millecentenáriumi ünnepséghez amit a Dunán terveznek, nincs
elegendő pénz, és át kell tenni a Hősök terére. Majd ez külö-
nösebb megvilágítást kap. Majd én ismertetek néhány fontos
rendezvényt a múlt század végéről. Szóval ott ült Györffy,

megfordult. ő ismert engem, mert elég komolyan megtámadtam a hunkapcsolat és székely tételeit, nagy plénum volt ott, historikusok. De a mi tudósaink tisztességes emberek. Lehet mondani azt, hogy ennek ez a felfogása, annak az. Azt hallották ott, hogy fenyegető leveleket kap Magyarországról Blaskovits. Blaskovitstól ezek után nem lehet [ett] elvenni [a fordítási jogot]. Harmincezer forintot kapott, a Magvető adta ki. Milyen munka volt ez? Ő úgy tudott törökül, hogy amikor turkológiai kongresszusok voltak, ő mindig törökül szólalt fel. Előadásokat tartott [...]. És bejárása volt a szultán titkos levéltárába! Ezért tudta; azóta megjelent, el is hoztam Pozsonyból, megjelent a Harács jegyzéke, a török ottani bégségnek, az egy vilajet volt, és az derült ki belőle; mert udvaronként meg volt említve az ott lakóknak a neve és száma, a jószágoknak a száma és neme, és kiderül ebből a jegyzékből, hogy ami nagy-patájú állatok vannak megnevezve a Harács jegyzékben, azok mind magyar nevéek udvarában vannak, és a terület is, és csak fönt a hegyeken vannak ezek az aprókörműek, a juhok, akik ott legelnek. Ez egy olyan félelmetes dokumentum. Teljes csönd van körülötte.

Elkalandoztam, de engedjék meg.

Ott hagytam abba, hogy húszezer emberrel segítette a hun uralkodó a perzsákat egy Bizánc elleni háborúban. Mikor volt ez? Megtaláltam! Azért is volt érdekes ez, mert a Thuróczi-krónikában is benne van, nem ilyen részletesen, csak az, hogy húszezer emberrel segítette, de Kosroest ír uralkodónak Thuróczi, de ez I. Sapur idején van, aki hetven évig uralkodott, tudniillik még méhben volt, amikor felkenték őt uralkodóvá, és 309-től 379-ig ő volt az uralkodó, és sok háborúja volt a bizánciakkal, és én azt következtettem ki, hogy ez a húszezer hun, aki bejött ide, saját nyelvét beszélő népet talált itt, a 350-es években jöhetett be, tehát huszonöt-harminc évvel előbb, mint az Atilla-hunok 373-375-ben. Miért ne említsük meg, erre van bázis, az már hun bejövetel. Különben azt is leírja a Tarihi Üngürüş, hogy ezek az emberek, ezek jóban voltak az itteni uralkodóval, [aki] őket letelepedni, de ők küldtek haza embereket, hogy micsoda hely ez itt, gyertek, gyertek! És akkor így indulnak meg Katar vezetésével a 370-es években a

hunok. Nagyon érdekes, hogy a krónikáinkban megemlített bejöveteleknek mindig van egy igazoló adata is. A 373-as bejövetelnél pedig az van, hogy Valens császár idejében. Ez a Valens pedig 364 és 378 között uralkodott. Tehát vág az adat! Atilla halála után 454, Marcian császár idejében, írja a krónika Marcian 450 és 457 között uralkodott. Hiteles. Az avarok foglalásánál [...] azt írja a Képes Krónika, hogy Atilla halála után 104 esztendővel, 558-ban jöttek be az avarok. Az okozta a zavart, hogy a Képes Krónika Atilla halálát felcserélte, akár a másoló, akár a krónikás, mert 445-öt írt az 454 helyett. Mondják az 53-as évet, de a nagyszerű Bakay Kornél is ezt tartja hitelesnek, ezt a 454-et. Tehát vág. Atilla után 104 esztendővel megint bejöttek a hunok. Az avarok jöttek be! Nem megyek bele, hogy miért hunok, teljesen hitelesen annak tartja őket a nemzetközi tudomány. Itt nem ír a krónika császárt, meg pápát sem, de hát ez nem is hiányzik. A 677-es visszajövetelnél, illetve a második bejövetelnél III. Konstantin császárt ír a Képes Krónika, ez az atyafi pedig 668 és 685 között uralkodott. Ez is alátámasztja ezt a 677-es dátumot. Az árpádi bejövetel 895-896. Három vagy négy esztendővel ezelőtt engem már foglalkoztatott ez az 1100 évforduló. Nem dicsekvésképpen, csak hadd említsem meg, olyan szerencsés helyzetben voltam 1989-ben, hogy mikor volt a nagy magyarverés Marosvásárhelyen, akkor volt egy százezres gyűlés a Hősök terén, többen felszólaltak, köztük jómagam is, és ilyeneket mondtam a románokhoz fordulva, hogy:

„ne nézzék le a magyarokat, tudjanak róla, hogy amíg minálunk a nemzeti múltnak a legfontosabb eseményeit elhallgatták, a román kommunista vezetők pedig a lehető legdicsőségesebb román korszakot hirdették a beszédekben és a tankönyvekben, nálunk még miniszterelnök is van, aki ezeréves Magyarországról beszél, holott mint a magyar közigazgatás fejének, tudnia kellene, hogy Pusztaszer 1100 esztendeje volt”.

Akkor én már írtam ezt, felolvasom. Azért olvasom fel, mert rövidebben tudom közreadni a benne lévő ismereteket, és ebből láthatják, hogy hogy alakult ki a 895-896-os esztendő,

hogyan vált ez hivatalos dátummá, de azt is, hogy milyen sebények, buzgóok voltak az akkori Múvelődési Minisztériumnak és az Akadémia történettudományi osztályának az emberei, hogy milyen gyorsan intézkedtek és produkálták azt, hogy na, mikor is volt ez a dátum, mit kellene nekünk megünnepelni.

„Az árpádi honfoglalás 1100 évfordulójának küszöbén kettős feladatot látok, nemcsak a történészek, de a nagy esemény szervezői számára is. Egyrészt megismerni a 896 évi millennium történelmi magyarázatát és indokoltságát, másrészt újabb ismereteink alapján feltárni és megmutatni a Kárpát-medencei magyar haza teljes történelmét. A múlt századi évforduló előkészítését példaszerűnek tekinthetjük. El kell ismernünk, idejében és nagy felkészültséggel világították meg akkor élt történészeink a honfoglalás idejét és lefolyását. Az állam kezdeményezése is dicséretes. A vallás- és közoktatásügyi miniszter már 1882. október 17-én leirattal fordult a Magyar Tudományos Akadémiához, hogy mint írja, a magyar nemzet méltón ünnepelje meg Európában megtelepülésének, az állam alakításának ezredéves évfordulóját”.

Az államalakításnál meg kell állnunk. Annak ellenére, hogy 1100 évfordulót ünneplünk, ha magyar államról szó van, ma is ezeréves államot mondanak. A jog az egész világon így fogalmaz az államnak három kritériuma van terület, népesség, főhatalom. Ez mind megvolt Pusztaszernél. Tehát a magyar államot nem 1000-tól, Istvántól kell számítani, hanem Pusztaszertől kell számítani. Ha 1000-tól számítjuk, akkor keresztény magyar államot kell mondani. Adni kell egy jelzöt. Mert vannak változások abban az államszervezésben és felső berendezkedésben a vezérkorban érvényesülő államvezetési rendszerhez képest. Ezt jegyezzék meg! Még én a palesztin példát is szoktam mondani. Ezeknek az Arafatéknak, akik szét voltak szórva Marokkóban, Jordániában, mindenfelé, több arab államban, ezeknek volt hadseregük és volt vezetőségük. Nem volt területük. Azért nem volt palesztin állam. Beszédes példa. Csak közbeszúrtam.

„Külön érdeme e nemes szándéknak, hogy államal-

kotást is ünnepelni akarnak, s nem esnek abba a tévedésbe, hogy a magyar állam létét csak Szent Istvántól számítás. Vagyis tisztában voltak azzal, hogy 1001-től a keresztény magyar állam megvalósulását lehet és kell tekinteni. Nem egészen két hét múlva, 1882 október 3-án tartott összes ülésében az Akadémia II. osztálya felszólította a Történelmi Bizottságot, hogy erről terjesszen elő jelentést A Történelmi Bizottság, mint a jelentést fogalmazó Ipolyi Arnold – ő volt az elnöke, óriási nagy emberünk, ha valaki hozzájut A magyar mitológiához, vegye meg! – bizottsági elnök és Fraknoi Vilmos bizottsági tag írja, tekintettel volt arra a tényre, hogy a magyarok megjelenése Európában mai hazánk területének elfoglalása és a magyar állam megalapítása évek hosszú során át előkészített és létesült események láncolata. Azt is leszögezi, kétségtelen, nem a mai hazánk volt a magyarok legelső állandó lakóhelye Európában, ezt a tényt napjainkban sem szükségtelen hangoztatni, továbbá hogy a magyarok ismételve megjelentek mai hazánk területén, mielőtt itt állandóan megtelepedtek".

Kérem szépen, jegyezzék meg és képviseljék az ókor óta Európa határa a Don! És a magyarok a Donon innen voltak, a Kárpát-medencei bejövetelük előtti hosszú évszázadokon keresztül. Persze nem érzem magyarként sértve magamat, ha egy szlovák azt mondja, hogy ázsiai horda. És mi van a kínai kultúrával? Meg mi van a japánnal? Meg mi van az ujjurral? Írásuk volt. Meg most kiásták azt a több ezer katonát például, néhányat behoztak. Elképesztő, hogy micsoda szobrászati műveltség is volt ott. És színeken hogy tudtak kifejezni eltérő vonásokat és jellemzőségeket a lovagnál is meg a harcosoknál. Nem zavar engem. De azért, per tangentem, ne tréfáljunk, mert a tények szerint európaiak voltunk, mielőtt bejöttünk, akkor is. Végre, hogy miután itt állandóan megtelepedtek, a honfoglalás és államalapítás nem volt egy esztendő műve. Az események sorozatában különösen kettő vonja magára a figyelmet:

1) A magyarok bevonulása etelközi lakóhelyükről mai hazánk területére és itt állandó megtelepedésük, vagyis a honfoglalás kezdete.

2) A mai Magyarország egész területének megszállása, vagyis a honfoglalás befejezése. A Történelmi Bizottság e két esemény meghatározását tűzte ki feladatául.

Tehát a kezdetet és a befejezést.

„A felkért szakférfiak Botka Tivadar tiszteletbeli tag, kora, egészsége miatt indokolt előterjesztés kidolgozására nem képes, de fenntartja véleményét, amit a Századok [18]78 [...] 88 köteteiben tüzetesen kifejtett”.

Kijegyzeteltem. Olyan adatokat mond a többire, elsőrangú.

„Pauler Gyula, Salamon Ferenc és Szabó Károly akadémiai rendes tagok 1883 január 20-án előterjesztésüket bemutatták”.

Már be is mutatták! Szabó Károly fordította le először magyar nyelvre a Kézai-krónikát és Anonymus krónikáját, ő fordította le Priskosnak a követi jelentését és számos még ilyen megbecsülhetetlen értékű forrást. Kolozsvárt volt egyetemi tanár. Lenyűgöző gyorsaság és felkészültség. Már hogy 1883. január 20-án benyújtották. Az indokolások jobb áttekintése érdekében lássuk előbb a bizottság összefoglalóját, s csak ezt követően néhány sarkalatosabb álláspontot a szakférfiak érveiből. Természetesen mindezt ezúttal csak erősen vázlatosan. Anonymus írja, így szól a jelentés régebbi krónikákra hivatkozva, hogy a magyarok 884-ben indultak meg a szkítiai földről nyugat felé, mégis a honfoglalás kezdetét, vagyis Ungvár megívása után a Tisza és Bodrog közti terület megszállását 903-ra teszi. Kézai szerint 872-ben, idézem

„jöttek be ismét a hunok vagy magyarok Pannóniába”.

Itt valami számkombináció is van a 872-nél, mert 700-nak is lehet olvasni a Kézai szerinti második bejövetelet. Csak mellékesen megjegyzem: *„Az 1358-ban írt Bécsi Képes Krónika szerint 677-ben jöttek be újra a magyarok vagy hunok Pannóniába”.* Ez olyan meglepetést keltett történész körökben,

hogy volt a Képes Krónikának kiadása a múlt században, amelyekben ki is hagyták ezt a részt, mert valósággal röhejesnek tartották, hogy mi az, hogy 677-ben jöttek be. Ez a László Gyula-féle kettős honfoglalásnak abszolút történelmi bázisa, ez a 677 670-680. Találtam rá nyomot. Erről nem szoktak beszélni, de nagyon fontos. A Váradi káptalan 1370-ben alkotott statútumaiban foglalt rövid krónika azzal kezdi elbeszélését, idézem: „*a szkíta nép nagy tömege 888-ban lépte át Pannónia határait és foglalta el az országot.*” Az író „*a magyarok ősi időktől írásba foglalt hagyományára*” hivatkozik. Ugyancsak 888-ra teszi a magyar nép bevándorlását a XV századbeli Pozsonyi Krónika és az 1473-ban nyomtatásban megjelent Budai Krónika. Bonfini 704-re. De például az avarok bejövételét a magyarság megtelepedésével egynek veszi Bonfini. Most jelent meg, tán tavaly a fordítása, Kulcsár Péter fordította le. Ugyanígy megjelent Ammianus Marcellinusnak a munkája is. Sok van benne rólunk. Thuróczi 744-re állítja, ugyancsak Mátyás uralkodása alatt a bejövételt. A Tarihi Üngürüş 745-ös bevonulásról tud. Regino apát azt írja, hogy

„a magyar nemzet 889-ben kezdi meg kivándorlását a szkítiai tájakról, a Tanaisz mellől”.

Nestor a magyarok elvonulását Kijev mellől a 888-898 évek közti időszak történetei közt jegyzi fel. Azt írja

„később jöttek a fekete ugorok, Oleg idejében, elkergették a frankokat és örökölték azt a földet”.

Legyetek szívesek, szóljatok, hogy erről az örököltekről említsek valamit, mert ez egy nagy vita a nemzetközi történész világgal, hogy örököltük, vagy csak kitaláltuk, hogy örököltük, mert jogcímet akartunk teremteni arra, hogy itt vagyunk. Simeon bolgár fejedelem trónralépte, illetve a bolgár-görög háború időpontjának megállapításától függ, mikor hagyták el a magyarok etelközi hazájukat, és mikor kezdték meg a mai Magyarország elfoglalását. Tudniillik a Kurszán és Árpád felfejezett adat, tárgyalt a bizánciakkal, akik kérték őket, hogy támadják meg a bolgárokat. Nem sokan tudják, de erre azért kényszerült rá a bizánci uralom, mert délről az arabok támadták Bizáncot. Két tűz közé volt szorítva. Aminthogy a bolgárok is azért találták alkalmasnak ezt az időt a támadásra, mert

tudták, hogy azoknak ég a házuk ott délen. Tegnap kitűnő részletességgel hallottuk a bolgár-görög feszültséget előidéző okokat, azt, hogy akartak önálló egyházat, kísérleteztek a római vallás felvételével stb. Itt is volt egy ilyen ebben az egész Bizánc-Bulgária közötti feszültségsorozatban, volt egy ilyen mozzanat, hogy na, most kedvezőnek találták az időt. Engem mint magyar embert, ugye, lehet, hogy rokon nép a bolgár, és lehet, hogy ugyanazt a nyelvet beszélték, mint mi, kérem szépen, hét vagy nyolc régi bolgár szót tudnak csak felmutatni, elszlávosodtak. Beolvadtak a szláv nyelvbe. Szerintem már akkor Árpádék azt láthatták, hogy ezek már nem a mi embe-reink, ezek nem azok, akik voltak. Mert 839-ben még segítettek őket a macedón foglyaiknak a fellázadásakor. Ezt ugyan-csak egy görög szerző írta meg. Érdekes, három nevet említ, unnoi, ungroi, turkoi a magyarok megjelölésére, és Moravcsik Gyula arra a következtetésre jut, hogy lehet, hogy ezt a három nevet azért említi, mert a magyarság a kialakulás korában ezt a három néprészt képviselte. Nekem nem ez a véleményem különben.

Tehát nem sokkal előbb, hetven évvel ezelőtt még segítették. Lehet, hogy most már teljesen más szörű államnak és hatalomnak tekintették ezeket a bolgárokat. Az I. és II. világháborúban egy oldalon voltunk. Ismerek bolgárokat. Hogy mennyire számon tartják a Zalán futását a bolgárok! Nekem egy bolgár egyetemi hallgató mondta, hogy *„ti úztetek ki bennünket, ti akadályoztatok meg, hogy Nagy-Bulgária legyen, amelyik felnyúlik Erdélybe”*. Itt voltak a sóbányák, ugye, meg arany, ezüst. A kincses Erdély. Ma is, nem tudom, hogy a románok hogy gazdálkodnak, hogy mit hoznak ki belőle!? [...]

(Szünet)

Biztos hogy elfelejtik legtöbben azt, hogy ki milyen állásponton volt, melyik érvet tartotta hitelesebbnek, de annyi azért megmaradt, hogy ez nem úgy pattant ki a fejükből, hogy 895-896, mint Pallasz Athéné Zeusz fejéből. Tehát ezen ők ógtak-

mógtak, vitatkoztak Ilyen értelemben nem bánom, hogy felolvasom.

Szabó Károly a bolgár-magyar háborút 888-ra, a magyarok megtelepedését mai hazánkban 889-re teszi. Majd fogok érveket mondani később. Pauler a bolgár háborút és a honfoglalás megkezdését 895-re helyezi, Salamon Ferenc szerint a bolgár háború 895-896-ban volt, a kivándorlás Etelközből s átkelés a Kárpátokon 897-ben. A Történelmi Bizottság következtetése ezek alapján így hangzik: „*a magyarok megtelepedése 888-nál korábban és 897-nél később nem történt*”. Teljesen kétségtelen tény gyanánt az bontakozik ki, hogy 888 előtt a magyarok mai hazánk területén nem telepedtek meg, és 900-ban mai hazánk területének elfoglalása be volt fejezve, a magyar állam meg volt alapítva. Ugye a magyar állam megalapítását mondják. Evidens. Tizenkét éven belül az Akadémiának nem hivatása a megünneplés időpontjára javaslatot tenni.

Lássunk néhány érvelést, legelőbb Paulerét, akinek végül is elfogadták az álláspontját, és a megünneplés évéről a kormány döntött. S időnyerés végett 896-ot tűzte ki a megünneplésre. Az időnyerés az építkezések miatt volt. A bolgárokali háború nem lehetett 893 előtt, mert Simeon azelőtt még nem lépett trónra. A bizánci írók a hadjáratot 893 május 11-e és 896 február 12-i időben beszélik el. Ez egy nagyon fontos adat! Salamon Ferenc szerint 894-nél előbb nem, 897-nél meg később nem lehetett, arra alapít, hogy a bizánci követ, Lázár 896-ban járt Arnulfnál, s a Fuldai Évkönyvek ebben az évben is részletesebben írnak a háborúról. Úgy véli Salamon Ferenc, hogy a honfoglalás 895 és 898 között történhetett, Szabó Károly véleménye igen érdekes. Nem érzi hiteles adatnak azt a híradást, hogy Arnulf 892-ben még Vladimir bolgár cár kérte arra, hogy ne adjanak a horvátnak sót. Tudniillik ezen alapszik az a vélekedés, hogy Simeon csak 893-tól uralkodott. Nem ismerték pontosan a nyugati krónikások az uralkodókat – érvel Szabó Károly. Nem intézhették a magyarok háborújukat 892-ben Etelközből. A magyarok 892-ben már áttörtek a Kárpátokon, ezért tudott róluk Arnulf. Szvatopluk szomszédai voltak 889-ben már teljesen birtokban voltak. Tényleg az, hogy hány hadjáratban részt vettek, hol Szvatopluk mellett, hol Szvatopluk ellen, és 862-ben is említik őket nyugati krónikák,

hogy itt vannak. Nem lehetett ide mindig bejönni Etelközből, aztán visszanyargalni! Tehát feltehetően közelebb kellett lenniük. Elfogadom. Botka Tivadarról még nem szóltam. Bámulatatos részletességű adatai vannak, mivel nem készített külön indokolást, véleményeit mintegy le is zárva, ezt az ismeretést a többiekével együtt táblázatosan adom meg.

Anélkül, hogy egyenesen feltenném a kérdést, hogy mit szólnak hozzá, nem sok. De jó, felolvasom. Arról szól ez a kis kimutatás, hogy a négy férfiú közül kik melyik hónapot vagy melyik évet tartják valószínűnek abban a tényben, amit felolvasok. Megtelepedés a Közép-Duna mellékén és kivándorlás a Volga mellől, megtelepedés Lebédiában: Botka és Szabó szerint 884. Megtelepedés Etelközben: Szabó K 887; hadikalandók Svájc és Friaulban, Botka 888; Szabó szerint pedig részvétel a bolgár-görög háborúban. A Kárpátokon át bevonulás hazánkba: Szabó szerint 889; Salamon szerint kiköltözés Lebédiából Etelközbe, ugyanezt vallja Pauler. Harc Arnulffal szövetkezve Svatopluk ellen 892, ezt vallja Szabó, Salamon és Pauler. Hadjárat a Duna jobb partján: – Érdekes, ezt én rosszul tanultam az iskolában, és még mindig megzavar, én azt tanultam, hogy szembe kell a folyóval állni, és a jobb kezem fele van a jobb part. De nem igaz, mert a folyás irányába kell állni és így a jobb és a bal. És nagyon sokan a történelemben, történetírásban mindig jobb partot meg bal partot mondanak, csak mindig álljunk bele a vízbe képzeletben – A bolgár háború kezdete 895 Salamon és Pauler szerint. De Pauler még azt is mondja, hogy a bolgár háború, kivonulás Etelközből, megtelepedés hazánkban. A bolgár háború befejezése: 896-ra teszi Salamon. Átkelés a Kárpátokon: 897 Salamon szerint. Végleges megtelepedés a morva birtokra és a dunántúli részekre: 898 Salamon. A mai haza teljes birtokában: 899 Szabó. Felsőmorvaországi hadjárat: Salamon és Pauler szerint 899. A dunántúli országrész elfoglalása Pauler szerint 900.

Bizonyára feltűnt önöknek, hogy a fejtegetésekben nincs szó korábbi bejövetelekről. Ez félreérthetetlenül a Hunfalvyiskola hivatalos győzelmét jelenti. E millenniumi érvelésekben emiatt most ne is méltánytalankodjunk, az árpádi bejövétel az 1100 évben is minden bizonnyal a múlt századi megokolás

szerint történik majd. Így történt, gondoljunk csak az Akadémia elnökének a mondanivalójára Kosáry, Róna-Tas és Glatz beszéltek a Duna Tévében.

Feltettem, hogy azért a Duna Tévében, mert az egy műholdas adás [...]. A kérdés az, s ez rajtunk is múlhat, hogy az a hivatásos történészi bojkott, amint ezt Padányi úr fogalmazta, fenntartható-e nyelvészeti és történelmi téren olyan betonfalszerűen, mint az immár mögöttünk lévő Rákosi- és Kádárkorszakban. A legfőbb cél, hogy lehessen szabadon és nyíltan érvelni és vitatkozni. Ez a Népfőiskola is lehetőséget ad erre. Hogy mennyire nem új dolog ez, és éppen a magyar régmúlt-ról szólva, erről Thuróczi János 1486-ban kinyomtatott krónikájának az előszava is tanúskodik. Drágfi Tamás személyi táblai kancellár ugyanis ily szavakat intéz

„beszélgetés közben néha kellemes vitákba keveredtünk, többször még vitatkozás közben kisebbfajta pörlekedések is felmerültek közöttünk, mivelhogy a magyar nemzet legrégebb történetéről különböző nézeteket vallunk, meg arról is, mely világrész szülte a magyarokat és hogy honnan özönlöttek erre a vidékre”.

Jó, mi? 1486.

Említettem, hogy a főpolgármester ma bejelentette, hogy szerényebb ünnepséget fognak tartani. Hallgassák meg, mik voltak. Nem beszéltek a földalattiról, a Vajdahunyad váráról, az Iparcsarnokról stb. A milleniumi történelmi ünnepségek: A századok 1896, 677 oldal

„Báró Bánffy Dezső miniszterelnök 1895-ben Thaly Kálmánt bízta meg a honfoglalás emlékére millenárius emlékoszlopok felállítási helyeinek a kijelölésére. Ezt az országos bizottság elfogadta”

Ezek a helyek, ahol emlékoszlopok: Pusztaszer, a Munkácsi várhegy, Pannonhalma, Brassói Cenk orom, a nyitrai Zobor hegy, Dévény és Zimony, így jön ki a hét. A pusztaszeri emlékmű Árpád-szobor alapkövét június 27-én tette le Darányi Ignác miniszter. A munkácsi és határszéli emlékoszlopoknál három helyen állított Bereg vármegye emléktáblát és oszlopot június 19 és 20 napjain, a munkácsi vár északi oldalán magas

obeliszkturulmadárral, Anonymus szerint itt Árpádék pihenőt tartottak.

2 A Vereckei-szoros északkeleti oldalán egy kiugró bazaltsziklában emléktáblát helyeztek el az ország címerével, egyik oldalán „896 Árpád”, a másikon „1896 I. Ferencz József”. Elég szerény megoldás. Hát képzeljük Sztálin alatt, ilyen esetben mi lett volna! Egyébként 1943 decemberében Benes elutazott Moszkvába. Az előzményét is tudom, mert Károlyi emlékirataiban olvastam, hogy

„közel laktunk egymáshoz Benes úrral, és átmentem hozzá egyik este egy kandalló melletti beszélgetésre. Beszélgetés közben elmondtam, hogy készülök a Generalissimushoz, Sztálinhoz. Néhány nap múlva Benes eltűnt. Ő utazott el”.

Károlyi nem ment el. [19]44 január 9-én Maniu már táviratot kapott Moszkvából Benestől, hogy Erdély a tiétek, idejében cselekedjeteK. Állítólag azt mondta Sztálin, bánjanak el az avarokkal, ahogy tudnak. Ezt mondta Benesnek. Ez mint grúz származású ember, egy sznob orosz volt, aki az egész birodalom fejeként az orosz érdekekben meghirdette és megázattatta magát, és valami műveltsége volt neki, a Nestor Krónika azt írta, hogy „eltűntek, mint az obrik, hírük-hamvuk sem maradt”. De ezt a magyar történészek úgy értelmezték, hogy a Kárpát-medencében eltűntek a Nagy Károly elleni háborúk után, de ez a Bug menti avarokra vonatkozik, akikről a krónika azt is megírja, hogy magas termetű emberek voltak, és zaklatták a szláv nőket, ha valahova akartak menni kocsival, akkor négy-öt asszonyt fogtak be a kocsi elé, és úgy utaztak. Szóval az obrikra ilyen értelemben az orosz história szemüvegén át is haragszanak az oroszok. Sztálin mester valamit tudott, hogy van közünk az avarokhoz. De azért nem mi voltunk ott, hogy az asszonyokkal így bánjunk a Bug mentén.

„A harmadik emlékoszlop gránitobeliszk, a beszki di határszélen emelték. A pannonhalmi emlék alapköve augusztus 26-án, ahol Anonymus szerint Árpád honfoglaló csatáit befejezte, Pannónia földjének szépségét látva. A Zobor hegyi emlékoszlopot már fölvátták augusztus 30-án, Anonymus szerint Árpád három

vezére itt győzte le Szvatopluk morva fejedelem helytartóját, Zobort. Ekkor augusztus 30-án avatták fel a tetétleni gránitobeliszket, ezt Nagykőrös városa emeltette a tetétleni halmon".

Csak ízelítőül „Régi dicsőségünk, hol késsel az éji homályban” – mondhatnám Vörösmartyval.

Szabó Károly hosszan ír Árpádról. Néhány mondatát kijegyzeteltem:

„Hadvezér kormányzó ellenségből szövetségessé váltak a kijeviék. Lépésről lépésre foglalt, eleve biztosított, nem kockáztatva haladt, hadműveleti alapja a Duna jobb partja, mint a hunoké is volt. Ereje javával itt tanyázott, fegyelmet tartott, személyesen vezényelt Ungvárnál az alpári ütközetben és az utolsó dunántúli hadjáratban. Kormányzása a törzsfőket együtt tartotta, a meghódoltatott népekkel szemben ember-séges volt, nem volt az országban belviszály. Nem használták fel például se Merseburgot, se Augsburgot a németek".

Augsburg után nem kötnek fegyverszünetet se, békét se. Majd csak amikor német-római császár volt. Nem találtam meg. Kijegyzeteltem, hogy Brunónak, akit ideküldött Gézához, milyen óvatosan fogalmazott, levelet írt, hogy hogy járj el, mert ez nekünk nagy érdekünk, hogy itten a kereszténység elterjedjen. II. Szilveszter pápa azt írta III. Ottónak, akinek nevelője volt, és aki akkor német-római császár is volt – csak öt évig volt pápa különben –, hogy

„mienk, mienk a Római Birodalom, gyümölcsöt adó Itália, katonát adó Gallia és Germánia, s velünk a szkíták hatalmas királya is".

Mert ahogy itt említette a tegnapi előadó, hogy lehet, hogy bolgár alkudozások ismeretében kapta meg István az apostoli felséget, de ezért kapta meg. Boldogok voltak, hogy a szkíták hatalmas királya. 60-70 éven át végigvertük a Nyugatot. Majd ismertetni fogom a hadjáratokat. Remélem, lesz időnk [...] a 907-es győzelem következtében az Ennsen túl Ensberg vára, a mienk lett.

Milyen korszak volt? Tegnap sok minden elhangzott a bizánciakról. Kérem! 324-től 1453-ig állt fenn a Bizánci állam. Tehát 1129 esztendeig. Miért tekintették ők magukat az igazi Rómának? Mert amikor Konstantinék kivonultak, elvitték a teljes szenátust, elvitték a hadsereget, és azt írják, hogy nem hagytuk, hogy csak a csőcseléket és olyanféle népeket, mint a halászokat. Lenézték Rómát. Nem említettem! Elvitték a jogart. A jogart, a teljes szenátust és a hadsereget. Az 1129 év alatt 88 császár volt, ebből 29-et úgy öltek meg, némelyiket félelmetes vandalizmussal, és 13 olyan császár volt, amelyik átmenetileg vagy élete végéig kolostorba menekült. Ez a déli szomszéd nagyhatalom. De beszélni kell Rómáról is. Nem azt csinálom, amit az ilyen liberális korszakban, hogy lejárassák a pápaságot, mindenfélét írtak, de azért egy-egy adatot, ami a magyarok időszakával összefügg, meg fogok említeni a partnerekről, mert akkor az embernek valami arányérzéke alakul ki, hogy ha mirőlunk ezt mondták, másokról meg azt, akkor milyen egyensúlyba kerülnek ezek a vélemények és ítéletek. Tehát ez Bizánc.

Itália. Van nekünk egy kitűnő fonásunk, Liutprand, aki cremonai püspök volt, azután I. Ottó német-római császárnak lett a követe Bizáncban. Megvannak a követi jelentései, és van neki egy könyve a személyes tapasztalatairól meg a hallomásairól, amit elsősorban Berengár és felesége ellen írt. Valamit azért az életéről, bár elég sokat mondtam. Longobárd származású volt, mint előtte a longobárd történetíró, Paulus Diaconus, szülővárosa, állandó tartózkodási helye Pávia. Körülbelül 915 táján született 931-ben Hugó udvarában – az I Berengár utódja az itáliai királyságban Hugó lett, jó viszonyban volt a magyarokkal – Berengár titkára lesz, majd követ Konstantinápolyban. 849-ben elindul Paviából, 956-ban már Nagy Ottó udvarában főtanácsos lesz, latin tolmácsa a zsinatban, 958-ban kezdi írni az Antapodozist. 963-ban cremonai püspök, 973-ban már más a püspök. Meghalhatott. Antapodozis azt jelenti, hogy visszafizetés, tehát valamit megtorol. De munkájának kevés köze van a címhez, hogy megfizessen minden jóért és rosszért, amiben őt és hozzátartozóit részesítette. Vastag Károly korában, 886-ban kezdi munkáját, 950 márciusáig tartott.

Kijelenti, mint egy szentenciát „*a politikai gyilkosságot az államtudomány megengedett eszközének tartották*". A nép ajkán élő híreket gyűjtötte össze vagy három királyi udvarban, szem- és fültanúktól hallottakat jegyezte fel. De a híreknek nem járt alaposabban utána, Jordanes után a magyarokat a hunok utódainak tartja, s a görög írók példájára elvértve turkoknak is nevezi őket, így sommáz bennünket:

„Az igaz istent nem ismerő pogány, elvetemült vérszomjas nép” [...]. Azt mondja: „A Brenta folyón Berengár barátságát köt a magyarokkal”.

Nem akarja megbocsátani így ír

„a magyarok nem tölthetvén ki bosszújukat a szászokon, frankokon, svábokon és bajorokon, ismét Itáliába törtek, ahol senki sem állta útjukat. Berengár pedig, mivel tulajdon katonáiban sem bízhatott, meleg barátságát kötött velük”.

Az olasz ellenzék véleménye Berengár magyarokkal kötött szerződéseiről évtizedekig tartotta, és komolyan fizette az adót Berengár. Említettem itt tegnap, hogy Arnulfnak, aki német-római császár lett a 800-as évek végén, a Zentebaldus, vagyis Szvatopluk a természetes fia volt. Hogy kitől, azt nem tudom. Pedig az anya a fontos. De az anya nem volt császár. Arnulfról így ír halála után:

„bilincsbe verték az isten papjait, megbecstelenítették a fogadalmat tett szüzeket és erőszakot követek el a teljes asszonyokon”.

Verona előljáróját, Ambróziust, mert nem hódolt be, azon kardosan, kardszíjjal, karperecekkal és egyéb értékes felszereléssel együtt a város kapuja előtt felakasztatta. Formorus pápa (891896) hívására megjelent Arnulf Róma előtt, s hogy a pápán elkövetett sérelmeket megtorolja, sok római előkelőt, akik fogadtatására megjelentek, kivégeztetett. Formorust később megölték, az istenfélő pápát, sírjából hurcoltatta el a későbbi pápa, Sergius, papi ruhában a római pápa trónjára ültette az exhumált embert, levágatta három ujját és a Tiberisbe dobatta. Halászok találták meg, az asszonyokat a templomokban becstelenítették meg, ahol dorbézoltak. Arnulf undok betegségben, férgek által pusztult el, vajon tán azért a hallatlan bü-

néért, hogy a magyarokat behívta? Más feljegyzések mit sem tudnak Arnulf e szomorú végéről. Most azt mondja, hogy, ilyeneket is idéz a magyarokról

„bátran harcolva elesni egyenlő az élettel, s nem a halállal. Nagy hírnevünket, amelyet örökségül kapunk atyáinktól, utódainkra hagyjuk”.

Ezt a brentai csata után írja 899. szeptember 24-én. A merseburgi ütközetről is ír, a három vereségről:

„Felhangzott a folyton ismétlődő undok és ördögi huj-hui kiáltás”.

Ebből lényeges. hogy élt a *huj-hui*.

„A lovak díszes szerszáma és az ékes fegyver most csak nyűg volt. – Menekülés közben, ugye! – Elhányták ijaikat, gerelyeiket, sőt még a szerszámot is”.

–

Nem tudom, mit ért rajta.

Csak arra nézve van egy jó példa, hogy ezek hadjáratok voltak, amik a magyarok "*kalandozásai*". Nézegettem, hogy hol kezdődött először ez a szó, hogy "*kaland*". A nagyszerű Nagy Géza történész, régész írja egy helyütt, hogy "*kalandos hadjáratok*". Ez nem ugyanaz, mint a "*kalandozás*". Nagy Sándor, aki megírta a magyar őstörténetnek szinte kagylóhéjszerűen zárt művét, kint élt Dél-Amerikában, állítólag Peruban verték őt agyon botokkal, ő azt mondja, hogy ezt mondani, hogy kalandozás, ez olyan, mint hadi út nélkül és hadicél nélkül összevissza menni. Ha már itt tartok, Vajay Szabolcs 1969-ben jelentetett meg Mainzban egy munkát, *Der Eintritt des Ungarischen Slimmebundes in die europäische Geschichte*, A magyar törzsszövetség belépése az európai történelembe. Még nincs lefordítva. Nem büszkélkedem, én írtam róla először itt 1975-ben. Ő felhasználta a németországbeli hadjáratokról Rudolf Lüttichnek *Magyar hadjáratok Európában* című könyvét, Louis Dusien Magyar betörések Franciaországba és Gina Fazoli Itáliai magyar kapcsolatok című könyvét.

Különben hadd említsem meg itt a szabad átjárásokról nyilván őrségek voltak többfele, mindenfele, amerre jártak, 900 és 950 között Lombardiába teljesen szabad átjárásuk volt,

911-934 Bajorországba, 906-938 Csehországba, 934-970 Bulgáriába, tehát széles övezetbe. Ha a Nyugatot nézzük, volt egy ilyen 500 kilométeres sáv, ahol korlátlan úrként jöttek-mentek. Három ízben a telet is kint töltötték. Mentek százezer emberrel is. Majd beszélünk róla, hogy hogy vittek vezetőket lovat, mert egy kis hadtörténeti összeállítást is hoztam magammal. Hogy mégis legyen valami fogalmunk arról, hogy miért voltunk mi olyan legyőzhetetlenek úgyszólván ennyi ideig. Német véleményeket is szeretnék idézni, hogy őszertük miért volt ez így.

Egy példa arra, hogy megállapodás szerint született minden Ez a Hugó például, éppen volt egy magyar egység Olaszországban, ő mint uralkodó adott tíz véka aranyat, adott kíséret és magyar túsokat kért cserébe, hogy teljesítik-e vajon a megállapodást, és arra kérte őket, hogy menjenek Cordobába. Ez volt az a híres spanyolországi hadjárat. A feljegyzések szerint olyan úttalan utakon vitte a kalauz őket, étlen-szomjan voltak, hogy visszafordultak. Tehát megállapodások voltak a többi esetben is, ezt bizonyítani fogom. Nem teljes a felsorolásom, de kérem szépen, szövetségek voltak Szvatoplukkal 862-863 és 888-889, Bölcs Leóval 894-895, Arnulf császárral 892-899, béke- és segítségnyújtási szerződés Berengárral 904-924-ig, szövetség Bajor Arnulffal 913-921, Karolingokkal 917-926, fegyverszünet Henrikkel 924-933, ez birodalmi szerződéssé egészült ki akkor, amikor 926-ban a svábokkal, 927-ben a bajorokkal és 948~953 Bizánccal kötöttek szerződést

Sok adatom van, mindent nem mondok. És ezt nem is lehet megjegyezni. Kaptam zokszót is, hogy nagyon sok adatot mondok. Ne haragudjanak meg rám, én tudniillik a történésekkel való vitára vagyok felkészülve, állandóan vívóállásban állok velük szembe, hogy esetleg át lehessen törni a falat. És nem lehet csak ellenkezni, mert az antiálláspont az az állítás nélkül semmi. Állítani kell tudni. És cáfolják meg!

Például azt írja Kristó Gyula, a szegedi történész, tanácskezelő, hogy tetszett Anonymus hiúságának, hogy megtette Atillát az Árpádok ősvé. Erre én idézem a Nestor Krónikát, hogy elűzték a frankokat és örökölték azt a földet Hogy

mondhatta volna ezt az orosz krónikás, ha nem ez lett volna a véleménye, nem erről lett volna tudomása!

Al Mugadasi arab szerző csodálkozik, hogy sebesült foglyaikat ápolják A húszas évek végén egy német szerző hatalmas, háromkötetes munkában írja ugyanezt, mondván azt, hogy bezzeg a germánok megölték a sebesültjeiket Egy német írja saját magukról – Bonfini:

„az írók a kegyetlenség minden nemét ráfognak a magyarokra, kivéve mindkét nem szemérmének megferőtztetését, melyet úgy otthon, mint a táborban kerültek”

Nem úgy viselkedtek, mint a XX századi barátaink! Nem akarok propagandahangulatú szöveget mondani. De miért ne hasonlítsak egy ezer évvel ezelőtti ilyen magatartáshoz egy "fejlettebb" korszakbelit?

Eduard Rösler:

„Az Európába nyomult vadmagyarságot, kelet e neveletlen gyermekét Európa gyámsága alá vette” Szabó Károly mindjárt reagált. Azt írta, hogy „honunkba költözésünk előtt alkotmányunk volt, a törvényeket nemzeti gyűlésében a község hozott”,

községre fordította a latin *communitas* fogalmát. Tehát törvényeket a község hozott,

„a vezéri hatalom a bírótól el volt különítve”.

Igen. Volt bírói hatalom. Felolvasom! A Képes Krónika írja:

„Bírák is választottak maguk közül, egyet, a Torda nem pedig Kadar nevezetűt, hogy az intézze a viszálykodók pereit. Fenyítse meg a tolvajokat, latrokat és gonosztevőket, mégis úgy, hogyha a bíró méltánytalan ítéletet hoz, a közönség azt semmivé tehesse, s a hibázó bírót és kapitányokat akkor tehesse le, amikor akarja. Ezt a törvényes szokást a hunok, vagyis a magyarok Taksony fia, Géza fejedelem idejéig megtartották”.

Tegnap említette Fótiust az előadónk, hadd mondjak én egy fótiusi dolgot, Fehér Mátyás *A sámán inkvizíciók pere* című könyvéből tudom. Fótius 870-ben írta ezt. A Kijev mellett

lakó turkok az eretnek manicheus vallás követői Még azt is megemlíti, hogy a garabonciás is fontos szerep a vallási életükben. Teophilaktosz azt írja még a 700-as években, hogy turkokat mond, bennünket 2-300 éven át turkoknak neveztek. Teophilaktosz a turkokat azzal magyarázza, hogy „a perzsák a tőlük északra lakó hunokat szokták turkoknak nevezni”. Menander protektor, aki pedig több követségben is részt vett, a Zemarkos- meg a Valentinus-féle követségben, és nagyon fontos, hogy massagéta származású volt, tehát azért is ment a követséggel, mert szakembernek számított, és tudott azoknak a nyelvéen beszélni. Onnan tudjuk ezt a massagéta származást, mert azt mondja, hogy

„mi massagéták nagyon szeretjük az asszonyokat. Én csak tudom, én is közélük tartozom”.

Erre is rábukkantam Teophilaktosz Szirnocatta

„a turkok rendkívüli módon tisztelik a tüzet, tisztelik a vizet és a levegőt, a földnek himnuszokat zengenek, de imádják egyedül azt, aki a mindenséget teremtette, s azt tekintik istenüknek, s neki áldoznak lovat, ökröket és juhokat”.

Egyistenhívők voltak.

Ha már itt vagyunk a X századnál Kézai azt írja

„Az egész országot érintő közügyet az országhözség tárgyalta meg, s határozott benne”.

Ilyen volt Álmos fejedelemmé választása, a 34 napos Pusztaszer, Árpád halála után, amikor a 13 éves Zsolt mellé kormányzókat, igazgatókat választottak, ennek a testületnek a vezetője Szabolcs lett, akkor Taksony választása 955-ben és Benedek pápa kérését elutasították, aki a keresztény foglyok szabaddobcsátását kérte. Nem adták ebbe megegyezésüket.

„Aki az országhözség – nemzetgyűlés mai szóval – parancsát megvetette, helyes okát nem tudván adni, az olyat a szkíta törvény karddal vágatta ketté vagy veszett állapotoknak tette ki, vagy a köznép szolgaságába vetette”.

Tegnap említette az előadónk, Szekfü úr, hogy 1241-ben menekültek – anarchistának jellemezte – bolgár csoportok Magyarországra, és mintegy azt sugallta az ismertetése, hogy

ami I. Béla alatt történt. az nem a magyar természetből és magyar kívánságokból származó követeléssorozat volt, hanem biztos ezek szaturálták a magyarok véleményét. Nem is emiatt elsősorban, hanem amiatt, hogy milyen gyűlési és tanácskozási rend lehetett a X. századi és a megelőző korszaki magyaroknál. Mert ez visszaesőnek minősíthető visszaütő korszak volt, ahol szembefordultak az István életében kialakult rendszerrel, és utódaival tudtak szembefordulni, hogy ezt hogyan csinálták! Azt mondja egy kegyes király, I. Béla

„Magyarország-szerte kikiáltókat is küld, hogy minden faluból két-két ékesen szóló vént hívasson a királyi tanácsba”.

Tehát magyarok jöttek falvakból. Lehet, hogy anarchista bolgárok is, nem tudok rá nyomot.

„Ennek hallatára nemcsak azok jöttek Fehérvárra a királyhoz, akik hivatalosak voltak, de mind a parasztok, a szolgák és a magyarországi köznép egész sokasága. Látván a király, a püspökök és mind a főemberek a rengeteg sokaságot. megfélemlettek, hátha rájuk rontanak. Behúzódtak hát a városba és őrizték A köznép azután előljárókat rendelt magának. Ezek számára fából állványt emeltek, ahonnan az emberek láthatták és hallhatták őket. Az előljárók ezután szószólókat küldtek a királyhoz és a főemberekhez, mondván – ez egy utólagos beszúrás lehet –, engedj meg nekünk, hogy atyánk szokása szerint pogány módra éljünk. Hadd kövezzük meg a püspököket, ontssuk ki a papok vérének. öldössük le a deákokat, akasszuk le a dézsmaszedőket, romboljuk le a templomokat. törjük össze a harangokat”.

Ez kizárt dolog. Tehát ez egy a korábbi korszakban kialakult gyűlési tanácskozási rend kellett, hogy legyen. Nagyon fontos. Így tudunk valami képet kapni erről. Én 56 után voltam, amikor ezt fölfedeztem, a reveláció erejével hatott rám. De mint őstörténeti adat is, hogy nem a fáról másztunk le, hanem nagyon komoly igazságsztási, társadalmi, politikai rend volt kialakulva.

„Ennek hallatára a király megszorodott, és három

napi haladékat kért, hogy gondolkozzék a dologról. Ez alatt a nép előljárói a magas állványokon ültek, és gonosz verseket mondtak a hit ellen, a népnek ez tet-szett, és helyeselték úgy legyen, úgy legyen".

Aztán leírja, hogy hogyan számoltak le velük.

Az anyagomnak a nagy részét nem tudtam elmondani.

Hazai Samu honvédelmi miniszter a múlt században társ-szerzőként közreadott egy kimutatást, 38 ütközetet. Úgyhogy 888-tól 970-ig. Ebből hét vereséget mond. Eleve cáfolni tudom a 955-i augsburgit, ahol azt mondja, hogy százezer ember ment és a veszteség hatvan százalék. Tehát hatvanezer veszteség. Itt van a Képes Krónika, Anonymus és Kézai egyaránt megírják, hogy egy negyvenezres egység nyugatabbra volt, s amikor megtudták, hogy mi történt itt Augsburgnál – ötezres egységről tudunk Augsburgnál –, és ezeket fogságba, Surt, Le-helt és Bulcsút Regensburgba vitték, egy hajón menekültek, és Szász Henrik ott felakasztatta őket. Ez a Szász Henrik külön-ben a salzburgi érseket megvakíttatta, és az akkori pátriárkát pedig kimetszette, kiheréltette. Csinálta más is. Tegnap mondta a Basileósz császárt Szekfü, fél szemére megvakíttatta azokat, akiket századonként vezetőül jelölt, vakok közt a fél-szemű is óriás alapon. És a két szemére vakíttatta meg a tíz-ezer ember nagy részét. Ilyen vircsaft volt.

Van egy rövidebb összefoglaló:

„A honfoglalás hétévi munkája az összes veszteséget öt százalékra teszi. 889-896 között Velence előtt ütkö-zetet vesztenek, Bizáncnál győznek".

Egyébként velencei hajókat akartak elfoglalni úgy, hogy fölfújt tömlőket kötöttek a lovak szügy elé és lóval mentek a vízbe. Nem sikerült persze. Roppant zsákmánnyal tértek vissza 900-ban a bajorok, ugye, Kurszán, orozva, meggyilkolják ve-zéreiket: 904, gazdag zsákmány 906, a pozsonyi csata, emsbergi győzelem: 907, augsburgi első csata 910-ben, győ-zelem, persze, Öttingennél 913-ban győzelem, számtalan rab-bal 919-ben; vérhas pusztít 924-ben a hadseregben; 932-933 merseburgi csata, több történész a veszteséget tagadja. Érde-kes. német történészek szerint Merseburgnál oroszok, lengye-

lek, tatárok is voltak a magyar hadseregben. Komoly hadjáratok voltak.

A hun ügyről kellett volna beszélni, a székelyekről, egyet mondtam, a Tarihi Üngürüsz. Anonymus azt írja, hogy:

„a Kórogy vizénél a székelyek, akik Atilla népe, Ösbő érkezéséről hallva, elébe menének, fiaikat kezesül adják, s együtt mentek Ménmarót ellen”.

Kézai azt írja, hogy,

„maradt ott még a hunokból háromezer ember, akik a krimhildi csatából futással menekültek, s félvén a nyugati nemzetektől, Csigle mezejére vonultak, s ott magukat nem hunoknak, hanem székelyeknek nevezték. Amikor a magyarok érkezéséről hírt kaptak, akkor Ruténia határszélére elénk menének, csatlakoztak hozzájuk és együtt foglalták el Pannóniát. S utána felvitették őket Erdély keleti részébe”.

Itt megemlíti, hogy a blakikkal, akiknek mint mondják, a betűit használják, ezek a blakik, jóllehet még oláhnak fordították a blakit a múlt században, ezek a kallup törzshöz tartozó bulákok...

1996. július 30.

A kiadó-szerkesztő utó szava

Ez a vaskos kötet, melyet kezében tart a tisztelt Olvasó, csak jelezheti, hogy milyen átfogóan foglalkozott Sebestyén László a magyarok őstörténetével. Több mint egy tucatnyi dosszié tartalmazza a jegyzeteit, melyeket fáradhatatlan szorgalommal gyűjtött könyvtárakban. Főleg az Országgyűlési és az Akadémiai Könyvtárban búvárkodott.

A Kézai Simon védelmében című vitairatot 1975-ben írta. Ahogy annak Előszavában megjegyzi, egy tanulmány készítette a megírásra. Ez a tanulmány az azóta sajnálatosan elhunyt történész, Szücs Jenő dolgozata Teorétikus elemek Kézai Gesta Hungarorumában (128285) (Adalék az eszmei struktúrák "európai szinkronjának" kialakulásához), Valóság, 1974 évi 8 szám; az írást megalapozó, ún. műhelytanulmány. Századok 1973 3, ill 4 sz (A valóságbeli tanulmány – a folyóirat jegyzetszerű tájékoztatása szerint – az 1975. évi San Franciscó-i nemzetközi történészkongresszus alkalmára készülő Etudes historique hongroises, 1975 c kötetében jelenik meg angol nyelven és részletes jegyzetapparátussal A kongresszus egyik témája a társadalmi és politikai struktúrák, valamint a társadalmi ideológiák kérdése a XIII századi Európában Ehhez kapcsolódik Szücs Jenő írása)

A Szerző e tanulmány megismerése előtt nem foglalkozott őstörténettel. De e dolgozat elolvasásakor olyan nagy mértékű felháborodás vett erőt rajta, hogy elkezdett utánanézni Kiindulópontja "*csak*" a "*nemzeti érzés*" és általános műveltsége volt – amely persze átlagon felülinek, kivételesnek nevezhető.

Felháborította, hogy egy nemzetközi történészkongresszusra egy ilyen mértékben deheroizáló tanulmányt ad közre a magyar szekció.

A rendelkezésére álló alig három hónap alatt írja meg a Kézait, és vállalkozása sikerrel járt. Szücs Jenő Kézait "*vádoló*" tanulmánya kijutott ugyan a San Franciscó-i tudományos konferenciára, de megtárgyalását levették a napirendről!

A Kézai megírásakor elsősorban az eszmei megközelítést vitatta. Jogosan! Nevetségesnek tartotta például, hogy a XI-

XIII. században a néphiedelem a papok írásbeliségén alapult volna. Őszerinte az utazók, katonák, kereskedők vitték-hozták a híreket, és a "nép" emlékezete sem alapulhat az akkor még kevés számú, írástudó munkásságán

Ugyanebből a megfontolásból kiindulva vette azután sorra a kútfőket.

Sebestyén László elsősorban politikus volt (A Nemzeti Parasztpártnak megalakulásától tagja, egészen 1948-ig, a Parasztpárt Rákosiék általi szétveréséig. 1956-ban a Petőfi Párt sajtótitkára. Később 1987-ben a Lakitelek Fórum egyik alapítója) Ez a politikusi látásmód is segítette az eligazodásban és tisztánlátásban.

1975-ben, amikor művét megírta, még komoly cenzúra volt a kádári Magyarországon. Sem az idő, sem a helyzet nem tette lehetővé, hogy valamelyik akkori kiadóhoz benyújtsa munkáját.

Kis fizetéséből saját kiadásban jelentette meg. Akkoriban ez igen nehéz vállalkozás volt: a Művelődési Minisztérium keretén belül működött a Kiadói Főigazgatóság, oda kellett be-terjeszteni a magánkiadásokat is. Lektorai az azóta elhunyt kitűnő történészek dr. Benda Kálmán és dr. Bendefy László voltak (Benda Kálmán nem sokkal a Kézait javasoló lektori véleményének beadása után fegyelmit kapott, és munkahelyén is kellemetlenségei voltak).

Tehát Sebestyén László politikai tisztánlátása volt a saját első fogódzója könyve írása közben. Azonnal megérezte, hogy a népünk múltját egyoldalúan szemlélő, csak finn-ugor kötődést elismeri; hivatalos történettudományon alapuló szemlélet tulajdonképpen a Habsburg-iskola indította el (Ne legyen a magyaroknak nemzettedata! Ne legyen a magyar rokon a hun Attilával! Ez a Kárpát-medencében élő rokontalan nép maradjon kiszolgáltatott, ősi hagyományaitól megfosztott etnikum Ez a Habsburg-szemlélet, jellemző módon tovább virágzott a szovjet elnyomás alatt is).

Miközben eszmeileg megalapozta szemléletét, ehhez a szaktudományból is megerősítést kapott.

A 70-es években jelentkezett László Gyula professzor a *Kettős honfoglalás* elméletével, Sebestyén Lászlóhoz hason-

latosan megtörve a jeget a finnugor páncélon (Ma már László Gyula kutatása tananyag!).

A Kézait Sebestyén László 1975-ben írta. A hivatalos történettudomány látszólag tudomást sem vett róla. De tudomást vett róla, tartotta őt az emigrációs és ellenzéki történettudomány! Elismerő és rajongó leveleket kapott külföldről, de itthon is nagyon sokan felfigyeltek a Kézaira.

Püski Sándor az 1975-ös magánkiadást megjelentette Amerikában, és a könyvet igen nagy sikerrel árusította. A nyolcvanas években felkérte Sebestyén Lászlót, hogy utazzon ki az Egyesült Államokba, és könyvével kapcsolatosan tartson előadásokat. A kádári BM természetesen megtagadta tőle az útlevelet „*nincs biztosítva a kinti megélhetése*”. (Mondanom sem kell, Püski szállást és teljes ellátást nyújtott volna). Mint ahogy nyújtott is, amikor többszöri folyamodásra, és a kádári éra meggyengülésekor, kétszeri elutasítás után, évekkel később, I 988-ban mégis kapott útlevelet!

Köteteinkben szerepel az egyik amerikai előadás, mely a Püski-Corvin Könyvesház rendezésében zajlott New Yorkban, 1988-ban (A magyar vezérkor, 209 .1).

E könyvben változatlan formában adtuk közre a Kézai Simon védelmében című vitairatot az 1975-ös magánkiadás alapján. Sebestyén László az azóta eltelt több mint húsz esztendőnek a területnek a kutatására szentelte, és végső érvei az egyre halmozódó tudás és dokumentumok fényében is helytállóknak bizonyultak.

Szerettem volna már régebben is megjelentetni újból könyv alakban a *Kézai Simon védelmében* című vitairatot. Ezért a korrektúrát 1995 tavaszán édesapámnak odaadtam. Ő nem nyúlt hozzá. Gondolom, több okból.

1. Nem akart költségbe verni

2. Az első megjelenés óta eltelt húsz esztendőben a témára vonatkozó ismeretanyaga annyit gyarapodott, hogy itt-ott át kellett volna dolgoznia a Kézait. Mivel azonban annak idején azt a kötetet szinte egy lélegzetre, a vita hevében és lendületével írta, ezért nehezen kezdett volna bele az újraírásba. – Talán így van ez jól A Kézai Simon védelmében stílusa és szerkezete

annyira magával ragadó, hogy kár lett volna újraírnia. Mi is változatlanul hagytuk az eredeti szöveget.

3. Minden idejét felemésztették az újabb kutatások

A most közrebocsátott kötetben szereplő tanulmányok tartalmazzák azokat az új kutatásokat, melyek a Kézai óta eltelt időben készültek.

Névmutató

A

Aba Sámuel, 8, 10
Abual-Cassin, 102
Adila, 96
Aeneas Silvius, 116
Aetius, 48, 49
Aiszkhülosz, 52
Aj-Bars, 48
Akkaemen, 123
Ákos mester, 116
Al Mugadasi, 163
al Tabari, 135
Aladár, 14, 146
Alföldi András, 47, 78
Álmos, 4, 5, 23, 33, 65, 87, 88,
92, 96, 164
Al-Muqadaszi, 34
Alonstraku, 34
al-Tabari, 106
Altamonov, 104
Altheim, 46
Ambrózius, 160
Ammianus Marcellinus, 81, 82,
94, 137, 152
András, 10
Andrekovics Péter, 3
Anonymus, 4, 6, 7, 13, 14, 23,
42, 54, 64, 65, 69, 70, 86, 87,
88, 116, 143, 144, 151, 157,
162, 166, 167
Arany János, 30, 97
Aristooulos, 74
Ariszt Kunyik, 100
Arisztophanész, 30
Ármus, 96
Arnulf, 16, 17, 18, 33, 154, 160,
161, 162
Árpád, 7, 11, 13, 16, 17, 21, 23,
24, 27, 34, 48, 65, 70, 83, 87,

98, 105, 126, 152, 156, 157,
164

Artamonov, 136
Arthur Koestler, 103, 105
Atila, 42, 96
Atilla, 2, 12, 14, 34, 35, 37, 38,
39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47,
48, 49, 50, 70, 83, 84, 87, 88,
110, 130, 131, 147, 167
Atilusz, 44
Attila, 55, 59, 63, 65, 146
Attilász, 59
Attilusz, 58
Augustus, 78
Aventinus, 92

B

Bakay Kornél, 56, 114, 148
Balamber, 39
Bálint Csanád, 19
Bánffy Dezső, 156
Baranyai Decsi Jánosnak, 109
Baráth Tibor, 76
Barbarossa Frigyes, 13
Bárczy Zoltán, 70
Bárdi László, 114
Bartal György, 47
Bartholomaeus Anglicus, 91
Basileósz, 166
Bat-Baján, 84
Batu kán, 80
Beethoven, 37
Békés Gellért, 121
Béla, 8, 10, 83
Benczédi Székely István, 109
Benda Kálmán, 170
Bendefy László, 142, 170
Bendegúz, 43, 48, 130, 131
Bendekusz, 44
Bendekuz, 42
Benedek pápa, 7, 34, 164

Benes, 157
Berengár, 16, 18, 20, 159, 160
Beszarab, 25
Bíborbanszületett Konstantin, 5,
11, 44, 58, 62, 94, 120, 128,
138
Bigila, 39, 49
Blaskovits József, 13, 59, 117,
145, 147
Bobula Ida, 143
Bombardi Mihály, 80
Bonfini, 34, 152, 163
Böngér, 69
Bors, 69
Botka Tivadar, 151, 155
Botond, 7
Brunó, 158
Bulcsú, 7, 97, 126, 166
Bulgariosz, 102

C

Caesar, 40
Cassiodorus, 40, 41
Cedrenus Teophanész, 129
Chorenei Mózes, 96
Chosrocs, 84
Chozdroj, 84
Christianl Fráhn, 89
Ciril, 16
Cirill, 103, 105
Constantius, 82
Csaba, 38, 44, 92, 130, 146
Csát, 45
Csoba, 130
Csóke József, 133
Csokonai, 84
Csoth, 45
Czeplédy Károly, 113, 115, 146

D

Dainer Tamás, 79
Darányi Ignác, 156
Dareiosz, 76
Dárius, 122

Darkó Jenő, 126
Deguignes, 63, 99
Demszky, 146
Dengizik, 96
Diodor, 77
Disabul, 111
Drágfi Tamás, 156
Dunlop, 104
Dzsaháni, 33

E

Eberhard, 19
Edekon, 49, 59
Eduard Rösler, 64, 163
Egyek, 59
Ellak, 96
Ellák, 45
Endrey Antal, 54, 91, 118, 121
Eneth, 91, 115, 118, 119
Ephesusi János, 102
Ephorusz, 52
Epifaniusz, 121
Erdélyi István, 114
Érdy Miklós, 114, 133
Ernst Doblhofer, 45
Ethela, 48
Ethele, 40, 43, 48
Ézsaiás, 56

F

Fehér Géza, 126
Fehér Jenő Mátyás, 22, 90
Fehér Mátyás, 11, 12, 15, 27,
145, 163
Fejér György, 88, 91, 93, 94, 133
Fényes Elek, 70
Fischer, 84
Fischer Antal Károly, 110
Fitz Jenő, 78
Flüsching, 84
Formorus, 160
Forrai Sándor, 108, 111, 112
Fotiosz, 11
Franz Altheim, 45

G

Galeottó, 111
Gardezi, 19
Gebhardi, 83, 84
Geleji Katona István, 109
Gevond, 134
Géza, 6, 56, 63, 66, 158, 163
Gibbon, 81
Gina Fazoli, 22, 161
Gizella, 34, 66
Glatz Ferenc, 156
Gosztonyi Kálmán, 32, 62, 89,
96, 99, 102, 139
Götz László, 129, 138
Gregor Dankovszky, 88
Gyárfás István, 79, 80
Gyeics, 66
gyermek Lajos, 17
Gyóni Mátyás, 105
Györffy György, 18, 22, 97, 113,
119, 120, 129, 130, 131, 140,
146
Gyula, 11, 104

H

Habsburg, 170
Hajdú Péter, 89
Hallay István, 67
Harmatta János, 48
Hatvani Turköly Sámuel, 101
Haussig, 131, 133, 137
Hazai György, 145
Hegyí József, 84
Hekataiosz, 60, 66, 67, 72, 73,
74, 75, 76
Hensel, 118
Heraklius, 84
Hercules, 79
Herodotos, 73, 74, 76, 77, 91
Herodotosz, 129, 136, 139
Hérodotosz, 24, 56, 60, 62, 92
Hersán, 135
Hésziodosz, 52
Hevenesi, 122

Hieronymusz, 121
Higinusz, 52
Histapszesz, 123
Holdpárduc, 48
Hóman Bálint, 119
Horworth, 99, 102
Hugó, 20, 159, 162
Hunfalvy Pál, 80, 84, 85, 90, 93,
94, 97, 98, 155
Hunor, 44, 59, 63, 66, 69, 70, 91,
96, 115

I

I. Arsák, 92
I. Béla, 165
I. Darius, 139
I. Endre, 8, 10, 28, 55, 88
I. Ferencz József, 157
I. Ottó, 159
I. Sapur, 147
Ibn Fadlan, 32, 120
Ibn Fadlán, 32
Ibn Hayyan, 20
Ibn-Fadlan, 102, 103
Ibn-Haukal, 102
II. Endre, 12
II. Jusztiinos, 99
II. Lajos, 14, 117
II. Pius, 56
II. Sapur, 67
II. Sargon, 57
II. Szilveszter, 54, 158
II. Szulejmán, 14, 117
III. Béla, 87
III. Konstantin, 148
III. Michael, 105
III. Ottó, 54, 158
III. Salmanasszar, 76
Imre, 33, 34
Ipolyi Arnold, 50, 108, 112, 150
Iraklij, 84
IV. Béla, 33, 81
IV. László, 6
IX. Leó, 121

J

Jakut, 33
Jancsó Benedek, 25
Jerney, 81, 128
Jerney János, 81
Jeromos, 121
Jézus Krisztus, 10, 55
Johannes Schöner, 13
John Dayton, 71
Jordanes, 40, 41, 47, 48, 49, 94,
126, 127, 131, 142, 160
Julianus, 81, 116
Jusztinosz, 111
Jusztinosz, 61

K

Kaba, 44
Kadar, 163
Kádár, 156
Kadicsa, 129, 130
Kaposy, 80
Karácson Imre, 134
Karbon, 39, 48
Karl Fridrik Neumann, 95
Karl Müllenhof, 52
Karl Müllenhoff, 73
Karlman, 16
Karoldu, 97
Károly Róbert, 81
Károlyi, 157
Kaspar Zeuss, 52
Kastauti, 139
Katar, 147
Kazarig, 102
Kézai, 2, 6, 12, 13, 14, 21, 23,
24, 25, 32, 40, 43, 47, 55, 65,
86, 89, 91, 92, 115, 116, 118,
119, 120, 130, 139, 151, 164,
166, 167, 169, 171, 172
Khrüszafiosz, 49
Kiss Béla, 47
Kiszely István, 114
Klaproth, 96, 99
Komáromi Csipkés György, 109

Konrád, 33
Konstantin, 102, 159
Kosáry Domokos, 156
Kosroes, 147
Koszróv, 11
Kosztantijje, 66
Krausz Sámuel, 119
Kristó Attila, 128
Kristó Gyula, 22, 43, 87, 89,
113, 140, 162
Krúdy Gyula, 145
Kulcsár Péter, 140, 152
Kultsár István, 83
Kürosz, 92
Kursik, 43
Kurszán, 16, 17, 152, 166
Kus, 122

L

Lajos, 17
László Gyula, 30, 31, 32, 104,
152, 170, 171
Lázár, 154
Lehel, 166
Leibnitz, 124
Levente, 10, 105
Lezsák Sándor, 37
Ligeti Lajos, 113
Liszt Ferenc, 37
Liutprand, 62, 159
Lönnrot Elias, 95
Lőrinc, 55
Lukácsy Kristóf, 92

M

Macartney, 91, 101
Magóg, 54, 91
Magor, 91
Mandané, 92
Mániák, 61
Manó, 11
Marcian, 148
Marjalaki Kiss Lajos, 13
Marqualt, 101

Marquan, 138
Marquart, 93, 102, 106
Marwan, 106
Maszudi, 137, 138
Mátyás, 12, 111, 122, 152
Maximonosz, 59
Memrod, 121
Menander, 58, 61, 62, 111, 164
Menrót, 115, 119, 120
Ménrót, 122
Menróth, 91
Mészáros Gyula, 53, 98
Metód, 16, 23, 24
Mirkond, 95
Mogor, 63, 115
Mohamed, 95, 135
Moktadir Billah, 103
Mommсен, 48
Moravcsik Gyula, 99, 124, 125,
153
Mundzsuk, 48
Mundzuk, 41, 47
Munkácsy Bernát, 100

N

Nagy Géza, 53, 100, 119, 161
Nagy Károly, 15, 20, 26, 27, 157
Nagy Ottó, 20, 33, 159
Nagy Péter, 143
Nagy Sándor, 40, 73, 105, 107,
132, 161
Nemere, 39, 50
Nemeskürty István, 37
Németh Gyula, 14, 113, 117,
125, 128, 129, 136, 138
Németh Lajos, 16
Nemrót, 120, 122
Nestor, 84, 86, 87, 95, 99, 152,
157, 162
Nesztor, 14
Nimród, 50, 91, 92, 116, 117,
118, 119, 121, 122, 136
Nimród, 118

O

Octar, 47
Octavianus Augustus, 78
Odoaker, 49
Ojbarsz, 131
Oklan Telan, 18
Oktar, 38, 39, 47, 48
Oláh Imre, 116, 137
Oleg, 65, 87, 152
Onegesios, 38, 39, 44, 45, 46, 47
Onegesiosz, 59
Origines, 79
Ösbó, 167
Oseczki Dénes, 139
Otrokócsi Főris Ferenc, 79, 109
Ouptar, 48

P

Padányi Viktor, 22, 34, 92, 106,
113, 134
Pallasz, 28
Pallasz Athéne, 153
Patroklos, 74
Pauler Gyula, 126, 151, 154
Paulus Diaconus, 159
Paulus Isidorus, 142
Paulus Orosius, 50, 66, 86, 142
Péter, 8, 10, 34, 47, 48
Pilgrim, 56, 63
Plinius, 56, 57, 77, 78, 79, 102
Plinius Secundus, 56, 77
Plinus Secundus, 57
Pomponius Mela, 81, 102
Priscos, 43, 44, 45, 46, 47, 48,
49, 110
Priskos, 70, 126, 128, 131, 137
Priszkosz, 35, 39, 58, 59, 60, 61,
123, 131
Procopius, 49
Prokopius, 93, 94
Prokopiusz, 129
Provence-i Lajos, 20
Ptolemaeus, 77, 79, 81
Ptolemaiosz, 93

Püski, 3, 23, 171
Püski Nagy Péter, 23
Püski Sándor, 171

R

Radagais, 45
Radnai Egyed, 24
Rákosi, 156
Rásonyi László, 13
Rawlinson, 117, 122
Regino, 6, 54, 87, 152
Reguly Antal, 88, 89, 90, 125
Rhodus Apollonius, 74
Roas, 39, 47, 48, 49
Rof, 39, 49
Rólasz, 48
Rómulosz, 39, 43, 60
Róna-Tas András, 89, 113, 140,
156
Rosenbaum Manó, 105
Rösler Róbert, 98
Róth Mór, 125
Rua, 48
Rubruk, 127
Rubruquis, 127
Ruga, 39, 48
Rugila, 39, 48, 49
Rusztikiosz, 45, 59

S

Safarik, 136
Salám, 65
Salamon, 21, 120
Salamon Ferenc, 151, 154, 155
Sárkány Kálmán, 145
Saroldu, 97
Sarolta, 96
Schlözer, 83, 84, 85, 86, 87, 124,
125
Schlözer, 116
Sebestyén Gyula, 119
Sebestyén László, 170
Selig Cassel, 64, 87
Sergius, 160

Sesztin, 32
Sevillai Isodoros, 54
Sevillai Izidor, 127, 131
Simeon, 154
Sir Wolley, 136
Sjögren, 88, 125
Skotta, 46
Solinus, 77
Sorneille, 37
Spittler, 84
Strabon, 73, 90, 107
Strabón, 8
Stur, 23
Suda, 124, 126
Sur, 19, 117, 166
Súr, 33
Svatopolug, 23
Szabó Károly, 4, 6, 7, 44, 45, 46,
59, 151, 154, 158, 163
Szabó Miklós, 74, 75, 76
Szabolcs, 7, 164
Szabriél-Obádja, 105
Szádeczky Kardoss Samu, 138
Szalmanaszár, 139
Szamasz, 12
Szász Béla, 37, 48
Szász Henrik, 33, 166
Szekfü, 164
Szent Gellért, 35
Szent György, 125
Szent István, 7, 8, 21, 34, 38, 55,
66, 67, 104, 150, 165
Szent László, 55, 81, 119
Szerényi Imre, 116
Szilta, 96
Szkottas, 45
Szkottasz, 45
Szombathy Gyula, 81
Szombathy Ignác, 78
Szörényi Levente, 37, 49
Szovát, 129, 130
Sztálin, 157
Szücs Jenő, 169
Szulejmanov, 133
Sztatopluk, 16, 23, 24, 154, 155,
158, 160

T

Taksony, 20, 33, 56, 87, 104,
105, 163, 164
Talley Fulen, 118
Taltaria Comainé, 129
Tardy Lajos, 129, 133
Telegdi János, 109, 111
Telegdy István, 80
Teophilactos, 129
Teophilaktosz, 131
Teophilaktosz Szimocatta, 132
Teophilaktosz Szirmocatta, 164
Terdzsülnan, 14
Termes, 11
Termetes, 11
Thaly Kálmán, 156
Theodoretos, 48
Theophilactos Simokatta, 57
Theophilactos Simokatta, 100
Theophilactos Simokatta, 92
Theophilaktos Simokatta, 99
Theophylaktosz Szimokatta, 5
Thierry Amadé, 40, 43, 46
Thomas, 144
Thomaschek, 52
Thomsen, 111
Thullmann János, 84
Thuróczi, 6, 42, 122, 143, 147,
152, 156
Thury József, 93, 98, 126
Tiberius Nero, 78
Timur Lenk, 142
Toldy Ferenc, 125
Torda, 163
Tormacsu, 11, 127
Tormás, 11
Tóth István, 78
Tyrosi Marinus, 93

U

Uld, 96
Uldin, 39
Upas, 134
Upas Ibn Madar, 134

Upas ibn Modar, 106
Upas, 106

V

Váczy Péter, 45, 46, 48, 113,
127, 129, 130, 131
Vajay Szabolcs, 21, 22, 161
Valens, 148
Valentin, 61
Valentinus, 164
Vámbéry Ármin, 14, 45, 80, 117
Varga Zsigmond, 132, 133
Vastag Károly, 159
Vaszary Kolos, 34
Vaszikh, 43
Vasziljev, 104
Vata, 28, 55
Vazul, 33, 34
Verböczi, 12
VI. Bölcs Léó, 5
VII. Benedek, 56
Vincent de Beauvais, 91
Vincze, 80
Viterbói Gottfried, 13
Vladimir, 154
Vörösmarty Mihály, 128, 158

W

Wasmer, 53
Werner György, 79
Widilkind, 20
Widukind, 19
Wulfila, 48

Y

Yazid ibn-Usayd, 106

Z

Zakar András, 104
Zalán, 6, 24, 128, 153
Zarolta, 96

Zentebaldus, 160
Zeusz, 153
Zichy István, 126
Zichy Jenő, 94, 96
Zimarchos, 61

Zolta, 96
Zoltán, 7
Zsolt, 7, 164
Zwatopolu, 23

Tartalomjegyzék

Sebestyén László: Őstörténeti tanulmányok	1
Tanulmányairól	2
A magyar vezérkor	3
Kérdések és feleletek	21
Atilla úr, a hunok és germánok fejedelme	39
Atilla, a hunok királya, a szkíta és germán királyságok hatalmas ura	42
Onegesios hadvezér, a görög "hun"	44
Oktar germán törzsfő	47
Rugila udvarhölgy	48
Bigila, bérgyilkos bizánci diplomata	49
Nemere hun törzsfő	50
Szkíták—hunok—magyarok	52
A Kárpát-medence népei a hunok bejöveteléig	69
Jászok	79
A magyar őstörténeti felfogás az 1100. évfordulón	83
A tévutak kezdeteinél	86
Kézai gazdátlan öröksége	89
A kazárok és a kabarok nyelve	94
A titokzatos magyarok	101
Egy új szempontú kicsinyítők és befeketítők	103
Dentumagyaria	106
A rovásírásról	108
Egy kiállítás megnyitójára	108
A magyarok jelenléte a dél-kaukázusi térségben	113
A vezérkor és a Kárpát-medence népei	142
Névmutató	173
Tartalomjegyzék	181